

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA
EUROSYSTEM

PRIESKUM FINANČNEJ SITUÁCIE A SPOTREBY DOMÁCNOSTÍ EUROSYSTEMU – VÝSLEDKY Z PRVEJ VLNY

PRÍLEŽITOSTNÁ
ŠTÚDIA NBS

1/2013

© Národná banka Slovenska
Imricha Karvaša 1
813 25 Bratislava

www.nbs.sk
research@nbs.sk

máj 2013

ISSN 1337-5830

Práca neprešla jazykovou úpravou.

Prezentované názory a výsledky v tejto štúdii sú názormi autorov a nevyjadrujú oficiálne stanovisko Národnej banky Slovenska ani ostatných centrálnych bánk Eurosystemu.

Všetky práva vyhradené.

Krátke časti textu, nie viac ako dva odseky, môžu byť citované bez predchádzajúceho súhlasu autorov, pokiaľ bude úplne uvedený zdroj.

Prieskum finančnej situácie a spotreby domácností Eurosystemu – výsledky z prvej vlny

Príležitostná štúdia NBS 1/2013

Sieť odborníkov pre výskum finančnej situácie a spotreby domácností Eurosystemu
(*Eurosystem Household Finance and Consumption Network – HFCN*)¹

Abstrakt

Táto správa sumarizuje kľúčové výsledky z prvej vlny prieskumu finančnej situácie a spotreby domácností Eurosystemu (*Eurosystem Household Finance and Consumption Survey – HFCS*), ktorý poskytuje detailné údaje o financiách vyše 62 000 domácností. Údaje boli zozbierané harmonizovaným spôsobom v 15 krajinách eurozóny. Správa prezentuje výsledky o aktívach a pasívach domácností, ich príjme, spotrebe a úverových obmedzeniach

Kľúčové slová: údaje na úrovni domácností, aktíva, pasíva, bohatstvo, finančná tieseň, spotreba

JEL klasifikácia: D12, D14, D31

Voľne prístupné na www.nbs.sk/sk/publikacie/vyskumne-studie

¹ Zoznam jej členov je v prílohe II.

OBSAH

Zhrnutie	6
1 Úvod	10
1.1 Význam prieskumu	10
1.2 Domácnosti v eurozóne.....	14
1.3 Porovnateľnosť výsledkov HFCS medzi jednotlivými krajinami	17
1.3.1 Úloha inštitucionálnych faktorov	17
1.3.2 Úloha makroekonomickej dynamiky	18
1.4 Porovnanie údajov z prieskumu HFCS s údajmi z národných účtov a iných prieskumov: stručný prehľad.....	19
2 Aktíva	26
2.1 Reálne aktíva	26
2.1.1 Nehnuteľný majetok.....	29
2.1.2 Majetok z podnikania	35
2.1.3 Ostatné reálne aktíva	35
2.1.4 Štruktúra reálnych aktív	39
2.2 Finančné aktíva.....	40
2.2.1 Vklady	43
2.2.2 Akcie, podielové fondy a dlhopisy	48
2.2.3 Dobrovoľné súkromné dôchodkové programy/životné poistenie	50
2.2.4 Štruktúra finančných aktív a celkových aktív.....	51
3 Dlh.....	56
3.1 Celkový dlh.....	56
3.2 Štruktúra dlhu.....	66
3.2.1 Hypotekárny dlh	66

3.2.2	Nehypotekárny dlh.....	68
3.3	Dlhové bremeno a zraniteľnosť domácností	72
4	Čisté bohatstvo	82
4.1	Čisté bohatstvo domácností eurozóny	82
4.2	Čisté bohatstvo podľa demografických skupín.....	84
4.3	Rozdiely v bohatstve medzi jednotlivými krajinami	89
4.3.1	Úloha štruktúry domácností	89
4.3.2	Úloha vlastníctva nehnuteľností na bývanie, dlhového zaťaženia domácností pri kúpe majetku a ceny nehnuteľností na bývanie.....	91
4.3.3	Úloha príjmu	96
4.3.4	Úloha ďalších faktorov	97
5	Príjem.....	100
5.1	Rozdelenie príjmu.....	100
5.2	Príjem z aktív	104
5.3	Distribúcia príjmu a bohatstva	107
6	Indikátory spotreby a úverových obmedzení.....	109
6.1	Spotreba	109
6.2	Úverové obmedzenia	113
7	Referencie.....	118
Príloha I:	Definície kľúčových premenných.....	121
	Referenčná osoba domácnosti.....	121
	Čisté Bohatstvo.....	121
	Príjem domácnosti.....	122
	Ukazovatele dlhového bremena, finančnej zraniteľnosti a úverových obmedzení.....	123
Príloha II:	Zoznam účastníkov HFCN	124

ZHRNUTIE

V tejto správe sú zhrnuté kľúčové štylizované fakty z prieskumu finančnej situácie a spotreby domácností (HFCS – *Household Finance and Consumption Survey*) Eurosystému, ktoré sa týkajú aktív a pasív domácností, ich príjmov, ukazovateľov spotreby a úverových obmedzení. Významným rozlišovacím prvkom prieskumu HFCS je skutočnosť, že prináša údaje na úrovni jednotlivých domácností, ktoré sa zozbierali harmonizovaným spôsobom v 15 krajinách eurozóny na vzorke viac ako 62 tisíc domácností. Referenčným rokom prieskumu je vo väčšine krajín rok 2010.

Prieskum sa zameriava hlavne na bohatstvo domácností a jeho komponenty. Údaje o finančnej bilancii jednotlivých domácností môžu poskytnúť náhľad do viacerých oblastí ekonomiky relevantných pre politiku. Takéto údaje umožňujú napríklad analyzovať, ako rôzne skupiny domácností (napr. zadlžené, chudobné, úverovo-obmedzené alebo nezamestnané domácnosti) reagujú na ekonomické šoky v závislosti od štruktúry ich finančnej bilancie. Z týchto údajov je taktiež možné identifikovať skupiny domácností, ktoré sú vysoko zadlžené a finančne zraniteľné, zistiť prípadné hrozby pre ich finančnú stabilitu, ako aj modelovať možnú reakciu takýchto domácností na zvýšenie úrokových mier.

S meraním bohatstva sa spája rad problémov, ktoré sa rozoberajú v **Kapitole 1**. Údaje z prieskumu finančnej situácie a spotreby domácností (HFCS) boli starostlivo porovnané s údajmi z národných účtov a iných prieskumov (najmä štatistiky príjmov a životných podmienok domácností EU-SILC). Takéto porovnania však nie sú priamočiare vzhľadom na rozdielne definície a merania (pozri box 1.2). Pri porovnávaní výsledkov medzi krajinami treba tiež pamätať na to, že štruktúra domácností sa v jednotlivých krajinách značne líši (pozri časť 1.2). Navyše na meranie bohatstva vplyvajú tiež inštitucionálne faktory a makroekonomická dynamika, ktoré sa v poslednej dobe výrazne líšili v rôznych domácnostiach, regiónoch a krajinách nielen v eurozóne ale aj mimo nej. Rozdiely medzi krajinami eurozóny vznikajú do veľkej miery aj kvôli historickým, kultúrnym a inštitucionálnym faktorom (ako napr. kompozícia domácností, vlastníctvo pozemkov, dedičstvo / medzigeneračné prevody a alokácia bohatstva domácností medzi reálne a finančné aktíva).

Prieskum HFCS celkovo rozpoznal široký rad problémov, ktoré by mohli narušiť porovnateľnosť údajov, a použil najlepšie dostupné prostriedky na ich riešenie. Údaje boli navyše detailne preskúmané z rôznych perspektív v snahe odhaliť prípadné chyby a skreslenia.

Číselné údaje uvedené v tejto správe sú založené na základe najlepšieho úsudku dostupného v tomto čase. Napriek tomu však obsahujú isté nedostatky. Údaje za Cyprus sa nezdajú byť úplne porovnateľné s údajmi z iných krajín eurozóny, a preto by mali byť interpretované s istou opatrnosťou. Avšak, keď sa vezmú do úvahy vyššie uvedené faktory, číselné údaje čistého bohatstva domácností na Cypre sa už zdajú byť reálnejšie.

V tejto fáze sa údaje naďalej prešetrujú. Sieť odborníkov prieskumu HFCS (zvaná *Household Finance and Consumption Network – HFCN*) je zaviazaná vyvíjať neustále úsilie na podrobnejšie vyhodnotenie údajov z prvej vlny prieskumu, aby odhalila ďalšie skryté chyby

a pomohla tak zlepšiť kvalitu prieskumu v ďalších vlnách. Napriek tomu však súbor zozbieraných údajov umožňuje vykonať štrukturálne komparatívne analýzy zaoberajúce sa financiami domácností v jednotlivých krajinách eurozóny (niektoré sú spomenuté v časti 1.1).

Kapitola 2 opisuje stranu **aktív** bilancie domácností:

- Okrem vozidiel je najviac prevládajúcim *reálnym* aktívom hlavné bývanie domácností. 60,1% domácností eurozóny vlastní svoje hlavné bývanie, 40,7% domácností je výhradným vlastníkom (tzn. ich bývanie nie je zaťažené úverom) a 19,4% má bývanie zabezpečené pomocou hypotéky. Medián hodnoty hlavného bývania domácností, ktoré sú výhradnými vlastníkmi, predstavuje 180 300 €.
- Miera vlastníctva hlavného bývania domácností je v jednotlivých krajinách zreteľne odlišná. Napríklad, zatiaľ čo „štandardná“ (tj. mediánová) domácnosť v Nemecku a Rakúsku býva v podnájme, v ostatných krajinách eurozóny takáto domácnosť býva vo vlastnom bývaní.
- Inú nehnuteľnosť ako hlavné bývanie vlastní 23,1% domácností. 11,1% domácností má vlastné podnikanie a 75,7% domácností vlastní vozidlo. Medián hodnoty nehnuteľnosti inej ako hlavné bývanie je 103 400 €, rodinného podnikania 30 000 € a vozidla 7 000 €.
- Prevládajúcimi *finančnými* aktívami sú vklady na bežných alebo sporiacich účtoch, ktoré vlastní 96,4% domácností. Dobrovoľné súkromné dôchodkové poistenie / celoživotné poistenie má 33,0% domácností. Všetky ostatné druhy finančných aktív vlastní menej ako 15% domácností. U domácností vlastniacich daný typ aktíva je medián hodnoty vkladov 6 100 € a medián hodnoty dobrovoľného súkromného dôchodkového poistenia / celoživotného poistenia 11 900 €.
- Reálne aktíva predstavujú takmer 85% hodnoty celkových hrubých aktív. *Reálne aktíva* domácností zo 60,8% tvorí ich hlavné bývanie, z 22,7% iný nehnuteľný majetok a z 11,5% rodinné podnikanie. *Finančné aktíva* sa skladajú z vkladov (42,9%), dobrovoľného súkromného dôchodkového poistenia / celoživotného poistenia (26,3%), majetku v podielových fondoch (8,7%), akcií (7,9%), dlhopisov (6,6%) a iných finančných aktív (5,3%).

Kapitola 3 sa venuje strane **pasív** bilancie domácností a prezentuje vybrané ukazovatele **dlhového bremena a finančnej zraniteľnosti** domácností:

- Viac ako polovica všetkých domácností eurozóny nemá žiadny dlh. V podstate iba 43,5% domácností eurozóny má určitý druh dlhu: 23,2% má dlh z hypotekárneho úveru a 29,1% má iný (nehypotekárny) dlh. U zadlžených domácností medián hodnoty hypotekárnych dlhov (68 400 €) výrazne prevyšuje medián hodnoty nehypotekárnych dlhov (5 000 €).
- Prevalencia dlhu (t. j. percentuálny podiel zadlžených domácností) je v jednotlivých krajinách rozdielna, pričom sa pohybuje od úrovne okolo 25% do viac ako 60%. Rozdiely v prevalencii dlhu z hypotekárnych úverov sú väčšie ako v prípade iných druhov dlhu.

- Ak porovnáme vlastníctvo nehnuteľností na bývanie s prevenciou dlhu z hypotekárnych úverov, ich vzťah je v jednotlivých krajinách eurozóny značne rozdielny. Tieto rozdiely pravdepodobne odrážajú napríklad historické faktory, vývoj na hypotekárnom trhu, ako aj daňové stimuly podporujúce čerpanie hypotekárnych úverov.
- Pokiaľ ide o ukazovatele *dlhového bremena*, u zadlžených domácností je medián pomeru dlhu k aktívam 21,8%, medián pomeru dlhu k príjmom predstavuje 62,0%, medián pomeru dlhovej služby k príjmom je 13,9% a medián pomeru výšky nesplateného úveru k hodnote hlavného bývania domácností je na úrovni 37,3%.
- Pomer dlhu k aktívam a pomer dlhovej služby k príjmom naznačujú, že domácnosti s nízkymi príjmami sú obzvlášť citlivé na ekonomické šoky. U takýchto domácností je oveľa pravdepodobnejšie, že im prípadný nepriaznivý šok súvisiaci s pracovnými príjmami alebo splácaním úrokov spôsobí neudržateľné dlhové zaťaženie a ekonomické ťažkosti.

Kapitola 4 dokumentuje zistenia ohľadom **čistého bohatstva**, tj. sumy reálnych a finančných aktív očistenej o celkové pasíva:

- Medián čistého bohatstva domácností v eurozóne predstavuje 109 200 € a jeho priemer je na úrovni 230 800 €. Výrazný rozdiel medzi týmito dvoma hodnotami odráža známu skutočnosť, že čisté bohatstvo je rozložené oveľa nerovnomernejšie ako mnohé iné ekonomické ukazovatele, ako napríklad príjem alebo spotreba.
- Konkrétne, horných 10% najbohatších domácností vlastní 50,4% celkového čistého bohatstva.
- Podobne ako mnohé iné položky bilancie domácností, aj vývoj čistého bohatstva vzhľadom na vek referenčnej osoby domácnosti sa dá vyjadriť pomocou krivky v tvare kopca – zhruba do 60. roku života stúpa a potom postupne klesá.
- Dominantnou položkou čistého bohatstva domácností vlastniacich svoje hlavné bývanie sú reálne aktíva vo forme nehnuteľností a s tým súvisiace dlhy; finančné aktíva a pasíva (iné ako hypotéka) majú na čisté bohatstvo len obmedzený vplyv.
- Celkový priemer² reálnych aktív všetkých domácností eurozóny dosahuje 214 300 €, finančných aktív 43 100 € a pasív 26 600 €.
- Čisté bohatstvo domácností sa v jednotlivých krajinách eurozóny značne líši, jeho medián sa pohybuje v rozpätí od 51 400 € do 397 800 € a priemer od 79 700 € do 710 100 €. Tento výrazný rozptyl pravdepodobne vyplýva zo súhry mnohých faktorov vrátane príjmu, štruktúry domácností, vlastníctva nehnuteľností na bývanie, cien nehnuteľností, dlhového zaťaženia domácnosti pri kúpe majetku, dostupnosti sociálneho bývania, očakávaného štátneho dôchodku, medzigeneračných prevodov / dedičstva, daní z nehnuteľností na bývanie a rôznych kultúrnych aspektov.

² Vypočítaný pre všetky domácnosti eurozóny bez ohľadu na to, či vlastní nejaké nehnuteľnosti, finančné aktíva, alebo majú nejaké záväzky.

V **kapitole 5** sa rozoberá rozdelenie **príjmov**:

- Medián celkového hrubého ročného príjmu domácnosti v eurozóne je 28 600 € a jeho priemerná hodnota je 37 800 €.
- Príjem je teda rovnomernejšie rozdelený a menej koncentrovaný medzi domácnosťami ako bohatstvo. Horných 10% domácností s najvyššími príjmami zarába 31,0% celkových príjmov domácností.³

Kapitola 6 prináša prehľad ukazovateľov **spotreby a úverových obmedzení**:

- Prieskum HFCS zahrňuje aj informácie o spotrebe potravín: domácnosti v eurozóne ročne spotrebujú na potraviny v priemere 6 400 € (medián predstavuje 5 400 €).
- Medián podielu spotreby potravín na (hrubom) príjme domácnosti je 18,4%.

³ Ako bolo už predtým uvedené, horných 10% najbohatších domácností vlastní 50% celkového čistého bohatstva.

1 Úvod

1.1 VÝZNAM PRIESKUMU

Prieskum finančnej situácie a spotreby domácností (*Household Finance and Consumption Survey – HFCS*)⁴ je spoločný projekt všetkých centrálnych bánk Eurosystemu a troch národných štatistických inštitútov. Poskytuje podrobné údaje na úrovni domácností o rôznych aspektoch finančnej bilancie domácností a súvisiacich ekonomických a demografických ukazovateľov, vrátane príjmov, súkromných dôchodkov, zamestnanosti a spotrebe.⁵ Hlavným rozlišovacím znakom prieskumu HFCS je skutočnosť, že poskytuje individuálne údaje o domácnostiach, ktoré sa zozbierali harmonizovaným spôsobom v 15 krajinách eurozóny na vzorke viac ako 62 000 domácností.

Hoci v niektorých krajinách eurozóny už prieskumy bohatstva existujú, HFCS je prvým pokusom zozbierať detailné údaje o bohatstve konzistentným spôsobom v celej eurozóne. I keď všetky prieskumy čelia istým výzvam, prieskumy o bohatstve sú obzvlášť náročné z dôvodu, že bohatstvo je často považované za citlivú tému, o ktorej sa ťažko hovorí s neznámymi ľuďmi. Najmä veľmi bohatí ľudia sa môžu zdráhať zúčastniť sa na takýchto prieskumoch. Niektorí ľudia môžu mať zase slabý prehľad o ich vlastných financiách. Navyše sa medzinárodné prieskumy stretávajú s radom problémom kvôli kultúrnym a inštitucionálnym rozdielom.

Okrem toho čelí realizácia takého veľkého prieskumu náročným konceptuálnym a praktickým výzvam. Jednou z hlavných ťažkostí je fakt, že zber údajov v teréne sa nemôže uskutočniť vo všetkých krajinách v tom istom čase, a preto bohatstvo (a príjem) niekedy odkazujú na iné roky. Isté rozdiely tiež existujú napríklad vo výbere vzorky. Navyše prieskum nezachytáva niektoré štrukturálne rozdiely medzi jednotlivými krajinami, ako napríklad zákonný dôchodkový systém. Preto je dôležité robiť porovnania medzi krajinami opatrne a starostlivo prešetriť možné príčiny zistených rozdielov.

Prieskum HFCS rozpoznal širokú škálu takýchto problémov a použil najlepšie dostupné prostriedky na ich riešenie. Údaje boli dôkladne prešetrené z rôznych perspektív v snahe odhaliť prípadné chyby a skreslenia. Číselné údaje uvedené v tejto správe sú založené na základe najlepšieho úsudku dostupného v tomto čase. Napriek tomu však obsahujú isté nedostatky. Odborníci siete HFCN sa preto zaviazali vyvíjať neustále úsilie na podrobnejšie vyhodnotenie prieskumu, aby odhalili ďalšie skryté chyby a pomohli tak zlepšiť kvalitu prieskumu v ďalších vlnách.

Mikroúdaje o finančnej bilancii domácností môžu poskytnúť náhľad do viacerých oblastí ekonomiky relevantných pre politiku (pre detailný prehľad pozri HFCN, 2009). Rozsiahle analýzy už existujú v krajinách, kde je zber takýchto údajov tradíciou, ako napríklad v USA,

⁴ Podrobná dokumentácia k prieskumu HFCS vrátane doplňujúcich štatistických tabuliek a prístupu k údajom sa nachádza na http://www.ecb.int/home/html/researcher_hfcn.en.html.

⁵ V prieskume HFCS sú k dispozícii aj informácie o daroch a dedičstve. Tejto oblasti sa však správa venuje len veľmi stručne v kapitole 4.

Taliansku alebo Španielsku. Avšak komparatívnych analýz pre krajiny eurozóny je dostupných len veľmi málo.⁶ Bez toho, aby išlo o vyčerpávajúci zoznam, uvedieme niekoľko oblastí výskumu, ktoré sa môžu vykonávať s takýmto typom dát.

Nedávne makroekonomické vývoje zdôrazňujú dôležitosť pochopenia zadlženosti domácností a pákového efektu úverov. Napríklad Dynan a Kohn (2007) poskytujú pomocou faktorov zadlženosti domácností dôkaz o tom, že za veľkým nárastom dlhu v Spojených štátoch pred Veľkou recesiou stáli hlavne vysoké ceny nehnuteľností. Dynan (2012) analyzuje reakcie amerických domácností na nedávne nepriaznivé šoky a zisťuje, že vysoko zadlžené domácnosti s hypotékou mali väčší pokles výdavkov medzi rokmi 2007 a 2009 ako ostatné domácnosti vlastniace svoj domov, a to i napriek menšej zmene v ich čistom bohatstve. Tento výsledok naznačuje, že pákový efekt zadlženia má väčší vplyv na spotrebu, ako by sa predpokladalo vzhľadom na účinky iba samotného bohatstva.

Rizikovosť v súvahe na strane aktív a rozsah vlastníctva domov môžu tiež ovplyvniť makroekonomické reakcie na šoky. Guiso et al. (1996) informuje, že príjmové riziko a úverové obmedzenia znižujú podiel rizikových aktív v portfóliách domácností. Chiuri a Jappelli (2003) zisťujú, že dostupnosť hypotekárneho financovania – meraná pomerom zloženej zálohy k cene nehnuteľnosti – ovplyvňuje počet majiteľov vlastných domov.

Štruktúra súvahy ovplyvňuje reakcie spotrebiteľských výdavkov na šoky. Bover (2005) a Paiella (2007) odhadujú relatívne malý efekt nehnuteľného bohatstva na výdavky v Španielsku a Taliansku, s marginálnym sklonom k spotrebe okolo 1,5 až 3 centov za euro. Nedávna práca Christelis et al. (2011) zisťuje podobné odhady pre Spojené štáty, kde účinok finančného bohatstva presahuje účinok nehnuteľného bohatstva.

Mikro-údaje o bohatstve domácností tiež umožňujú študovať distribučné účinky inflácie. Ako uviedli Doepke a Schneider (2006), neočakávané zvýšenie inflácie prospeje dlžníkom a uškodí sporiteľom a taktiež domácnostiam, ktoré majú tendenciu držať relatívne viac hotovosti (Albanesi, 2007). V tejto súvislosti Easterly a Fischer (2001) ukázali, že chudobní spomínajú infláciu ako hlavný problém svojej krajiny častejšie než bohatí.

Celkovo možno povedať, že mikroúdaje o bohatstve domácností – tam, kde sú k dispozícii – poskytnú užitočný náhľad, ako rôzne domácnosti (napr. zadlžené, chudobné, úverovo-obmedzené alebo nezamestnané) reagujú na ekonomické šoky v závislosti od štruktúry ich finančnej bilancie. Takéto údaje boli tiež použité v centrálnych bankách na identifikáciu skupín domácností, ktoré môžu podliehať zvýšenému dlhovému zaťaženiu a finančnej zraniteľnosti. Centrálné banky tak môžu detekovať prípadné hrozby pre finančnú stabilitu domácností, ako aj modelovať možnú reakciu takýchto domácností na zvýšenie úrokových mier.⁷

⁶ Výnimkou je práca Christelis et al. (2013), ktorá sa venuje rozdielom vo vlastníctve a držaní rôznych druhov aktív a pasív medzi 13 krajinami (v domácnostiach s referenčnou osobou staršou ako 50 rokov).

⁷ S existujúcimi a predchádzajúcimi prieskumami bohatstva sa už celkom dosť pracovalo; v HFCN (2009) sú uvedené príklady použitia údajov v Grécku, Španielsku, Taliansku, Holandsku, Rakúsku a Portugalsku. Pozri tiež box 1.3 nižšie.

Tento dokument opisuje súhrn najdôležitejších štylizovaných faktov zdokumentovaných v prieskume, ktoré sa zameriavajú najmä na aktíva a pasíva domácností, no zahŕňajú tiež ich príjmy, spotrebu a úverové obmedzenia. Jeho cieľom je poskytnúť rozsiahly prehľad o zozbieraných údajoch a zdokumentovať mnohé aspekty heterogenosti bohatstva v rámci rôznych sociodemografických skupín a rozdielnych krajín.⁸ V sprievodnom dokumente s názvom *"The Eurosystem Household Finance and Consumption Survey – Methodological Report for the First Wave"*⁹ sa nachádzajú doplňujúce informácie o hlavných metodologických aspektoch prieskumu, pričom sa osobitný dôraz kladie na tie aspekty, ktoré majú vplyv na porovnateľnosť údajov medzi jednotlivými krajinami.

Dokument je rozdelený nasledovne. Kapitoly 2 a 3 dokumentujú štruktúru strany aktív a pasív bilancie domácností s dôrazom na percentuálne zastúpenie domácností s daným aktívom / pasívom, hodnoty mediánov a podiely rôznych komponentov aktív a pasív v celkovom portfóliu. Kapitola 4 sumarizuje hlavné znaky rozdelenia čistého bohatstva. Kapitola 5 sa zaoberá rozdelením príjmu domácností a jeho častí z hľadiska finančných investícií a porovnáva rozdelenie príjmu s rozdelením čistého bohatstva. Kapitola 6 obsahuje ukazovatele spotrebných výdavkov a poukazuje na rozsah úverových obmedzení.¹⁰

Box 1.1 O prieskume finančnej situácie a spotreby domácností

Prieskum finančnej situácie a spotreby domácností Eurosystemu (HFCS) je spoločným projektom všetkých centrálnych bánk Eurosystemu a národných štatistických inštitútov Francúzska, Fínska a Portugalska; zahŕňa všetky krajiny v eurozóne okrem Írska a Estónska (v prvej vlne).

V sprievodnej správe s názvom *"The Eurosystem Household Finance and Consumption Survey – Methodological Report for the First Wave"*⁹ je podrobný prehľad hlavných metodologických aspektov prieskumu. Správa opisuje spôsob realizácie prieskumu, prácu v teréne, dotazník, výber vzorky, nezúčastnené domácnosti, chýbajúce odpovede, váženie, viacnásobnú imputáciu chýbajúcich hodnôt, odhad odchýlok, anonymizáciu údajov a otázky ohľadne porovnateľnosti HFCS. Pre lepšie pochopenie výsledkov uvedených v tejto správe uvádzame stručné zhrnutie správy o metodológii.

Celková veľkosť vzorky prieskumu HFCS je vyše 62 000 domácností, pričom veľkosť vzorky v jednotlivých krajinách sa pohybuje od 340 do 15 000 domácností. Všetky štatistiky v tejto správe sú vypočítané použitím kalibrovaných váh, vďaka čomu sú všetky uvedené hodnoty reprezentatívne na úrovni celkovej populácie domácností v príslušnej krajine. Pre každú krajinu sa súčet odhadnutých váh rovná celkovému počtu domácností v danej krajine, takže súčet váh celého súboru údajov je rovný celkovému počtu domácností v 15 krajinách, ktoré

⁸ Z hľadiska sociodemografických kritérií sa domácnosti členia na základe charakteristík referenčnej osoby vybranej podľa medzinárodných noriem takzvanej skupiny Canberra Group (podrobný výklad je v prílohe I). Treba poznamenať, že všetky výsledky uvádzané v tejto správe vychádzajú z členení vždy iba podľa jednej charakteristiky, a nezohľadňujú teda komplexnú povahu rôznych vzťahov v súbore údajov.

⁹ Tento dokument je dostupný na spomínanej stránke projektu HFCS http://www.ecb.int/home/html/researcher_hfcn.en.html.

¹⁰ Ďalšie podrobné štatistické tabuľky s výsledkami z prvej vlny sú dostupné na stránke: http://www.ecb.int/home/pdf/research/hfcn/HFCS_Statistical_Tables_Wave1.pdf.

sa zúčastnili na prvej vlne prieskumu. V každej krajine teda tieto váhy odrážajú skutočné proporcie rôznych druhov domácností.

Prieskum prebiehal v jednotlivých krajinách v období od konca roka 2008 do polovice roka 2011, hoci jeho najväčšia časť sa uskutočnila v referenčnom roku 2010. Referenčný rok pre každú krajinu je uvedený v tabuľkách v zátvorke. Rozdielne referenčné roky môžu byť obzvlášť relevantné v prípade hodnôt finančných a reálnych aktív, ktoré počas finančnej a hospodárskej krízy v mnohých prípadoch výrazne poklesli. Údaje boli agregované bez zohľadnenia parity kúpnej sily alebo cenových rozdielov v rôznych referenčných rokoch v jednotlivých krajinách.¹¹

V HFCS sa využili pokročilé metódy realizácie prieskumu a výberu vzorky s cieľom zabezpečiť čo najlepšie pokrytie aktív a pasív domácností. Pri dostupnosti relevantných údajov bol pokus o väčšie zastúpenie bohatších domácností. Dôvodom bol fakt, že aktíva, a najmä finančné aktíva, nie sú rovnomerne rozložené a podiel najvyšších percentilov rozloženia v celkovom bohatstve môže byť veľmi významný. Aj pasíva sú značne koncentrované. Takže ak malá časť populácie, ktorá vlastní veľkú časť aktív a/alebo pasív, nie je vo vzorke dostatočne zastúpená, dôjde k disproporčnému vplyvu na celkové aj priemerné hodnoty bohatstva. Pre ostatné časti distribúcie bohatstva by mal byť tento efekt na najdôležitejšie indikátory uvedené v tejto správe značne obmedzený. Vo všeobecnosti platí, že priemerné a súhrnné hodnoty sú menej robustné ako mediány a kvantily, a preto budú v tejto správe používané v menšej miere.

Efektívnosť vyššieho zastúpenia bohatších domácností vo vzorke závisí na dostupnosti administratívnych alebo iných informácií potrebných na rozšírenie vzorky o danú skupinu domácností, ako aj na kultúrnych rozdieloch vplývajúcich na ochotu domácností spolupracovať.

Všetky otázky týkajúce sa príjmu, spotreby a bohatstva, ktoré domácnosti nemohli alebo nechceli zodpovedať, boli imputované. Imputácia je proces pridelenia hodnoty pozorovaniu, o ktorom neboli (alebo neboli správne) zozbierané údaje.

V prieskume HFCS bola použitá technika viacnásobnej imputácie, pri ktorej sa odhaduje distribúcia možných hodnôt. Táto technika umožňuje zohľadniť neistotu pri imputovaných hodnotách. Štandardné odchýlky uvádzané v tabuľkách sú odhadnuté na základe variability vo vzorke a aj v samotných imputáciách.

Vykázané odhady a štandardné odchýlky nezohľadňujú možné rozdiely v ochote domácností spolupracovať alebo prípadné chyby v ich odpovediach. Podobne ako pri iných prieskumoch existuje vždy možnosť, že zozbierané údaje budú takýmito chybami v meraní ovplyvnené, a to aj napriek veľkej starostlivosti, ktorá bola prieskumu HFCS venovaná. Aby sa minimalizoval výskyt chybných odpovedí, si každá zúčastnená inštitúcia svoje zozbierané údaje dôkladne preverila, pričom boli následne všetky údaje detailne skontrolované aj v ECB (viac informácií je v boxe 1.1 správy o metodológii HFCS). Každá premenná bola skontrolovaná vzhľadom k jej definícii a nevierohodné hodnoty boli označené a analyzované. Hoci takéto postupy overovania nedokážu odhaliť všetky chyby, zvyknú však odstrániť

¹¹ Podrobnejšia analýza je v spomínanej správe o metodológii prieskumu HFCS.

najväčšie deformácie.

Na zistenie porovnateľnosti údajov HFCS s vonkajšími zdrojmi sa údaje porovnali s agregovanými údajmi z národných účtov a iných prieskumov. V časti 1.4 sú prezentované hlavné zistenia. Podrobné porovnanie koncepcie národných účtov a prieskumu HFCS ako aj niektoré výsledky sú uvedené v časti 10.4 spomínanej metodologickej správy.

Viac práce, ktorá sa neustále vykonáva, je potrebnej pre lepšie pochopenie, ako sa výsledky HFCS dajú porovnať s údajmi z iných existujúcich prieskumov a zdrojov. Doteraz uskutočnené rozsiahle overovanie a kontroly vierohodnosti jednoznačne naznačujú, že údaje prieskumu HFCS vyhovujú účelu, na ktorý sa zozbierali, teda na podrobnú a hĺbkovú analýzu distribúcie aktív a pasív s dôrazom na možnú koncentráciu určitých druhov aktív a pasív v rôznych subpopuláciách domácností. Takáto koncentrácia má obrovský význam pre finančnú stabilitu a menovú politiku. Konfrontácia údajov HFCS s inými zdrojmi zároveň naznačuje, že prieskum HFCS nie je (a ani nechce byť) náhradou za spoľahlivé informácie z národných účtov, ktoré kladú dôraz na agregované údaje. V nasledujúcej časti je stručný prehľad niektorých porovnaní s agregovanými údajmi z národných účtov a iných prieskumov.

Na záver treba uviesť, že mikroúdaje z prieskumu HFCS sú určené na účely vedeckého a nekomerčného výskumu. Údaje spolu s dokumentáciou sú dostupné na internetovej stránke prieskumu HFCS (http://www.ecb.int/home/html/researcher_hfcn.en.html), na ktorej je tiež možné stiahnuť si sadu doplňujúcich štatistických tabuliek.

1.2 DOMÁCNOSTI V EUROZÓNE

Štatistickou úrovňou analýzy v rámci tejto správy je domácnosť, ktorá je podrobne definovaná v prílohe 10.1 metodologickej správy HFCS. Cieľová referenčná populácia sú všetky súkromné domácnosti; nezahrňuje teda ľudí žijúcich v spoločných domácnostiach ani v inštitúciách, ako napríklad starých ľudí žijúcich v dome dôchodcov.¹² Domácnosť sa definuje ako osoba žijúca sama alebo ako skupina osôb, ktoré žijú spoločne a majú spoločné výdavky; napríklad spolubývajúci a zamestnanci iných rezidentov sa považujú za samostatné domácnosti.

Aktíva a pasíva domácností sa výrazne menia v závislosti od zloženia (počtu členov) domácnosti a ich veku, vzdelania, postavenia v zamestnaní, dedičstva a iných charakteristík. Rozdiely medzi krajinami môžu byť výrazné; tabuľky 1.1 a 1.2 dokumentujú niektoré všeobecné sociodemografické štatistiky o domácnostiach v eurozóne.

Na objasnenie rozdielov medzi domácnosťami sa v správe využíva koncept „referenčnej osoby domácnosti“, ktorá je voľne definovaná ako osoba s najvyšším príjmom v domácnosti (podrobne sa definuje v prílohe I tejto správy).

Tabuľka 1.2 dokumentuje zreteľné rozdiely v charakteristikách referenčných osôb medzi krajinami: napríklad v Holandsku má 3,7% domácností referenčnú osobu, ktorá je

¹² Toto treba mať na pamäti pri porovnávaní údajov z HFCS s národnými účtami, napríklad v časti 1.4.

samostatne zárobkovo činná, zatiaľ čo v Grécku je to 18,9% domácností a v celej eurozóne 9%; v dôchodku je zas 36,4% referenčných osôb v Rakúsku, kým v Holandsku je to iba 20,9%.

Veľké rozdiely sú aj v úrovni dosiahnutého vzdelania.¹³ Viac ako 75% referenčných osôb domácností v Portugalsku neukončilo stredoškolské vzdelanie v porovnaní s 5,9% na Slovensku; ukončené vysokoškolské vzdelanie má 38,5% referenčných osôb v Belgicku, naopak v Portugalsku je to len 10,8% a v Taliansku 11,7% referenčných osôb.

Tabuľka 1.1 Veľkosť domácností

	Priemerný počet členov domácnosti...		
	spolu	16 rokov a viac	pracujúci
Eurozóna	2,32	1,93	0,97
Belgicko (2010)	2,31	1,89	0,92
Nemecko (2010)	2,04	1,72	0,95
Grécko (2009)	2,64	2,22	1,05
Španielsko (2008)	2,68	2,26	1,12
Francúzsko (2010)	2,24	1,78	0,88
Taliansko (2010)	2,53	2,13	0,95
Cyprus (2010)	2,76	2,32	1,27
Luxembursko (2010)	2,48	2,00	1,08
Malta (2010)	2,85	2,37	1,14
Holandsko (2009)	2,22	1,80	0,96
Rakúsko (2010)	2,13	2,27	1,11
Portugalsko (2010)	2,71	1,82	0,99
Slovinsko (2010)	2,57	2,17	1,05
Slovensko (2010)	2,83	2,42	1,36
Fínsko (2009)	2,08	1,71	0,86

Zdroj: HFCS.

¹³ Vzdelanie sa definuje ako „základné alebo žiadne vzdelanie“, ktoré korešponduje s úrovňami ISCED 0 až 1 (predprimárne, primárne a nižšie sekundárne podľa Eurostatu), „stredoškolské“ korešponduje s 3. a 4. úrovňou ISCED (vyššie sekundárne a postsekundárne vzdelanie nezahrnuté do terciárneho podľa Eurostatu) a „vysokoškolské“ korešponduje s 5. a 6. úrovňou ISCED (prvý a druhý stupeň terciárneho vzdelania).

Tabuľka 1.2 Štruktúra domácností v krajinách eurozóny

(podiel domácností v %)

	EA	BE	DE	GR	ES	FR	IT	CY	LU	MT	NL	AT	PT	SI	SK	FI
Eurozóna (EA)	100,0	3,4	28,7	3,0	12,3	20,2	17,2	0,2	0,1	0,1	5,3	2,7	2,8	0,6	1,4	1,8
Veľkosť domácnosti (počet členov)																
1	31,6	33,8	39,6	20,1	18,4	35,3	24,9	20,8	30,0	18,8	35,8	38,7	17,7	27,0	23,1	39,6
2	32,1	31,7	34,5	28,3	29,5	32,5	30,4	30,9	28,0	25,7	33,4	34,7	30,6	26,5	23,8	34,7
3	16,6	15,1	12,8	24,2	25,3	13,8	19,5	18,2	17,0	22,3	12,8	11,3	25,9	18,7	20,4	11,0
4	14,1	12,6	9,4	23,3	21,4	12,0	18,7	17,5	16,0	22,1	11,2	8,9	18,6	20,5	21,5	9,6
5 a viac	5,6	6,8	3,8	4,1	5,4	6,4	6,5	12,6	9,0	11,1	6,9	6,5	7,3	7,4	11,2	5,1
Vlastníctvo hlavného bývania																
Výhradný vlastník	40,7	41,2	26,2	58,5	55,9	38,3	59,1	41,7	34,3	65,7	13,2	31,1	47,0	69,3	80,6	36,4
Vlastník s hypotékou	19,4	28,5	18,0	13,9	26,8	17,0	9,6	35,0	32,8	12,1	43,9	16,7	24,5	12,5	9,3	32,8
Nájomca alebo iné	39,9	30,4	55,8	27,6	17,3	44,7	31,3	23,3	32,9	22,3	42,9	52,3	28,5	18,2	10,1	30,8
Vek referenčnej osoby																
16-34	15,7	17,1	18,0	15,2	14,9	19,4	8,6	18,1	16,8	8,7	13,8	17,2	11,6	13,0	16,1	22,2
35-44	19,6	19,6	18,1	20,7	22,5	19,1	20,4	18,2	22,6	22,5	21,0	18,4	21,2	16,7	19,7	15,6
45-54	19,9	20,3	20,3	17,7	20,8	16,9	21,1	23,8	22,7	21,5	21,9	20,6	19,5	27,5	24,7	18,8
55-64	17,1	16,8	14,9	18,6	16,0	18,4	17,5	16,6	15,8	21,9	20,8	19,4	18,4	19,3	19,1	19,2
65-74	14,5	12,3	16,1	15,5	13,4	11,7	16,2	13,9	13,8	13,7	14,6	14,4	15,5	12,8	16,4	12,2
75+	13,2	14,2	12,7	12,4	12,6	14,5	16,2	9,4	8,3	11,7	7,8	9,9	13,8	10,7	4,1	12,0
Pracovné postavenie referenčnej osoby																
Zamestnanec	47,9	46,8	51,3	39,7	47,2	47,3	38,7	56,9	59,0	46,6	47,2	47,9	46,0	46,3	58,0	49,3
SZČO*	9,0	5,1	7,4	18,9	10,7	7,4	13,1	11,0	5,8	11,7	3,7	9,4	10,1	6,6	10,6	6,4
Dôchodca	31,7	32,4	30,6	34,7	23,8	34,5	32,0	24,5	27,2	29,2	20,9	36,4	34,3	38,3	26,4	27,4
Iné – nepracujúca osoba	10,7	14,0	10,8	6,6	18,2	11,0	3,9	6,7	8,0	12,6	16,0	6,3	9,4	8,7	4,9	17,0
Vzdelanie referenčnej osoby																
Základné alebo žiadne	34,3	25,4	12,7	45,7	54,0	37,8	53,3	21,2	35,6	63,6	27,9	15,5	75,8	21,2	5,9	26,4
Stredoškolské	41,3	36,1	56,1	33,4	19,7	38,6	35,0	25,6	38,2	21,1	38,8	70,5	13,4	57,1	78,4	41,0
Vysokoškolské	24,4	38,5	31,2	20,8	26,3	23,6	11,7	29,7	26,3	15,3	33,3	14,0	10,8	21,7	15,7	31,4

*Samostatne zárobkovo činná osoba

Poznámky: Táto tabuľka uvádza percentuálne zastúpenie rôznych skupín domácností v celkovej populácii v celej eurozóne a v jednotlivých krajinách. Prvý panel rozlišuje domácnosti podľa ich veľkosti. Druhý panel rozlišuje domácnosti podľa vlastníctva ich hlavného bývania, diferencujúc majiteľov bez hypotéky na hlavné bývanie domácnosti ("výhradný vlastník"), majiteľov s hypotékou na hlavné bývanie domácnosti ("vlastník s hypotékou") a nájomcov. Tretí panel rozlišuje domácnosti podľa veku referenčnej osoby. Štvrtý panel rozlišuje domácnosti podľa pracovného postavenia referenčnej osoby, kde kategória "Iné – nepracujúca osoba" zahŕňa domácnosti, v ktorých je referenčná osoba nezamestnaná, študent, s trvalým obmedzením, vykonávajúca povinnú vojenskú službu, plniaca domáce práce alebo inak nepracujúca (nepoberajúca príjem z práce). Piaty panel rozlišuje domácnosti podľa najvyššieho dosiahnutého vzdelania referenčnej osoby. Členenia pre vek, pracovné postavenie a vzdelanie referenčnej osoby boli vypočítané vzhľadom na jednu jedinu (jednoznačne určenú) referenčnú osobu v každej domácnosti (pozri definíciu referenčnej osoby v prílohe I).

1.3 POROVNATEĽNOSŤ VÝSLEDKOV HFCS MEDZI JEDNOTLIVÝMI KRAJINAMI

Táto časť rozoberá celý rad otázok, ktoré sú relevantné z hľadiska porovnania výsledkov HFCS medzi jednotlivými krajinami. Na tieto otázky a na problematiku metodológie a merania treba pamätať pri študovaní štatistík uvedených v ďalších kapitolách. Je totiž celkom pravdepodobné, že spomenuté problémy majú vplyv na porovnanie štruktúry bohatstva domácností a jeho komponentov medzi jednotlivými krajinami. Všeobecne sa otázky porovnateľnosti výsledkov môžu týkať inštitucionálnych faktorov a makroekonomickej dynamiky.

1.3.1 ÚLOHA INŠTITUCIONÁLNYCH FAKTOROV

Na distribúciu bohatstva a rôznu štruktúru portfólií domácností v jednotlivých krajinách vplyva celý rad inštitucionálnych charakteristík, vrátane štruktúry dôchodkového systému, zdaňovania, dostupnosti určitých finančných produktov špecifických pre danú krajinu atď. Celkové bohatstvo domácností môže byť značne ovplyvnené rozdielnymi aktívami a pasívami v portfóliu domácností, a to predovšetkým v obdobiach veľkého pohybu cien aktív.

Ako sa podrobne uvádza v boxe 1.2 a v oddiele 2.2.3, definície čistého bohatstva a finančných aktív použité v tejto správe zahŕňajú dobrovoľné súkromné dôchodky a životné poistky, ale nezahŕňajú verejné a zamestnanecké (služobné) dôchodky. Hoci HFCS zozbieral určité informácie o týchto položkách, ich hodnota môže byť pre respondentov vo všeobecnosti ťažko odhadnuteľná, hlavne v prípade nezaručených dôchodkových systémov. Táto skutočnosť je dôležitá nielen z hľadiska toho, že časť celkového majetku v dôchodkoch nie je v HFCS zaznamenaná, ale tiež preto, že bohatstvo z verejných zdrojov a zamestnania môže domácnosti ovplyvniť pri zostavovaní štruktúry ich portfólia aktív a pasív. Štedrejší systém verejných dôchodkov znižuje potrebu domácností hromadiť iné formy bohatstva a ovplyvňuje podiel rizikových alebo likvidných aktív v ich portfóliách. Taktiež bohatstvo z verejných zdrojov a zamestnania ovplyvňuje celkové rozdelenie bohatstva v krajine, keďže je väčšinou rovnomernejšie rozložené ako súkromné bohatstvo.

Externé zdroje naznačujú, že výška verejných dôchodkov je v jednotlivých krajinách podstatne rozdielna. Konkrétne štúdia OECD (2011), ktorá pokrýva 13 z 15 krajín zapojených do prieskumu HFCS, odhaduje, že priemerné bohatstvo verejných dôchodkov v Luxembursku a Holandsku výrazne prevyšuje hodnoty v ostatných krajinách. Napríklad priemerná hodnota bohatstva verejných dôchodkov pre mužov sa v Luxembursku odhaduje na 1.542.000 USD a v Holandsku na 1.145.000 USD, kým v prípade ostatných krajín zapojených do HFCS nepresahuje hodnotu 557.000 USD (pozri OECD, 2011, str. 143).

Iné faktory, ktoré môžu ovplyvňovať štruktúru portfólia, sú rôzne formy verejného bohatstva (napr. štátne byty alebo lekárska starostlivosť), ako aj zdaňovanie, napríklad bývania. Daňové zaťaženie bývania sa v jednotlivých členských krajinách eurozóny výrazne líši. Veľa štátov podporuje investície do bývania napr. prostredníctvom štruktúry daní z dedičstva a z kapitálových výnosov (v niektorých krajinách podliehajú finančné aktíva a nehnuteľnosti

rozdielnemu daňovému zaťaženiu¹⁴) alebo možnosťou odpočítať si z daní úroky z hypotekárnych úverov a/alebo splátky dlhu. Napríklad, kým vo väčšine členských krajín eurozóny sú splátky úroku z hypotéky daňovo odpočítateľné, v Nemecku, na Cypre, na Malte a v Slovinsku tomu tak nie je (podrobnejší prehľad sa nachádza v časti 3.3, Eurosystem, 2009).¹⁵

Veľkosť a štruktúru aktív a pasív domácností tiež ovplyvňuje rozdielna ponuka rôznych finančných produktov v jednotlivých krajinách. Napríklad v Holandsku tvoria viac ako polovicu nesplateného hypotekárneho dlhu hypotéky, pri ktorých sa platí len úrok z úveru.¹⁶ U takýchto hypoték sa istina počas doby trvania hypotéky nespláca. Namiesto toho si dlžník nahromadí prostriedky na budúce umorenie hypotekárneho úveru u poisťovateľov alebo bánk. Hoci kapitál naakumulovaný prostredníctvom takéhoto druhu hypotekárnych produktov nemusí byť v prieskume HFCS zachytený v plnej miere, súhrnné údaje naznačujú, že hodnota týchto aktív je v porovnaní s celkovým súvisiacim dlhom len veľmi malá.¹⁷

Vzhľadom na rozdiely v portfóliách domácností sa môže stať, že zmeny v cenách aktív (napríklad rýchlo rastúce ceny nehnuteľností) môžu mať na bohatstvo domácností v rôznych krajinách a v rámci rôznych subpopulácií rozdielny vplyv. V krajinách s nízkou mierou vlastníctva nehnuteľností na bývanie sa väčšia časť vlastníctva nehnuteľností zvyčajne koncentruje v domácnostiach, ktoré sa nachádzajú v horných kvantiloch rozdelenia aktív. Bohatstvo týchto domácností sa preto mení najviac pri zmene cien nehnuteľností. Okrem toho v krajinách s nízkou mierou vlastníctva nehnuteľností na bývanie môžu veľkú časť nehnuteľností vlastniť subjekty, ktoré nie sú zahrnuté v HFCS, napr. štát, obce alebo neziskové organizácie.

1.3.2 ÚLOHA MAKROEKONOMICKEJ DYNAMIKY

Štruktúra bohatstva domácností a jeho komponentov tiež závisí od celkového makroekonomického prostredia a najmä od cenovej dynamiky aktív. Na rast čistého bohatstva v skutočnosti vplývajú najmä kapitálové výnosy a straty z reálnych a finančných aktív, a nie až tak hromadenie aktívnych úspor domácností.¹⁸ Preto je vzťah medzi historickou (súhrnnou) mierou úspor a úrovňou čistého bohatstva v jednotlivých krajinách často značne nesúrodý.

V prvých rokoch druhého milénia bol vývoj cien nehnuteľností v eurozóne veľmi rôznorodý, keď niektoré krajiny (konkrétne Nemecko, Holandsko, Portugalsko a Rakúsko) zaznamenali ich stabilný vývoj, zatiaľ čo v iných krajinách (hlavne v Belgicku, na Cypre, v Španielsku, Francúzsku a Luxembursku) došlo k výraznému rastu cien nehnuteľností. Keďže

¹⁴ Kapitálové výnosy z hlavného bývania domácnosti sú vo všeobecnosti oslobodené od dane z príjmu, najmä ak vlastník túto nehnuteľnosť využíval na bývanie niekoľko rokov pred jej predajom. Výnosy z predaja nehnuteľností podliehajú rovnakým pravidlám ako iné príjmy z kapitálu iba v niekoľkých krajinách eurozóny.

¹⁵ Ani na Slovensku nie sú splátky úroku z hypotéky daňovo odpočítateľné. Citovaná štúdia však Slovensko nezachytáva, lebo v čase jej písania ešte Slovensko nebolo súčasťou eurozóny.

¹⁶ De Nederlandsche Bank (2011), str. 18.

¹⁷ De Nederlandsche Bank (2012), str. 22.

¹⁸ Pozri Christelis et al. (2011) pre evidenciu v Spojených štátoch.

nehnutelnosti tvoria podstatnú časť aktív (pozri napr. graf 2.1 nižšie), tento odlišný vývoj pravdepodobne významne prispel k rozdielom v bohatstve vykázaným v jednotlivých krajinách. Dynamika cien rôznych druhov finančných aktív ovplyvňuje aj ich hodnotu a mieru záujmu o ne. Prudké zvýšenie cien nehnuteľností mohlo navyše prispieť k akumulácii dlhu domácností.¹⁹

Zníženie cien nehnuteľností, ku ktorému došlo po vykonaní HFCS vo viacerých krajinách (napríklad o viac ako 10% na Slovensku, v Španielsku alebo na Cypre), pravdepodobne viedlo k rozdielnym zmenám v úrovni a rozdelení bohatstva domácností v jednotlivých krajinách. Okrem toho investovanie do bývania financované hypotekárnym úverom môže vyvolať nútené sporenie, v dôsledku čoho majitelia nehnuteľností postupne nadobudnú väčšie bohatstvo ako tí, ktorí si nehnuteľnosť prenajímajú. Tento efekt je obzvlášť výrazný v čase veľkého rastu cien nehnuteľností, keď majitelia hypotekárnych úverov profitujú zo zvýšenej hodnoty základného aktíva, ktoré nadobudli prostredníctvom dlhu. V takejto situácii môžu teda domácnosti, ktoré si nekupujú nehnuteľnosť, hromadiť menšie bohatstvo ako domácnosti, ktoré si nehnuteľnosť na bývanie kúpili.

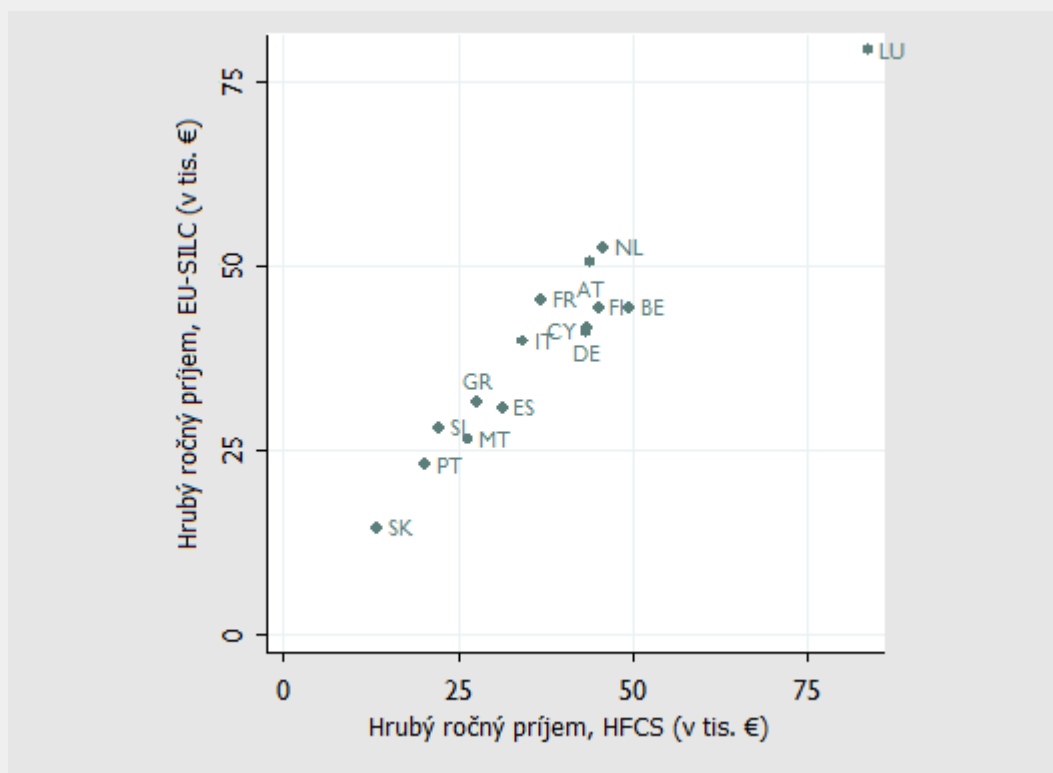
Na záver možno konštatovať, že existuje celý rad faktorov, ktoré formujú súčasnú štruktúru bohatstva domácností a jeho komponentov, najmä ak porovnáme jednotlivé krajiny. Pri štúdiu výsledkov tejto správy je preto dôležité pamätať na to, že definícia bohatstva, z ktorej správa vychádza, sa vzťahuje na bohatstvo súkromných domácností, ktoré tvorí len jednu časť celkového ekonomického bohatstva krajiny. Napriek tomu sú údaje o bohatstve domácností a jeho štruktúre – v spojitosti s ďalšími údajmi zozbieranými v HFCS, ako napríklad príjem, demografia a ukazovatele spotreby – užitočné pre analýzy rôznych tém týkajúcich sa financií domácností.

1.4 POROVNANIE ÚDAJOV Z PRIESKUMU HFCS S ÚDAJMI Z NÁRODNÝCH ÚČTOV A INÝCH PRIESKUMOV: STRUČNÝ PREHĽAD

Hoci príjem nie je primárnym ukazovateľom v prieskume HFCS, je základným ukazovateľom pre klasifikovanie a analýzu. Prirodzeným náprotivkom pre údaje o príjme meranom HFCS je EU-SILC (*Statistics on Income and Living Conditions* – Štatistika príjmov a životných podmienok domácností) – prieskum, ktorý každoročne prebieha vo všetkých krajinách EÚ a poskytuje (dodatočne) harmonizované informácie o príjmoch domácností. Oba tieto prieskumy vo veľkej miere používajú rovnaké koncepcie a definície cieľovej populácie a príjmu. Určité rozdiely v koncepcii a metodike, či už všeobecné alebo charakteristické pre jednotlivé krajiny, sú uvedené v prílohe 10.5 metodologickej správy HFCS. S cieľom poskytnúť predstavu o porovnaní HFCS a EU-SILC, graf 1.1 nižšie vykresľuje priemerný celkový príjem domácností v jednotlivých krajinách v oboch prieskumoch, ktoré používajú porovnateľné definície celkového hrubého príjmu.

¹⁹ Pozri Dynan a Kohn (2007) pre evidenciu v Spojených štátoch.

Graf 1.1 Priemerný príjem domácností podľa EU-SILC a HFCS

Zdroj: Eurostat, HFCS, výpočty ECB (výsledky sú uvedené v prílohe 10.5 metodologickej správy HFCS)

V ideálnom prípade a pri porovnateľných definíciách a metodológii týchto dvoch prieskumov by pozorovania mali byť zobrazené na diagonále so 45° uhlom. Skutočné výsledky sa pohybujú v jej značnej blízkosti, čo naznačuje, že tieto prieskumy poskytujú relatívne podobné odhady hrubého príjmu. Tento záver potvrdzujú aj porovnania mediánov celkového príjmu domácností z týchto dvoch prieskumov (tu nezobrazené).

Pokiaľ ide o porovnanie údajov o bohatstve z prieskumu HFCS s dostupnými údajmi z národných účtov, na úvod je potrebné uviesť, že medzi týmito dvoma zdrojmi dát existujú výrazné rozdiely v použitom koncepte, metodológii a spôsobe merania. Box 1.2 sumarizuje niektoré hlavné problémy.

Box 1.2 Meranie a koncepcia bohatstva

Zachytenie bohatstva zahŕňa v sebe rôzne výzvy týkajúce sa otázok pochopenia jeho podstaty, spôsobu merania, koncepcie a väzieb medzi rôznymi formami bohatstva, ktoré treba dôkladne opísať.

OTÁZKY MERANIA

Medzi meraním bohatstva v národných účtoch a v prieskume HFCS existujú výrazné rozdiely v metodológii. Najvýznamnejšie rozdiely sa podrobne analyzujú v kapitole 10.4 metodologickej správy HFCS, zameranej najmä na vymedzenie sektora domácností, existenciu a definície jednotlivých položiek zahrnutých do merania bohatstva a oceňovanie aktív v rôznych referenčných obdobiach. Bez toho, aby sme sa vracali k detailnej analýze, však treba pri porovnávaní agregovaných údajov pamätať na niektoré hlavné rozdiely.

Rozdiel vzniká hneď v referenčnej populácii vzhľadom k tomu, že národné účty zahŕňajú všetky domácnosti spolu s neziskovými inštitúciami slúžiacimi domácnostiam (napr. cirkvi, politické strany a neziskové univerzity), ktorých bohatstvo môže byť značné, zatiaľ čo v prieskume HFCS sú zahrnuté len takzvané súkromné domácnosti, do ktorých nespádajú ľudia žijúci v inštitucionalizovaných domácnostiach (napr. dôchodcovia žijúci v dome dôchodcov). Prieskum HFCS a národné účty sa líšia tiež vo vykazovaní obchodného majetku a vo vymedzení samostatnej zárobkovej činnosti. V prieskume HFCS sa podnikanie, v ktorom je zamestnaný aspoň jeden člen domácnosti, klasifikuje ako reálne aktívum. V národných účtoch by sa čistá hodnota podnikania mala vykazovať buď ako majetková účasť (t. j. finančné aktívum domácnosti), alebo, ak sa podnikanie považuje za neoddeliteľnú súčasť domácnosti, aktíva a pasíva súvisiace s týmto podnikaním sa vykazujú (v hrubom vyjadrení) ako súčasť bilancie domácnosti.

Okrem obchodného majetku existujú rozdiely aj v iných položkách, napríklad v dôchodkoch. Položka poistno-technických rezerv v národných účtoch sa javí ako funkčný ekvivalent dôchodkového majetku v prieskume HFCS. Položka čistého bohatstva v rámci HFCS zahŕňa len aktuálnu konečnú hodnotu súkromného dôchodkového plánu (na Slovensku 2. a 3. pilier), teda bez verejného a zamestnaneckého dôchodkového plánu a fondov sociálneho zabezpečenia (1. pilier), zatiaľ čo do národných účtov je časť týchto aktív zahrnutá (konkrétne účasť v iných systémoch ako je systém sociálneho zabezpečenia). Pokiaľ ide o reálne aktíva, v národných účtoch často chýba hodnota pozemkov (v nižšie uvedených porovnaníach je preto odhadovaná), zatiaľ čo v rámci prieskumu HFCS je do reálnych aktív zahrnutá.

Čo sa týka oceňovania niektorých aktív (konkrétne nehnuteľností a hodnoty samostatnej zárobkovej činnosti), prieskum HFCS je založený na ocenení vykonanom samotnými domácnosťami, pričom toto hodnotenie pravdepodobne ovplyvňuje ich ekonomické a finančné rozhodnutia, zatiaľ čo národné účty sa vykazujú v odhadovanej trhovej cene. Hoci takéto rozdielne spôsoby oceňovania by teoreticky mali viesť k podobným výsledkom, treba pamätať na potenciálne rozdiely v reálnych aktívach, a to najmä v čase turbulencií na trhoch alebo v čase ich slabšej aktivity, keď sa trhové ceny ťažko odhadujú.

Rozdielna štruktúra v portfóliách domácností môže v rámci prieskumu spôsobiť tiež problémy súvisiace s meraním. Majitelia nehnuteľností s väčšou pravdepodobnosťou vedia presnejšie určiť svoje bohatstvo vyjadrené hlavným bývaním a súvisiacim hypotekárnym dlhom, a to

hlavne preto, že predstavuje veľmi veľkú časť ich portfólia. Finančný majetok alebo iné aktíva vrátane nehnuteľností v prenájme nemusia byť vykázané presne. Vskutku, aj po zohľadnení rôznych metodologických odlišností má hodnota finančného majetku v prieskume HFCS tendenciu byť nižšia, ako by sa očakávalo na základe údajov z národných účtov. V prípade, že by uvedené skutočnosti boli systematické, znamenalo by to, že vlastníctvo nehnuteľností môže mať vplyv na presnosť merania hodnoty bohatstva v prieskume. Napokon aj metodologické otázky, týkajúce sa napríklad referenčných rokov, rôznych prístupov k spracovaniu údajov a ostatných charakteristík prieskumu, sa môžu dosť líšiť medzi krajinami.

Vzhľadom na tieto rozdiely v metodológii by sa dalo očakávať, že vzťah medzi údajmi o bohatstve z prieskumu HFCS a z národných účtov je voľnejší ako v prípade už uvedeného vzťahu medzi hrubým príjmom z prieskumov HFCS a EU-SILC. Ako možno vidieť z grafov 1.2 a 1.3 dole, je to skutočne tak, hoci porovnanie opäť poskytuje primeraný obraz o situácii, čím ďalej potvrdzuje realnosť výsledkov z prieskumu HFCS.

KONCEPCIA BOHATSTVA

Celkové bohatstvo každej krajiny tvorí niekoľko zložiek. Okrem bohatstva v sektore domácností, na ktoré sa zameriava prieskum HFCS, zahŕňa celkové bohatstvo aj ostatné sektory, najmä štátny sektor (verejné bohatstvo) – ktorý sa ďalej skladá z bohatstva národnej / federálnej štátnej správy a územných samospráv – a z bohatstva podnikového sektora (podnikové bohatstvo). V prieskume HFCS sa však nezberajú informácie ani o jednom z týchto sektorov. Rovnako ako bohatstvo domácností, aj (čisté) verejné a podnikové bohatstvo sa ďalej skladá z reálnych a finančných aktív očistených o celkové pasíva.

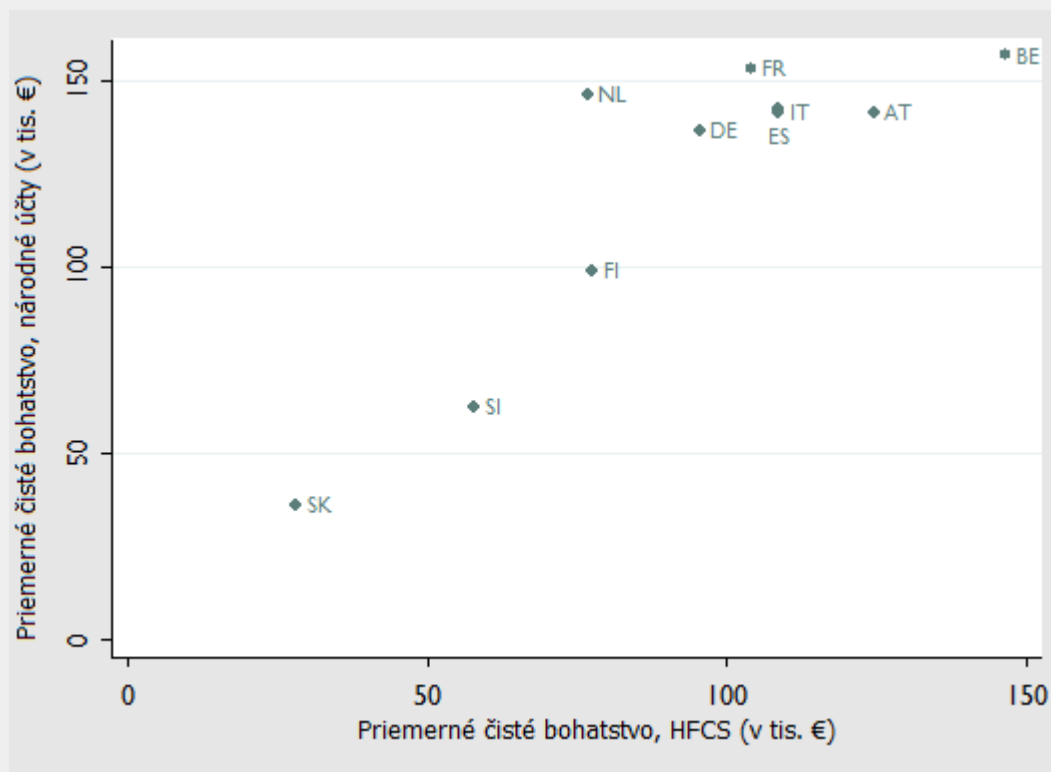
Medzi verejným bohatstvom a bohatstvom domácností existujú zložité väzby. Verejné bohatstvo vo forme poskytovania verejných statkov, infraštruktúry, systémov zdravotnej starostlivosti a systémov sociálneho a dôchodkového zabezpečenia môže nahrádzať bohatstvo domácností. V krajinách so štedrejšími sociálnymi dávkami, dôchodkami a zdravotným poistením majú domácnosti zvyčajne menej naliehavú potrebu zhromažďovať počas života z preventívnych dôvodov aktíva ako poisťku pre prípad nižšieho príjmu a zdravotných problémov.

V niektorých krajinách vlastní štát (z inštitucionálnych, kultúrnych alebo historických dôvodov) podstatnú časť fondu nehnuteľností na bývanie, takže väčší podiel domácností si svoje bývanie skôr prenájma ako vlastní, v dôsledku čoho je v týchto krajinách bohatstvo domácností nižšie ako v krajinách s vysokou mierou vlastníctva bývania.

Táto správa sa zaoberá len štruktúrou bohatstva domácností. Keďže sa v tomto prieskume nezberali informácie o iných formách bohatstva, bohatstvo domácností sa opisuje veľmi izolovane a len zriedka sa uvádzajú poznámky o nahraditeľnosti bohatstva domácností verejným bohatstvom (napr. v oddieloch 1.3.1 a 4.3.4), hoci pri výklade výsledkov by sa na tieto väzby malo pamätať.

Grafy 1.2 a 1.3 porovnávajú priemerné čisté bohatstvo a celkové aktíva *na obyvateľa* medzi prieskumom HFCS a národnými účtami v desiatich krajinách, pre ktoré sú k dispozícii porovnateľné údaje z národných účtov, a to buď prostredníctvom Eurostatu alebo priamo z národných zdrojov.²⁰

Graf 1.2 Priemerné čisté bohatstvo na obyvateľa v národných účtoch a v HFCS

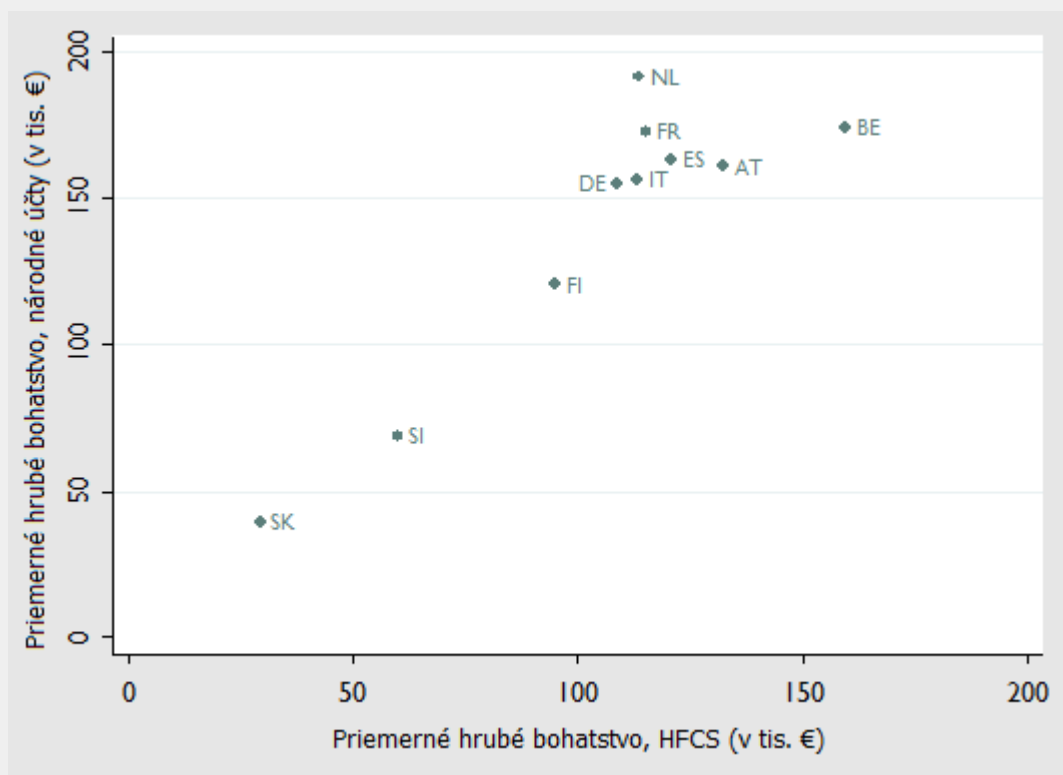

Zdroj: Eurostat, HFCS, výpočty ECB. Informácie o vlastníctve pozemkov sú sčasti odhadnuté na základe dostupných údajov z daných krajín (výsledky sú v kapitole 10.4 metodologickej správy HFCS). Pre Grécko, Luxembursko, Cyprus, Maltu a Portugalsko nie sú verejne dostupné žiadne príslušné údaje z národných účtov.

Podľa očakávaní všetky pozorovania v oboch grafoch sa nachádzajú nad diagonálou so 45° uhlom, čo znamená, že hrubé aj čisté bohatstvo na obyvateľa má v prieskume HFCS nižšiu hodnotu ako v národných účtoch. K tomuto výsledku mohli prispieť faktory ako nezahrnutie verejných a zamestnaneckých dôchodkov a obmedzenejšia definícia sektora domácností v rámci prieskumu HFCS, ako už bolo vysvetlené vyššie. Nemožno samozrejme vylúčiť, že rozdiely čiastočne súvisia aj s nedostatočným pokrytím najbohatších domácností, ako sa uvádza v boxe 1.1, ako aj s možným nevykázaním všetkých finančných a iných aktív respondentov v HFCS.

Niektoré iné rozdiely v metodológii, ktoré boli spomenuté vyššie (ako napr. vykazovanie obchodného majetku), môžu mať na údaje HFCS a národných účtov kompenzačný účinok.

²⁰ Niektoré položky nefinančného bohatstva sú dostupné aj v ďalších krajinách, avšak v grafe nie sú zahrnuté z toho dôvodu, že nebolo možné skonštruovať porovnateľné súhrnné údaje.

Graf 1.3 Priemerné hrubé bohatstvo na obyvateľa v národných účtoch a v HFCS

Zdroj: Eurostat, HFCS, výpočty ECB. Informácie o vlastníctve pozemkov sú sčasti odhadnuté na základe dostupných údajov z daných krajín (výsledky sú v kapitole 10.4 metodologickej správy HFCS). Pre Grécko, Luxembursko, Cyprus, Maltu a Portugalsko nie sú verejne dostupné žiadne príslušné údaje z národných účtov.

Členenie čistého bohatstva na jeho hlavné položky predstavuje isté ťažkosti pri porovnávaní, a preto je v tejto správe len zhruba načrtnuté. Pokiaľ ide o reálne aktíva, vykazovanie obchodného majetku by v rámci HFCS mohlo viesť k vyššiemu reálnemu bohatstvu ako v rámci národných účtov (pri zachovaní všetkých ostatných položiek rovnakých), alebo k podobnému avšak opačnému rozdielu medzi finančnými aktívami. V prieskume HFCS mohlo tiež dôjsť k vykázaniu relatívne nižších finančných záväzkov. Napríklad v Belgicku, Taliansku, Rakúsku, Slovinsku a Fínsku prieskum HFCS vykazuje relatívne vyšší objem reálnych aktív ako národné účty, a zároveň relatívne nižšiu hodnotu finančných aktív. Na celkový objem čistého a hrubého bohatstva môžu mať zrejmy vplyv aj ďalšie rozdiely v metodológii, ako napríklad samo-ocenenie nehnuteľností respondentami, najmä keď dynamika cien domov a miera vlastníctva nehnuteľností bola v jednotlivých krajinách rôzna (viac v kapitole 4).

Hoci porovnateľné údaje z národných účtov iných krajín zúčastnených v prieskume HFCS nie sú priamo k dispozícii, dostupné údaje napríklad o finančnom majetku podľa národných účtov majú tendenciu potvrdiť vyššie uvedené porovnania. Najmä údaje o Cypre sa zdajú byť výrazne odlišné a nie ľahko porovnateľné s údajmi ostatných krajín eurozóny a to v niekoľkých dimenziách. Preto by mali byť v tejto fáze interpretované opatrne. Rozdiely medzi Cyplom a ostatnými krajinami eurozóny, ale aj všeobecné rozdiely medzi jednotlivými krajinami eurozóny, vznikajú do veľkej miery z historických, kultúrnych a inštitucionálnych

faktorov (ako napríklad dedičstva / medzigeneračných prevodov, kompozície domácností, vlastníctva pôdy a rozdelenia bohatstva domácností medzi reálne a finančné aktíva). Bližšie preskúmanie týchto faktorov je potrebné na lepšie pochopenie a analýzu rôznorodosti medzi krajinami.

Okrem porovnania s údajmi z národných účtov sa uskutočnili aj kontroly na základe informácií z iných zdrojov, ak to bolo potrebné alebo možné vzhľadom na dostupnosť relevantných údajov. Jedným takýmto príkladom je porovnanie s údajmi z prieskumu SHARE o zdraví, starnutí populácie a odchodu do dôchodku v Európe (*Survey on Health, Ageing, and Retirement in Europe*). Tento prieskum je jediným iným harmonizovaným prieskumom v krajinách Európy s rozsiahlymi informáciami o položkách bilancie domácností. Zameriava sa však len na respondentov vo veku od 50 rokov vyššie. Výsledky tohto porovnania nie sú v tejto správe uvedené, avšak potvrdzujú celkový obraz.

Treba tiež dodať, že rozsiahle overovanie a kontrola vierohodnosti údajov HFCS poukázali na skutočnosť, že v niektorých konkrétnych prípadoch mohlo dôjsť k nedostatočnému pokrytiu niektorých špecifických subpopulácií. Problematické pokrytie sa zvyčajne týka okrajových častí distribúcie bohatstva, t. j. veľmi chudobnej a veľmi bohatej populácie. Ako naznačuje porovnanie príjmu z finančných aktív podľa HFCS a EU-SILC alebo porovnanie bohatstva domácností uloženého v ostatnom majetku a v podnikaní s bohatstvom v hlavnom bývaní, zdá sa, že v niektorých krajinách prieskum pokryl bohatšie domácnosti lepšie ako tie chudobnejšie. V iných krajinách mohol nastať opačný problém: v prieskume neboli dostatočne pokryté domácnosti predstavujúce horné 1% rozdelenia bohatstva. Tieto problémy vedú k potrebe ďalšej podrobnej analýzy a hodnoteniu údajov; treba však na ne pamätať aj pri posudzovaní súhrnných štatistík, napr. pri priemernom a celkovom bohatstve za jednotlivé krajiny.

Bez ohľadu na vyššie uvedené výhrady, porovnania údajov z prieskumu HFCS s informáciami z alternatívnych zdrojov zväčša potvrdzujú spoľahlivosť a užitočnosť rozsiahleho súboru mikroúdajov HFCS. V prieskume HFCS sa kladie dôraz na mikroúdaje a analýzu rozdelenia určitých druhov dlhu a aktív v rámci rôznych skupín domácností. Uvedené porovnania zároveň potvrdzujú, že prieskum HFCS nie je náhradou za spoľahlivé údaje z národných účtov, pokiaľ ide o analýzu agregovaných údajov. Hoci sú rozdiely medzi agregovanými údajmi o aktívach a pasívach z HFCS a údajmi z národných účtov v zásade v medziach, aké možno očakávať v prípade prieskumov, je potrebné preskúmať kompozíciu portfólia domácností radšej zoširoka, ako sa zamerať iba na jednoduché „zoraďenie“ krajín na základe ich čistého bohatstva. Rozdiely medzi prieskumom HFCS a odhadmi z národných účtov, ako aj iné aspekty spoľahlivosti údajov HFCS, sú predmetom ďalšieho výskumu.

2 AKTÍVA

Aktíva domácností pozostávajú z reálnych aktív a z finančných aktív (pozri prílohu I, v ktorej sa nachádza štruktúra reálnych a finančných aktív). V tejto kapitole sa posudzujú tri aspekty strany aktív súvahy domácností: ako prvé sa posudzuje či domácnosť vlastní konkrétny typ aktíva (miera účasti); ako druhé sa posudzuje hodnota konkrétneho typu aktíva, ktoré vlastní domácnosť (v prípade domácností, ktoré vykázali vlastníctvo tohto typu aktíva); napokon sa posudzuje štruktúra aktív, t.j. časť hodnoty z celkových aktív, ktorú predstavujú rôzne typy aktív. Štruktúra aktív je ovplyvnená mierou účasti a hodnotou aktív, ktoré domácnosť vlastní. V tejto kapitole sa najskôr hovorí o držbe reálnych aktív, následne o finančných aktívach a napokon sa hodnotí ich relatívny význam v portfóliách aktív domácností.

2.1 REÁLNE AKTÍVA

Pri analyzovaní reálnych aktív je možné efektívne rozlišovať päť rôznych kategórií: hlavné bývanie domácnosti, ostatný nehnuteľný majetok, vozidlá,²¹ cennosti²² a majetok z podnikania.²³

V tabuľke 2.1 sú miery účasti pre rôzne reálne aktíva – t.j. časť domácností, ktoré vlastní aktíva, a ich rozdelenie podľa demografickej charakteristiky a podľa krajín.²⁴ V tabuľke 2.2 je zobrazený medián hodnoty typu aktíva podmienený vlastníctvom aktíva.

Prevládajúcimi typmi reálnych aktív (t.j. typmi, ktoré vlastní pomerne veľká časť domácností) v eurozóne sú hlavné bývanie domácnosti (vlastní ho 60,1% všetkých domácností eurozóny) a vozidlá (75,7% všetkých domácností eurozóny vykázalo vlastníctvo minimálne jedného vozidla). Oveľa menej prevláda vlastníctvo ostatného nehnuteľného majetku (t.j. nehnuteľnosti inej ako hlavné bývanie domácnosti, s mierou účasti 23,1%), cenín (44,4%) a majetku z podnikania (11,1%).

²¹ HFCS zhromažďuje len informácie o vlastníctve áut a iných vozidiel domácností, ako sú lode a motocykle, ale nie o iných predmetoch dlhodobej spotreby (ako napríklad práčky, hi-fi systémy alebo televízory). Vo všeobecnosti v prípade áut a vozidiel existujú aktívne trhy použitých výrobkov, na ktorých tieto aktíva môžu byť likvidné, vďaka čomu patria k riadnym aktívam pre prieskum bohatstva. Zaradenie vozidiel vychádza z iných prieskumov bohatstva domácností (napr. z prieskumu financií spotrebiteľov) a z definície bohatstva domácnosti v pripravovanej príručke o mikroštatistike a bohatstve domácností, čo je v protiklade s národnými účtami, v ktorých sú často považované za tovary dlhodobej spotreby, a teda vylúčené z reálnych aktív domácností.

²² Cennosti sú definované ako cenné šperky, starožitnosti alebo umelecké diela.

²³ Samostatne zárobkovo činný podnik je podnik, v ktorom minimálne jeden člen domácnosti pracuje ako samostatne zárobkovo činná osoba, alebo má aktívnu úlohu v prevádzkovaní podniku.

²⁴ Hodnoty prezentované v tejto tabuľke a v celej správe sú získané z prieskumov v jednotlivých krajinách. To znamená, že boli získané v rozličných referenčných rokoch a navyše neboli upravované o infláciu a rozdiely v parite kúpnej sily.

Tabuľka 2.1 Vlastníctvo reálnych aktív podľa demografickej charakteristiky a krajín (%)

	(Akékoľvek) reálne aktíva	Reálne aktíva				
		Hlavné bývanie domácnosti	Ostatný nehnutel'ný majetok	Vozidlá	Cennosti	Majetok z podnikania
Eurozóna š.o.	91,1 (0,3)	60,1 (0,2)	23,1 (0,4)	75,7 (0,4)	44,4 (0,6)	11,1 (0,2)
Veľkosť domácnosti (počet členov)						
1	81,4	43,8	14,3	50,5	42,2	4,6
2	94,6	65,7	26,6	82,1	45,5	10,4
3	95,3	66,9	26,6	89,1	43,9	14,8
4	98,1	73,3	29,5	93,2	46,2	19,3
5 a viac	96,3	66,3	25,8	90,7	47,5	19,3
Vlastníctvo hlavného bývania						
Výhradný vlastník	100,0	100,0	34,8	80,0	51,2	12,3
Vlastník s hypotékou	100,0	100,0	24,0	89,5	37,4	16,1
Nájomca alebo iné	77,8	0,0	10,7	64,0	40,8	7,3
Percentil príjmu eurozóny						
Menej ako 20	78,6	47,0	12,9	44,1	36,0	4,1
20-39	87,8	50,6	16,4	69,5	45,2	6,6
40-59	93,8	58,7	20,4	83,8	45,4	8,6
60-79	96,8	66,5	25,9	90,0	49,4	12,8
80-100	98,6	77,6	39,7	92,8	46,1	23,1
Percentil čistého bohatstva eurozóny						
Menej ako 20	66,2	4,8	1,9	48,7	34,8	2,3
20-39	90,7	28,6	8,3	73,2	39,2	7,3
40-59	98,9	78,9	19,1	79,4	39,6	8,5
60-79	99,9	93,4	26,9	86,0	51,8	10,3
80-100	99,9	94,6	59,1	90,3	56,4	26,9
Vek referenčnej osoby						
16-34	84,3	31,9	9,9	71,4	39,7	8,6
35-44	93,2	57,1	19,0	85,5	42,4	15,1
45-54	94,0	64,3	27,3	85,3	43,0	16,4
55-64	93,7	71,3	32,4	83,2	48,8	14,4
65-74	92,2	71,0	29,3	71,9	44,9	5,4
75+	87,5	65,2	19,5	45,1	48,6	1,8
Pracovné postavenie referenčnej osoby						
Zamestnanec	93,5	56,9	20,3	85,7	42,4	5,6
SZČO*	98,5	71,1	43,9	89,8	51,3	79,9
Dôchodca	90,9	69,5	25,9	64,4	49,7	3,1
Iný nepracujúci	74,9	37,3	10,8	50,1	33,5	1,7
Vzdelanie referenčnej osoby						
Základné alebo žiadne vzdelanie	90,9	61,9	21,5	66,5	50,1	8,1
Stredoškolské	89,3	55,4	19,2	78,6	40,7	11,0
Vysokoškolské	94,6	65,4	31,6	83,1	42,7	15,3

Tabuľka 2.1 Vlastníctvo reálnych aktív podľa demografickej charakteristiky a krajín (%)

	(Akékoľvek) reálne aktíva	Reálne aktíva				
		Hlavné bývanie domácnosti	Ostatný nehnutel'ný majetok	Vozidlá	Cennosti	Majetok z podnikania
Krajina						
Belgicko (2010)	89,8	69,6	16,4	77,2	15,4	6,6
š.o.	(0,9)	(1,2)	(0,9)	(1,1)	(1,0)	(0,7)
Nemecko (2010)	80,2	44,2	17,8	70,9	13,2	9,1
š.o.	(0,9)	(0,0)	(1,0)	(0,9)	(0,9)	(0,5)
Grécko (2009)	92,2	72,4	37,9	73,0	3,4	9,8
š.o.	(0,7)	(0,0)	(1,6)	(1,2)	(0,7)	(0,8)
Španielsko (2008)	95,3	82,7	36,2	77,3	17,2	14,2
š.o.	(0,5)	(0,9)	(1,2)	(0,8)	(0,9)	(0,8)
Francúzsko (2010) ¹	100,0	55,3	24,7	M	100,0	8,9
š.o.	(0,0)	(0,6)	(0,6)			(0,3)
Taliansko (2010)	97,7	68,7	24,9	83,3	85,6	18,0
š.o.	(0,2)	(0,8)	(0,6)	(0,5)	(0,7)	(0,6)
Cyprus (2010)	95,8	76,7	51,6	88,9	9,9	19,5
š.o.	(0,8)	(1,6)	(1,8)	(1,1)	(1,1)	(1,4)
Luxembursko (2010)	93,6	67,1	28,2	86,7	23,8	5,2
š.o.	(0,9)	(1,5)	(1,6)	(1,3)	(1,6)	(0,6)
Malta (2010)	94,8	77,7	31,4	84,9	19,1	11,5
š.o.	(0,7)	(1,4)	(1,7)	(1,0)	(1,3)	(0,9)
Holandsko (2009)	89,8	57,1	6,1	81,3	15,5	4,8
š.o.	(1,3)	(0,0)	(0,7)	(1,6)	(1,3)	(0,8)
Rakúsko (2010)	84,8	47,7	13,4	74,9	23,6	9,4
š.o.	(1,0)	(1,3)	(1,0)	(1,2)	(1,3)	(0,8)
Portugalsko (2010)	90,1	71,5	27,1	72,3	8,4	7,7
š.o.	(0,6)	(1,2)	(1,1)	(0,8)	(1,0)	(0,6)
Slovinsko (2010)	96,2	81,8	23,2	80,4	1,5	11,6
š.o.	(1,0)	(2,2)	(2,3)	(2,5)	(0,4)	(1,7)
Slovensko (2010)	96,0	89,9	15,3	61,2	22,4	10,7
š.o.	(0,4)	(0,0)	(1,1)	(1,2)	(1,0)	(0,7)
Fínsko (2009)	84,3	67,8	29,8	67,9	M	13,8
š.o.	(0,4)	(0,5)	(0,5)	(0,5)		(0,3)

* Samostatne zárobkovo činná osoba

¹ Vo Francúzsku neboli údaje za vozidlá a cennosti zbierané samostatne, obidve položky sú zahrnuté v cennostiach. To znamená, že neboli vzaté do úvahy pri výpočte agregovaných údajov za eurozónu.

M znamená chýbajúca hodnota.

Poznámky: V tejto tabuľke je vykázaná štatistika miery účasti domácností na reálnych aktívach. Prvý panel obsahuje údaje o všetkých domácnostiach vo vzorke tak, ako je opísané v časti 1.2. Druhý panel rozlišuje domácnosti podľa veľkosti. Tretí panel rozlišuje domácnosti podľa vlastníctva bývania. Prezintujeme údaje pre výhradných vlastníkov (bez hypotéky na hlavné bývanie), vlastníkov s hypotékou a nájomcov. Štvrtý a piaty panel rozlišujú domácnosti podľa príjmu a čistého bohatstva, kde percentil (kvintil) príjmu a čistého bohatstva je vypočítaný s využitím všetkých domácností vo vzorke. Členenie podľa veku, pracovného statusu a vzdelania referenčnej osoby boli vypočítané pre jednotlivé osoby v každej domácnosti (pozri definíciu referenčnej osoby v prílohe I). Šiesty panel rozlišuje domácnosti podľa veku referenčnej osoby. Siedmy panel rozlišuje domácnosti podľa pracovného statusu (kde kategória ostatní nepracujúci zahŕňa domácnosti, kde je referenčná osoba nezamestnaná, študent, trvale invalidná, na povinnej vojenskej službe, je osobou v domácnosti alebo nepracuje za mzdu iným spôsobom). Osmý panel rozlišuje domácnosti podľa vzdelania referenčnej osoby (úroveň najvyššie dosiahnutého vzdelania). Posledný panel zobrazuje členenie podľa krajiny.

Definíciu klasifikačných premenných nájdete v poznámkach k tabuľke 2.1. Popis s definíciami premenných nájdete aj v dokumente HFCN (2011). Vo Fínsku, majetok z podnikania zahŕňa všetky nekótované akcie. Údaje sú založené na daňových registroch a nie je možné rozlíšiť samostatne zárobkovú činnosť od súkromného podnikania, v ktorom daná osoba nie je zamestnaná. Údaje o cennostiach nie sú dostupné za Fínsko.

V riadkoch s označením „š.o.“ sa uvádzajú štandardné odchýlky, ktoré sa vypočítali bootstrapovou metódou preváženia podľa Rao-Wu pomocou replikovaných váh poskytnutých jednotlivými krajinami (1 000 replík; viac podrobností v kapitole 7 metodologickej správy HFCN).

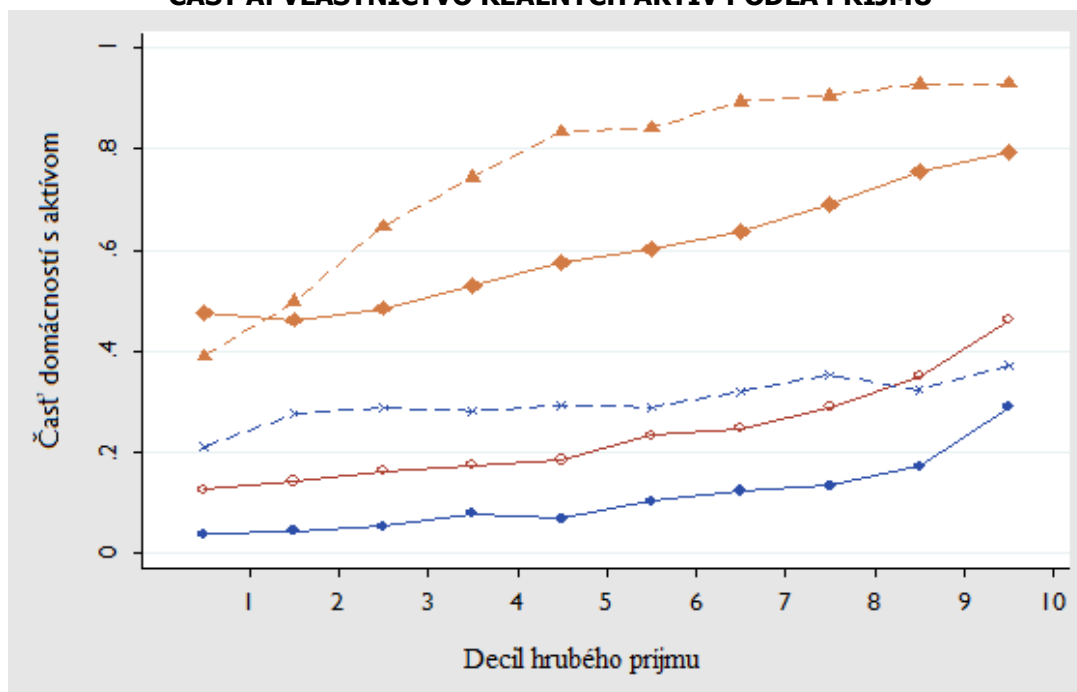
2.1.1 NEHNUTEL'NÝ MAJETOK

Táto časť sa zaoberá nehnuteľným majetkom. Najskôr sa venuje hlavnému bývaniu domácností a následne sa uvádzajú výsledky za ostatný nehnuteľný majetok. 60,1% domácností eurozóny vlastní hlavné bývanie. Veľkosť domácností významne neovplyvňuje mieru vlastníctva, s výnimkou domácností s jednou osobou, v ktorých je miera vlastníctva bývania na úrovni 43,8%, zhruba o 16 percentuálnych bodov menej ako priemer všetkých domácností eurozóny.

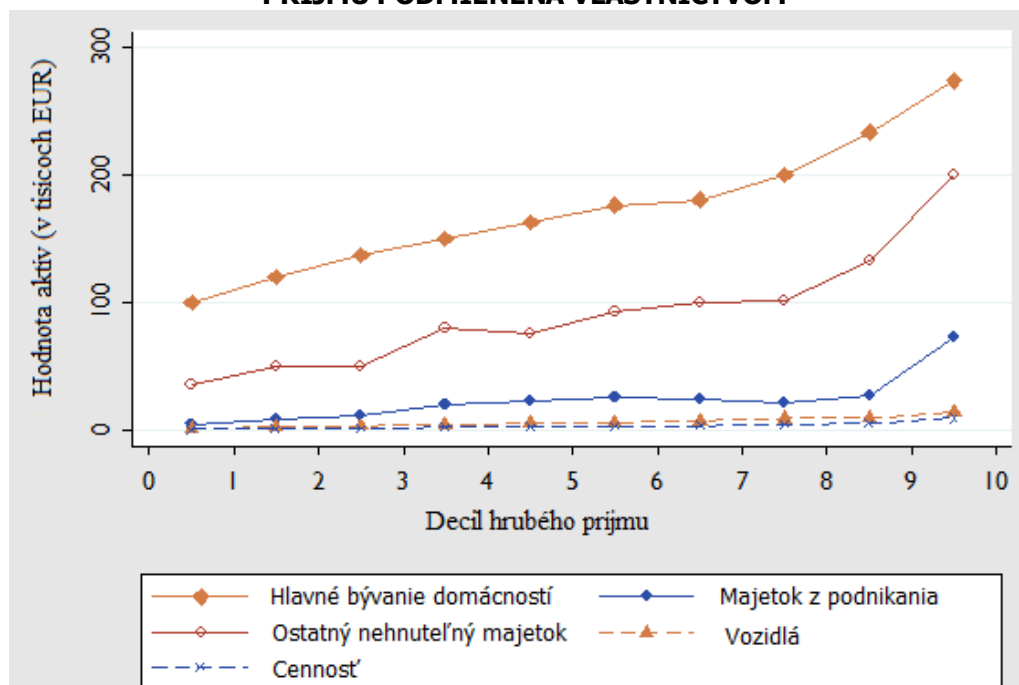
Miera vlastníctva sa zvyšuje s príjmom: domácnosti v najvyššom kvintile rozdelenia príjmu majú mieru vlastníctva 77,6%, pričom miera vlastníctva v najnižšom kvintile predstavuje 47,0%. Miera vlastníctva, ktorá sa zvyšuje s príjmom nie je konzistentná s hlavným bývaním domácností, ako to zobrazuje tabuľka 2.1 a odráža tendenciu, že vlastníctvo rôznych typov aktív je viac cenovo dostupné pre domácnosti s vyšším príjmom.

Graf 2.1 Vlastníctvo a mediánová hodnota reálnych aktív

ČASŤ A: VLASTNÍCTVO REÁLNYCH AKTÍV PODĽA PRÍJMU

ČASŤ B: MEDIÁNOVÁ HODNOTA CELKOVÝCH (HRUBÝCH) REÁLNYCH AKTÍV PODĽA PRÍJMU PODMIENENÁ VLASTNÍCTVOM

Poznámka: Na horizontálnej osi sú zobrazené percentily 10, 20, ... , 100 hrubého príjmu. Štruktúru hrubého príjmu nájdete v poznámkach k tabuľke 5.1. Percentily boli vypočítané pre celú vzorku pomocou váh domácností.

Tabuľka 2.2 Mediánová hodnota celkových (hrubých) reálnych aktív podmienená vlastníctvom podľa demografickej charakteristiky a krajín (v tisícoch eur)

Reálne aktíva						
	(Akékoľvek) reálne aktíva	Hlavné bývanie domácnosti	Iný nehnuteľný majetok	Vozidlá	Cennosti	Majetok z podnikania
Eurozóna	144,8	180,3	103,4	7,0	3,4	30,0
š.o.	(2,8)	(0,3)	(3,6)	(0,1)	(0,1)	(1,8)
Veľkosť domácnosti (počet členov)						
1	65,4	141,5	94,4	4,1	2,7	7,7
2	160,5	189,6	110,4	6,4	4,0	24,5
3	167,9	180,3	101,7	8,0	3,7	30,0
4	206,4	200,0	113,8	9,7	3,7	49,6
5 a viac	183,0	204,0	107,6	8,0	4,0	30,1
Vlastníctvo hlavného bývania						
Výhradný vlastník	211,5	175,2	104,0	8,0	4,4	43,1
Vlastník s hypotékou	230,0	200,0	119,9	8,9	5,0	32,7
Nájomca alebo iné	5,1	M	91,6	5,0	2,0	10,7
Percentil príjmu eurozóny						
Menej ako 20	57,1	102,1	46,4	3,0	1,3	7,2
20-39	80,8	150,0	69,2	4,5	2,4	18,0
40-59	126,0	170,0	90,0	6,0	3,0	25,1
60-79	180,5	199,3	109,3	8,4	4,7	23,3
80-100	288,3	250,0	177,8	12,0	8,0	52,0
Percentil čistého bohatstva eurozóny						
Menej ako 20	2,0	131,3	54,8	2,0	1,0	1,7
20-39	13,8	50,0	17,6	6,0	2,7	2,9
40-59	111,7	112,3	44,2	6,0	2,7	13,3
60-79	217,9	200,0	75,7	8,8	4,0	30,0
80-100	456,5	300,3	200,0	11,9	8,8	100,0
Vek referenčnej osoby						
16-34	15,0	167,5	99,4	6,0	2,5	14,8
35-44	143,1	193,8	106,4	7,4	3,1	30,1
45-54	173,3	200,0	111,2	8,0	3,8	32,9
55-64	189,2	199,0	119,7	8,0	4,5	33,2
65-74	162,3	168,0	101,3	6,0	4,0	15,3
75+	126,0	150,1	86,6	3,5	3,0	9,6
Pracovné postavenie referenčnej osoby						
Zamestnanec	134,6	187,8	100,0	7,5	3,3	20,0
SZČO*	276,4	203,0	149,4	10,0	5,1	38,7
Dôchodca	152,5	166,6	99,6	5,2	3,5	15,2
Iné – nepracujúca osoba	39,9	150,1	88,8	4,0	1,5	20,0

Tabuľka 2.2 Mediánová hodnota celkových (hrubých) reálnych aktív podmienená vlastníctvom podľa demografickej charakteristiky a krajín (v tisícoch eur)

	Reálne aktíva					
	(Akékoľvek) reálne aktíva	Hlavné bývanie domácnosti	Iný nehnuteľný majetok	Vozidlá	Cennosti	Majetok z podnikania
Vzdelanie referenčnej osoby						
Základné alebo žiadne	119,9	150,0	71,8	5,4	2,2	30,0
Stredoškolské	128,7	180,6	105,1	7,0	3,9	30,0
Vysokoškolské	210,4	225,7	150,0	8,0	6,0	26,0
Krajina						
Belgicko (2010)	220,0	250,0	174,0	6,2	5,0	50,0
š.o.	(7,1)	(4,4)	(14,4)	(0,5)	(1,2)	(15,9)
Nemecko (2010)	89,2	168,0	115,0	7,0	7,2	19,4
š.o.	(5,2)	(9,8)	(12,9)	(0,4)	(1,2)	(4,5)
Grécko (2009)	114,3	100,0	61,9	6,0	4,0	36,2
š.o.	(3,9)	(0,5)	(5,8)	(0,3)	(1,3)	(9,2)
Španielsko (2008)	201,7	180,3	120,2	6,1	3,0	50,8
š.o.	(5,1)	(0,3)	(4,4)	(0,5)	(0,1)	(9,5)
Francúzsko (2010) ¹	124,1	193,8	115,9	M	4,3	53,1
š.o.	(3,7)	(2,6)	(3,8)		(0,1)	(4,9)
Taliansko (2010)	176,0	200,0	100,0	8,0	2,0	15,0
š.o.	(5,0)	(0,0)	(6,3)	(0,4)	(0,2)	(3,9)
Cyprus (2010)	313,8	240,3	202,2	10,0	10,0	98,8
š.o.	(14,0)	(12,2)	(17,1)	(0,3)	(2,8)	(30,4)
Luxembursko (2010)	470,5	500,0	300,0	16,1	12,3	97,6
š.o.	(15,6)	(8,4)	(28,2)	(0,9)	(2,7)	(28,9)
Malta (2010)	201,1	186,6	120,1	6,7	4,0	136,5
š.o.	(8,1)	(5,4)	(12,0)	(0,5)	(1,2)	(64,4)
Holandsko (2009)	198,8	240,0	165,5	6,0	3,5	51,7
š.o.	(6,0)	(4,1)	(21,9)	(0,2)	(0,4)	(43,5)
Rakúsko (2010)	107,0	200,0	94,0	8,0	3,9	180,6
š.o.	(7,5)	(3,9)	(11,8)	(0,3)	(0,6)	(89,8)
Portugalsko (2010)	91,9	90,0	53,5	5,0	2,0	47,1
š.o.	(3,5)	(3,9)	(5,4)	(0,1)	(0,4)	(4,6)
Slovinsko (2010)	105,9	110,9	52,4	3,0	N	25,5
š.o.	(10,4)	(12,0)	(10,1)	(0,6)		(46,5)
Slovensko (2010)	61,8	55,9	16,4	5,0	1,0	4,6
š.o.	(1,7)	(2,0)	(3,4)	(0,3)	(0,1)	(1,5)
Fínsko (2009)	144,2	129,7	107,6	9,3	M	0,9
š.o.	(1,8)	(1,3)	(2,2)	(0,2)		(0,0)

Tabuľka 2.2 Mediánová hodnota celkových (hrubých) reálnych aktív podmienená vlastníctvom podľa demografickej charakteristiky a krajín (v tisícoch eur)

Reálne aktíva					
(Akékoľvek) reálne aktíva	Hlavné bývanie domácnosti	Iný nehnutel'ný majetok	Vozidlá	Cennosti	Majetok z podnikania
* Samostatne zárobkovo činná osoba M znamená chýbajúca hodnota. N znamená „nepočítané,“ keďže je k dispozícii menej ako 25 záznamov. <u>Poznámky:</u> V tejto tabuľke sú vykázané mediánové hodnoty vlastníctva reálnych aktív podľa domácností. Vo Fínsku, zahŕňa majetok z podnikania všetky nekótované akcie. Údaje o cennostiach nie sú v tejto krajine zisťované. Definíciu klasifikačných premenných nájdete v poznámkach k tabuľke 2.1. Popis s definíciami premenných nájdete aj v dokumente HFCN (2011). V riadkoch s označením „š.o.“ sa uvádzajú štandardné odchýlky, ktoré sa vypočítali bootstrapovou metódou preváženia podľa Rao-Wu pomocou replikovaných váh poskytnutých jednotlivými krajinami (1 000 replík; viac podrobností v kapitole 7 metodologickej správy HFCN).					

Vzťah medzi vlastníctvom hlavného bývania a čistým bohatstvom je značne silnejší ako v prípade príjmu. 94,6% domácností v hornom kvintile distribúcie čistého bohatstva vlastní hlavné bývanie, pričom v spodnom kvintile má distribúcia čistého bohatstva 4,8%-nú mieru vlastníctva. Nie je to prekvapujúce, keďže hodnota domu je zvyčajne vyššia ako hodnota ostatných aktív. V dôsledku toho domácnosti bez bývania zvyčajne vlastnia čisté bohatstvo nižšej hodnoty (pozri aj časť 4.3 nižšie).

V súvislosti s rozdelením podľa vekových skupín je zrejmé, že častejšie vlastnia hlavné bývanie staršie domácnosti: kým 31,9% mladých domácností (v ktorých má referenčná osoba menej ako 35 rokov) vlastní hlavné bývanie, možno z dôvodu nedostatku úspor na úvodné splátky, pomer vlastníkov dosahuje maximum 71,3% v prípade domácností vo vekovej skupine 55-64 a následne mierne klesá na 65,2% v prípade domácností s referenčnou osobou staršou ako 75 rokov.

Ak sa pozrieme na pracovný status referenčnej osoby, miera vlastníctva bývania u podnikateľov (71,1%) presahuje mieru vlastníctva u zamestnancov (56,9%). Je tiež pomerne vysoká aj v prípade dôchodcov (69,5%). Najväčší rozdiel v miere vlastníctva bývania je pri domácnostiach v kategórii „Iné – nepracujúca osoba“, t.j. nezamestnaný a neaktívny (kde miera vlastníctva dosahuje 37,3%). Napokon, vzdelanie má pomerne nízky vplyv na pomer vlastníkov.

Existujú jasné rozdiely v miere vlastníctva hlavného bývania domácností v jednotlivých krajinách. Podľa údajov je miera vlastníctva bývania najvyššia na Slovensku, v Španielsku a v Slovinsku (viac ako 80%) a najnižšia v Nemecku (44,2%) a v Rakúsku (47,7%). Nízky podiel miery vlastníctva v Nemecku je možné vysvetliť historickými (2. svetová vojna), daňovými a inštitucionálnymi dôvodmi. Podrobnejšia diskusia o nízkej miere vlastníctva a o vysokej prevalencii domácností s nájomcami sa nachádza v štúdii Eurosystem (2009). Keďže hlavné bývanie domácnosti je vo väčšine prípadov najcennejší majetok, nízka miera vlastníctva sa premieňa do podstatne nižších hodnôt čistého bohatstva, čo je popísané v kapitole 4. Pri porovnaní čísel v jednotlivých krajinách je nutné pripomenúť, že kým „mediánová“ domácnosť v Nemecku a v Rakúsku býva v podnájme, v ostatných krajinách eurozóny je to domácnosť, ktorá svoje hlavné bývanie vlastní.

Ak sa pozrieme na tabuľku 2.2, ktorá uvádza hodnoty aktív podmienené vlastníctvom, mediánová hodnota hlavného bývania domácností v eurozóne predstavuje 180 300 €. S prihliadnutím na mieru vlastníctva existuje značná heterogénnosť v skupinách domácností, najmä pokiaľ ide o príjem domácností a čisté bohatstvo.

V grafe 2.1 je uvedené, ako sa hodnota hlavného bývania, ale aj rôznych iných typov reálnych aktív v držbe domácností, zvyšuje s príjmom domácnosti. Kým poradie hodnôt zostáva rovnaké v jednotlivých príjmových triedach, t.j. hlavné bývanie domácnosti, ostatný nehnuteľný majetok, majetok z podnikania, vozidlá a napokon cennosti – gradient je rôzny pre rôzne typy aktív. V prípade hlavného bývania pri domácnostiach v najnižšom kvintile príjmu mediánová hodnota dosahuje 102 100 €, pre najvyšší kvintil príjmu je to viac ako dvojnásobok, konkrétne 250 000 €. Vzťah medzi hodnotou hlavného bývania a kvintilmi čistého bohatstva je zložitejší. Najnižší kvintil čistého bohatstva nemá najnižšiu mediánovú hodnotu hlavného bývania. Dôvodom je to, ako sa uvádza vyššie, že iba 4,8% domácností v najnižšom kvintile vlastní hlavné bývanie. Niekoľko chudobnejších domácností, ktoré sú vlastníkami bývania majú vo všeobecnosti vysoké hypotéky, ktorých hodnota je buď takmer na úrovni hodnoty domu alebo vyššia ako hodnota domu. Najnižšia hodnota domu sa nachádza v druhom kvintile čistého bohatstva. Ako sa dá očakávať, v najvyššom kvintile je najcennejšie hlavné bývanie (300 300 €). Všeobecne nie je veľký rozdiel v hodnote hlavného bývania medzi domácnosťami, ktoré sú výhradnými vlastníkami a tými, ktoré ho vlastní pomocou hypotékou.

Vzťah medzi hodnotou hlavného bývania domácnosti a vekom referenčnej osoby má hribovitý tvar. Táto hodnota sa najskôr zvyšuje s vekom až do veku 54 rokov a potom klesá. Zvyšovanie hodnoty bývania v mladom veku môže byť okrem iného aj z dôvodu posunu domácnosti na majetkovom rebríčku smerom nahor, kedy mladá domácnosť vlastní menšiu a lacnejšiu nehnuteľnosť a presťahuje sa do väčšej a drahšej nehnuteľnosti, keď je rodina staršia (a väčšia). Analogicky, pokles po 54 rokoch je možné čiastočne vysvetliť tak, že domácnosti sa presťahovali do menších domov, keď deti opustili dom. Ak prejdeme k odlišnostiam medzi krajinami, rozdiely v hodnote hlavného bývania sú veľké, kedy napríklad mediánová hodnota 500 000 € v Luxembursku presahuje medián eurozóny 180 300 € viac ako 2,5-krát. Krajinou s najnižšími vykazovanými hodnotami je Slovensko, kde medián dosahuje 55 900 €. Napokon je zaujímavé poznamenať, že 27,7% domácností eurozóny uvádza, že dostali do daru alebo zdedili počas svojho života majetok s mediánovou hodnotou 28 000 €. Niektoré domácnosti zdedili svoje hlavné bývanie, alebo čiastočne financovali svoje bývanie z darov alebo dedičstva.

Približne štvrtina domácností vlastní okrem hlavného bývania aj iný nehnuteľný majetok, ako sú rekreačné chaty, nájomné domy, pozemky a iný nehnuteľný majetok držaný pre investičné účely (napr. kancelárske priestory prenajímané firmám). Vlastníctvo ostatného nehnuteľného majetku prudko rastie s príjmom a bohatstvom, a okrem toho závisí od pracovného postavenia referenčnej osoby domácnosti (podnikatelia vlastní ostatný nehnuteľný majetok zhruba dvakrát častejšie ako zamestnanci, 43,9% vs. 20,3%). Značnú heterogénnosť medzi jednotlivými krajinami je možné vysvetliť do istej miery geograficky: domácnosti v (letných) dovolenkových destináciách zvyčajne majú viac dovolenkových bytov. Napríklad, kým vlastníctvo ostatného nehnuteľného majetku je najvyššie pri cyperských, gréckych a španielskych domácnostiach (kde viac ako jedna tretina domácností vlastní ostatný nehnuteľný majetok), najnižšie je v Holandsku, len 6,1%.

Mediánová hodnota ostatného nehnuteľného majetku v eurozóne, ktorá dosahuje 103 400 €, je značne nižšia ako mediánová hodnota hlavného bývania domácnosti (180 300 €). V súvislosti s mierou vlastníctva sú mediánové hodnoty pozitívne korelované s príjmom a čistým bohatstvom. Rozdiely hodnôt ostatného nehnuteľného majetku medzi jednotlivými krajinami presne odzrkadľujú hodnoty hlavného bývania domácností: najvyššie sú v Luxembursku (300 000 €) a najnižšie na Slovensku (16 400 €).

2.1.2 MAJETOK Z PODNIKANIA

11,1% domácností eurozóny vlastní majetok zo súkromného podnikania. Ako to zobrazuje graf 2.1, tento podiel prudko rastie s príjmom (zo 4,1% na 23,1%), ale aj s čistým bohatstvom (z 2,3% na 26,9%). Najvyšší je na Cypre (19,5%) a v Taliansku (18,0%) a najnižší v Luxembursku (5,2%) a v Holandsku (4,8%). Mediánová hodnota majetku zo súkromného podnikania (chápaná ako trhová hodnota všetkých obchodných aktív vrátane majetku a nehmotného majetku, mínus hodnota záväzkov) v eurozóne dosahuje 30 000 €. Táto mediánová hodnota sa zvyšuje s veľkosťou domácností do štyroch osôb a následne sa znižuje. Ako funkcia veku referenčnej osoby predstavuje táto hodnota hříbovitý tvar, zvyšuje sa s vekom až do približne 64 rokov, potom prudko klesá, keďže mladí ľudia majú tendenciu vlastniť súkromné podniky, pričom starší postupne znižujú svoju aktivitu, presúvajú časť svojich obchodných aktív na ďalšiu generáciu a niekedy dokonca predajú svoju firmu. Podľa grafu 2.1 majetok z podnikania má pozitívny vplyv na príjem; okrem toho sa zvyšuje s čistým bohatstvom a je silne zastúpený v bohatých domácnostiach (mediánová hodnota majetku z podnikania v najvyššom kvintile rozdelenia čistého bohatstva predstavuje 100 000 €), pričom je značne nižší už v kvintile nižšie, na úrovni 30 000 €. Medzi jednotlivými krajinami je veľká heterogénnosť, kedy najcennejší majetok zo súkromného podnikania vykázali Rakúsko (180 600 €) a Malta (136 500 €), pričom Slovensko a Fínsko vykázali čísla podstatne nižšie ako eurozóna.²⁵

2.1.3 OSTATNÉ REÁLNE AKTÍVA

V tejto časti sa budeme venovať držbe ostatných reálnych aktív, ktorú je možné rozdeliť na vlastníctvo vozidiel a cenností. Ako sa uvádza vyššie, vozidlá patria k prevládajúcemu typu aktív v eurozóne, ktoré vykázalo 75,7% domácností. Tiež sú rozdiely v jednotlivých skupinách domácností značne menšie ako v prípade aktív, ktoré sú držané menej často (napríklad ostatný nehnuteľný majetok alebo majetok z podnikania). Stále však existujú značné rozdiely: vlastníctvo vozidiel narastá s veľkosťou domácnosti: kým 50,5% domácností s jedným členom vlastní vozidlo, miera vlastníctva na úrovni 93,2% je najvyššia v prípade domácností so štyrmi členmi. Príjem má tiež vplyv na mieru vlastníctva vozidla, ktorá sa zvyšuje s príjmom zo 44,1% v prvom kvintile na 92,8% v poslednom. Mierne slabšie rozptýlenie nachádzame pri čistom bohatstve, kde 48,7% domácností v najnižšom kvintile vlastní vozidlo, na rozdiel od 90,3% domácností v najvyššom kvintile. Rozdelenie podľa veku znázorňuje krivka hříbovitého tvaru, s mierou vlastníctva zvyšujúcou sa zo 71,4% pri najmladšej vekovej skupine až na 85,5% pri vekovej skupine 35-44 rokov, a následne

²⁵ Veľmi nízku mediánovú hodnotu 900 € v prípade majetku z podnikania vo Fínsku je možné do istej miery vysvetliť využívaním administratívnych údajov na zozbieranie týchto informácií, čo je odlišná metóda ako pri ostatných krajinách.

klesajúcou na 45,1% pri vekovej skupine 75 rokov alebo viac. V súvislosti s pracovným postavením je miera vlastníctva dosť podobná pri domácnostiach, v ktorých referenčná osoba je zamestnaná (85,7%) alebo samostatne podnikajúca (89,8%), ale značne nižšia pri domácnostiach s dôchodcami (64,4%) alebo s inými nepracujúcimi referenčnými osobami (50,1%). Existuje tu aj istá, hoci len mierna závislosť od vzdelania, kedy vzdelanejšie domácnosti vlastnia vozidlá pomerne častejšie. Napokon, vlastníctvo tiež nie je rovnomerne rozložené v krajinách eurozóny: predstavuje hodnoty od 61,2% na Slovensku až po 88,9% na Cypre.

Na rozdiel od vozidiel má vlastníctvo cenností oveľa nižšie zastúpenie: len 44,4% spomedzi všetkých domácností eurozóny vykázalo vlastníctvo cenností.²⁶ Zároveň veľmi podobný obraz platí pre rozdelenie vlastníctva v rôznych podskupinách. Tak ako pri vozidlách, aj vlastníctvo cenností sa zvyšuje s veľkosťou domácnosti, rastie aj s príjmom a dokonca ešte viac s čistým bohatstvom a najvyššie je u podnikateľov.

²⁶ Heterogénnosť v jednotlivých krajinách, kde veľmi vysoké percento vlastníctva dosahuje Francúzsko a Taliansko, je možné do istej miery pripísať odlišnému dôrazu na túto položku, ktorý kládli opytovatelia v teréne.

Tabuľka 2.3 Podiel zložiek reálnych aktív na celkovej hodnote reálnych aktív (v %)

	(Akékoľvek) reálne aktíva	Reálne aktíva				
		Hlavné bývanie domácnosti	Ostatný nehnuteľný majetok	Vozidlá	Cennostipodnikania	Majetok z podnikania
Eurozóna	100,0	60,8	22,7	2,9	2,0	11,5
š.o.		(1,0)	(0,6)	(0,1)	(0,1)	(1,1)
Veľkosť domácnosti (počet členov)						
1	100,0	66,6	22,6	2,3	3,2	5,3
2	100,0	60,0	25,4	2,7	2,1	9,8
3	100,0	60,8	21,7	3,6	1,6	12,4
4	100,0	61,0	20,1	3,5	1,5	13,9
5 a viac	100,0	52,2	19,2	2,7	1,5	24,4
Vlastníctvo hlavného bývania						
Výhradný vlastník	100,0	62,1	22,2	2,3	1,8	11,6
Vlastník s hypotékou	100,0	70,1	16,4	2,7	1,3	9,5
Nájomca alebo iné	100,0	0,0	60,3	11,7	7,7	20,3
Percentil príjmu eurozóny						
Menej ako 20	100,0	76,8	15,9	2,2	1,8	3,4
20-39	100,0	72,8	16,8	2,9	2,2	5,3
40-59	100,0	70,1	18,3	3,4	2,2	6,0
60-79	100,0	67,6	19,8	3,5	2,2	6,8
80-100	100,0	49,0	28,1	2,7	1,9	18,3
Percentil čistého bohatstva eurozóny						
Menej ako 20	100,0	63,5	15,6	11,9	5,9	3,1
20-39	100,0	67,3	10,4	14,3	6,1	1,9
40-59	100,0	81,4	9,5	4,8	2,3	2,0
60-79	100,0	81,6	10,8	3,4	1,9	2,4
80-100	100,0	50,0	29,6	1,8	1,8	16,8
Vek referenčnej osoby						
16-34	100,0	65,9	17,3	5,1	2,6	9,0
35-44	100,0	61,2	16,7	3,5	1,6	17,0
45-54	100,0	59,0	22,7	3,4	1,7	13,2
55-64	100,0	54,9	26,0	2,7	2,0	14,4
65-74	100,0	61,5	28,2	2,3	2,4	5,7
75+	100,0	73,1	20,7	1,3	2,8	2,2
Pracovné postavenie referenčnej osoby						
Zamestnanec	100,0	68,4	19,1	4,0	1,9	6,6
SZČO*	100,0	35,1	27,1	2,3	1,4	34,1
Dôchodca	100,0	68,3	24,7	2,1	2,7	2,2
Iné – nepracujúca osoba	100,0	72,6	20,2	3,0	2,1	2,2
Vzdelanie referenčnej osoby						
Základné alebo žiadne vzdelanie	100,0	69,2	19,4	2,9	2,0	6,6
Stredoškolské	100,0	61,6	19,1	3,4	2,0	13,8
Vysokoškolské	100,0	54,5	28,4	2,5	2,2	12,4

Tabuľka 2.3 Podiel zložiek reálnych aktív na celkovej hodnote reálnych aktív (v %)

	(Akékoľvek) reálne aktíva	Reálne aktíva				
		Hlavné bývanie domácnosti	Ostatný nehnuteľný majetok	Vozidlá	Cennostipodnikania	Majetok z podnikania
Krajina						
Belgicko (2010)	100,0	72,7	16,8	3,3	1,1	6,1
š.o.		(1,5)	(1,1)	(0,2)	(0,2)	(1,1)
Nemecko (2010)	100,0	52,0	26,1	4,1	1,3	16,5
š.o.		(3,0)	(2,0)	(0,3)	(0,2)	(3,3)
Grécko (2009)	100,0	60,1	29,8	4,6	0,3	5,1
š.o.		(1,3)	(1,2)	(0,2)	(0,1)	(0,7)
Španielsko (2008)	100,0	60,1	26,4	2,9	0,5	10,0
š.o.		(1,3)	(1,0)	(0,1)	(0,1)	(1,1)
Francúzsko (2010)	100,0	59,0	24,7	M	5,8	10,5
š.o.		(1,5)	(0,9)		(0,2)	(2,0)
Taliansko (2010)	100,0	67,6	18,2	3,4	1,7	9,2
š.o.		(1,5)	(0,8)	(0,1)	(0,1)	(1,4)
Cyprus (2010)	100,0	35,7	38,7	1,9	0,3	23,3
š.o.		(2,7)	(2,7)	(0,2)	(0,1)	(4,4)
Luxembursko (2010)	100,0	58,4	34,0	3,0	1,3	3,3
š.o.		(3,8)	(3,9)	(0,3)	(0,2)	(0,9)
Malta (2010)	100,0	51,0	19,3	2,8	0,9	25,9
š.o.		(7,1)	(2,5)	(0,4)	(0,2)	(9,5)
Holandsko (2009)	100,0	83,4	8,8	4,0	0,8	3,0
š.o.		(1,8)	(1,9)	(0,2)	(0,1)	(0,7)
Rakúsko (2010)	100,0	53,5	13,0	4,2	1,3	27,5
š.o.		(9,0)	(3,7)	(1,0)	(0,3)	(12,4)
Portugalsko (2010)	100,0	54,6	26,3	4,5	1,0	13,6
š.o.		(2,2)	(1,6)	(0,2)	(0,1)	(3,0)
Slovinsko (2010)	100,0	71,3	14,8	3,9	N	9,8
š.o.		(3,4)	(2,6)	(0,4)		(4,4)
Slovensko (2010)	100,0	81,1	7,3	6,0	0,6	4,9
š.o.		(1,2)	(0,8)	(0,3)	(0,1)	(0,9)
Fínsko (2009)	100,0	64,3	26,4	5,5	M	3,9
š.o.		(0,5)	(0,4)	(0,1)		(0,4)

* Samostatne zárobkovo činná osoba

M znamená chýbajúca hodnota. N znamená „nepočítané,” keďže je k dispozícii menej ako 25 záznamov.

Poznámky: V tejto tabuľke sa uvádzajú podiely vlastníctva reálnych aktív domácností. Vo Fínsku, zahŕňa majetok z podnikania všetky nekótované akcie. Údaje o cennostiach nie sú v tejto krajine zisťované.

Definíciu klasifikačných premenných nájdete v poznámkach k tabuľke 2.1. Popis s definíciami premenných nájdete aj v dokumente HFCN (2011).

V riadkoch s označením „š.o.” sa uvádzajú štandardné odchýlky, ktoré sa vypočítali bootstrapovou metódou preváženia podľa Rao-Wu pomocou replikovaných váh poskytnutých jednotlivými krajinami (1 000 replík; viac podrobností v kapitole 7 metodologickej správy HFCN).

Mediánová hodnota vozidiel vo vlastníctve domácností v eurozóne predstavuje 7 000 €, pričom mediánová hodnota cenností predstavuje 3 400 €. Je dôležité poznamenať, že rozdiel v hodnotách vozidiel v skupinách domácností môže vzniknúť z dôvodu rozdielu v počte vozidiel, ako aj z dôvodu rozdielu v hodnote každého jednotlivého vozidla. Vo všeobecnosti sú však rozdiely v hodnotách pomerne malé a platí pre ne rovnaký vzťah ako pri rozdieloch v miere vlastníctva – napríklad, mediánová hodnota vozidiel sa zvyšuje z 3 000 € v prípade domácností s nízkym príjmom na 12 000 € v prípade domácností s najvyšším príjmom, a podobne, je v rozmedzí od 2 000 € do 11 900 € vzhľadom na rozdelenie bohatstva. Mediánová hodnota cenností sa zvyšuje z 1 300 € (resp. 1 000 €) na 8 000 € (resp. 8 800 €) od skupiny s najnižším príjmom po najvyšší príjem (resp. od najnižšieho po najvyššie bohatstvo). Dokonca aj medzi jednotlivými krajinami sú zaznamenané len relatívne nízke rozdiely v absolútnych hodnotách, s výnimkou Luxemburska, kde mediánová hodnota vozidiel predstavuje 16 100 € a mediánová hodnota cenností je 12 300 €, pričom obe sú značne nad hodnotami eurozóny.

2.1.4 ŠTRUKTÚRA REÁLNYCH AKTÍV

V tabuľke 2.3 je vyjadrená štruktúra reálnych aktív, t.j. časť hodnoty celkových reálnych aktív, ktorú tvoria rôzne typy aktív. Štruktúra aktív je ovplyvnená mierou vlastníctva a hodnotami aktív, ktoré domácnosti vlastnia. Na to je nutné pamätať pri interpretovaní čísel. Napríklad, vysoký podiel istých typov reálnych aktív pri určitej skupine domácností je celkom konzistentný s nízkou mierou vlastníctva, ak je hodnota daného aktíva vysoká. Preto by sa podiely na hodnote celkových aktív, v ktorých sú zastúpené rôzne typy aktív nemali priamo interpretovať ako údaje predstavujúce „typickú“ domácnosť.

Ak si vezmeme všetky domácnosti spolu, hlavné bývanie domácnosti má najvyšší podiel na všetkých typoch reálnych aktív: hodnota hlavného bývania tých, ktorí sú vlastníckmi svojho bývania predstavuje 60,8% z celkových reálnych aktív za všetky domácnosti (nezabudnite, že všetky domácnosti pozostávajú z vlastníkov bývania a z nájomcov). Tento podiel je však značne odlišný v rôznych skupinách domácností. Je mimoriadne vysoký v prípade domácností s jednou osobou, vlastníkov s hypotékou a v prípade domácností s referenčnou osobou vo veku 75 rokov a viac. Podiel na hodnote hlavného bývania domácnosti je tiež značne nižší v prípade domácností v najvyššom kvintile príjmu a čistého bohatstva, nakoľko tieto domácnosti častejšie vlastnia ostatné reálne aktíva (napr. druhé bývanie alebo nehnuteľnosti na investičné účely).

Ostatný nehnuteľný majetok má druhý najväčší podiel v portfóliu reálnych aktív všetkých domácností (22,7%). Podiel ostatných reálnych aktív je značne vyšší v prípade domácností s nájomcami (60,3%), aj keď len 10,7% domácností s nájomcami vlastní ostatný nehnuteľný majetok. Tretí najväčší podiel v portfóliu reálnych aktív tvorí majetok z podnikania, konkrétne 11,5%; pokiaľ je to domácnosť s podnikateľom, tento podiel sa zvyšuje na 34,1%.

Vozidlá a cennosti vo všeobecnosti predstavujú nízky podiel v portfóliu reálnych aktív s niekoľkými zaujímavými výnimkami. Pri domácnostiach s nájomcami vozidlá predstavujú 11,7% bohatstva reálnych aktív. Tiež pri domácnostiach v najnižších dvoch kvintiloch čistého bohatstva vozidlá predstavujú nezanedbateľnú časť reálnych aktív.

2.2 FINANČNÉ AKTÍVA

Finančné aktíva, s možnou výnimkou bežných účtov, ktoré sú často vedené pre transakčné účely, sú vo všeobecnosti čisto výsledkom rozhodnutí o rozdelení portfólia. Rôzne finančné aktíva majú rôzne rizikové profily a transakčné náklady a isté finančné aktíva sú tradične známejšie u širšej verejnosti. Pre analyzovanie držby finančných aktív je vhodné rozlišovať medzi tradičnými bankovými produktmi, ako sú vklady (bežné a sporiace účty) a medzi finančnými investičnými produktmi, ako sú dlhopisy, akcie a podielové fondy. K samostatnej triede finančných produktov patria poistné produkty, ako napríklad dobrovoľné súkromné dôchodkové programy a životné poistenie.²⁷

V tabuľke 2.4 je znázornená miera účasti pre rôzne finančné aktíva a ich rozdelenie podľa demografickej charakteristiky a krajín, kde sú rozlíšené vklady, podielové fondy, dlhopisy, verejne obchodovateľné akcie, peniaze dlžné domácnostiam, dobrovoľné súkromné dôchodkové programy a životné poistenie, a napokon ostatné finančné aktíva.²⁸

V tabuľke 2.5 sú zobrazené mediánové hodnoty rôznych typov aktív podmienené držbou aktíva. Najrozšírenejšími typmi finančných aktív v eurozóne sú vklady a dobrovoľné súkromné dôchodkové programy / životné poistenie. Všetky ostatné finančné produkty vlastní len malá časť domácností.

²⁷ Pozri prílohu I, kde je uvedená celá definícia finančných aktív.

²⁸ „Ostatné finančné aktíva“ je zostatková kategória, v ktorej je spojený súčet všetkých ostatných typov finančných aktív. Zahŕňa nasledovné finančné aktíva: nepodnikateľské súkromné obchodné aktíva (napríklad vlastníctvo nekótovaných akcií ako investor alebo tichý spoločník), spravované účty, ostatné finančné aktíva, ako napríklad opcie, futurity, indexové certifikáty, drahé kovy, prenájom ropy a zemného plynu, budúce výnosy zo súdnych sporov alebo z majetku, ktorý sa vyrovnáva, tantiémy alebo akékoľvek iné. Fondy podnikového penzijného pripoistenia nie sú zaradené do ostatných finančných aktív.

**Tabuľka 2.4 Vlastníctvo finančných aktív podľa demografickej charakteristiky a krajín
(v %)**

	Finančné aktíva							
	Finančné aktíva	Vklady	Podielové fondy	Dlhopisy	Akcie (verejne obchodovateľné)	Peniaze dlžné domácnosti	Dobrovoľné súkr. dôchodkové programy / životné poistenie	Ostatné finančné aktíva
Eurozóna	96,8	96,4	11,4	5,3	10,1	7,6	33,0	6,0
š.o.	(0,1)	(0,1)	(0,3)	(0,2)	(0,3)	(0,3)	(0,4)	(0,3)
Veľkosť domácnosti (počet členov)								
1	96,2	95,8	10,2	4,2	7,8	9,4	25,0	5,6
2	97,5	97,1	12,5	6,8	11,8	7,7	33,4	7,3
3	97,0	96,6	11,5	5,0	9,6	6,3	36,5	4,9
4	97,2	96,6	12,5	5,1	11,9	5,6	43,9	5,9
5 a viac	95,3	94,9	7,7	3,8	9,7	6,5	39,1	4,9
Vlastníctvo hlavného bývania								
Výhradný vlastník	96,6	96,3	11,9	8,9	12,4	5,1	28,9	6,3
Vlastník s hypotékou	98,7	98,1	16,2	3,7	13,6	7,8	47,8	7,4
Nájomca alebo iné	96,2	95,7	8,5	2,4	6,0	10,1	30,1	5,2
Percentil príjmu eurozóny								
Menej ako 20	90,5	89,9	3,4	1,5	2,2	6,7	13,2	2,7
20-39	96,8	96,5	4,6	3,0	4,2	6,5	20,4	2,6
40-59	98,5	98,2	8,9	4,6	7,2	8,3	31,1	5,4
60-79	99,0	98,6	13,2	6,2	12,3	7,4	41,9	7,3
80-100	99,4	99,0	26,5	11,1	24,4	9,2	58,3	12,2
Percentil čistého bohatstva eurozóny								
Menej ako 20	93,2	92,5	2,0	0,2	1,2	7,8	15,9	1,7
20-39	96,7	96,3	8,1	1,7	5,0	10,2	32,7	4,6
40-59	96,4	96,1	10,4	3,9	8,0	5,9	31,5	4,7
60-79	98,4	98,1	12,4	6,6	11,0	5,7	35,8	5,4
80-100	99,5	99,1	23,8	14,0	25,2	8,6	49,1	13,8
Vek referenčnej osoby								
16-34	97,4	97,1	9,7	1,7	6,7	10,3	33,7	4,8
35-44	97,5	97,0	12,9	3,4	10,1	9,0	41,1	6,3
45-54	97,0	96,7	13,0	5,0	11,2	8,0	43,7	5,4
55-64	97,2	96,4	13,1	7,6	13,3	7,5	37,7	7,4
65-74	96,4	96,1	10,9	8,1	10,4	5,8	19,4	7,3
75+	95,0	94,7	6,9	6,6	7,6	4,2	12,8	4,9

Tabuľka 2.4 Vlastníctvo finančných aktív podľa demografickej charakteristiky a krajín (v %)

		Finančné aktíva						
		Finančné aktíva	Vklady	Podielové fondy	Dlhopisy	Akcie (verejne obchodovateľné)	Peniaze dlžné domácnosti	Dobrovoľné súkr. dôchodkové programy / životné poistenie
Pracovné postavenie referenčnej osoby								
Zamestnanec	97,9	97,6	13,3	4,2	11,4	7,9	42,3	5,7
Samostatne zárobkovo činná osoba	96,9	96,6	12,7	7,9	12,5	12,6	44,7	10,4
Dôchodca	95,9	95,6	9,4	7,5	9,3	5,5	19,0	6,4
Iné – nepracujúca osoba	94,9	94,1	6,8	1,5	3,8	8,6	21,9	3,0
Vzdelanie referenčnej osoby								
Základné alebo žiadne	93,6	93.1	4.0	4.0	4.2	4.5	19.0	2.4
Stredoškolské	98,2	97.9	10.8	5.2	9.2	8.9	36.4	6.1
Vysokoškolské	99,0	98.7	22.6	7.2	19.6	9.9	46.8	11.1
Krajina								
Belgicko (2010)	98,0	97.7	17.6	7.5	14.7	7.7	43.3	3.5
š.o.	(0,3)	(0.4)	(1.0)	(0.7)	(0.9)	(0.8)	(1.3)	(0.4)
Nemecko (2010)	99,3	99.0	16.9	5.2	10.6	13.7	46.5	11.3
š.o.	(0,2)	(0.3)	(0.9)	(0.4)	(0.8)	(0.9)	(1.3)	(0.8)
Grécko (2009)	74,5	73.4	1.2	0.5	2.7	3.9	3.8	0.2
š.o.	(1,6)	(1.7)	(0.3)	(0.2)	(0.5)	(0.5)	(0.7)	(0.1)
Španielsko (2008)	98,3	98.1	5.6	1.4	10.4	6.3	23.6	1.9
š.o.	(0,3)	(0.3)	(0.5)	(0.2)	(0.7)	(0.5)	(0.9)	(0.3)
Francúzsko (2010)	99,6	99.6	10.7	1.7	14.7	5.0	37.5	7.8
š.o.	(0,1)	(0.1)	(0.4)	(0.1)	(0.4)	(0.3)	(0.6)	(0.4)
Taliansko (2010)	92,0	91.8	6.3	14.6	4.6	1.3	18.0	3.7
š.o.	(0,4)	(0.4)	(0.4)	(0.5)	(0.3)	(0.2)	(0.6)	(0.3)
Cyprus (2010)	87,9	81.2	1.0	3.2	34.6	9.2	45.7	1.1
š.o.	(1,3)	(1.5)	(0.4)	(0.6)	(1.6)	(1.1)	(1.7)	(0.4)
Luxembursko (2010)	98,4	98.0	19.0	4.4	10.0	7.1	34.3	2.2
š.o.	(0,5)	(0.5)	(1.3)	(0.7)	(1.0)	(0.9)	(1.6)	(0.4)
Malta (2010)	97,2	96.9	8.0	21.6	13.4	4.6	24.2	1.5
š.o.	(0,6)	(0.6)	(1.1)	(1.4)	(1.2)	(0.8)	(1.5)	(0.5)
Holandsko (2009)	97,8	94.2	17.7	6.0	10.4	8.5	49.8	2.7
š.o.	(0,5)	(0.9)	(1.4)	(0.7)	(1.1)	(1.0)	(1.9)	(0.6)

Tabuľka 2.4 Vlastníctvo finančných aktív podľa demografickej charakteristiky a krajín (v %)

	Finančné aktíva	Finančné aktíva						Ostatné finančné aktíva
		Vklady	Podielové fondy	Dlhopisy	Akcie (verejne obchodovateľné)	Peniaze dlžné domácnosti	Dobrovoľné súkr. dôchodkové programy / životné poistenie	
Rakúsko (2010)	99,5	99,4	10,0	3,5	5,3	10,3	17,7	1,6
š.o.	(0,1)	(0,2)	(0,8)	(0,4)	(0,6)	(0,8)	(1,0)	(0,3)
Portugalsko (2010)	94,5	94,3	2,8	0,4	4,4	8,2	14,1	0,4
š.o.	(0,5)	(0,5)	(0,3)	(0,1)	(0,4)	(0,5)	(0,7)	(0,1)
Slovinsko (2010)	93,9	93,6	12,0	0,7	10,0	5,8	18,3	1,0
š.o.	(1,3)	(1,3)	(1,8)	(0,3)	(1,4)	(1,1)	(2,1)	(0,5)
Slovensko (2010)	91,7	91,2	2,7	1,0	0,8	9,7	15,0	0,9
š.o.	(0,7)	(0,8)	(0,4)	(0,2)	(0,2)	(0,7)	(1,0)	(0,2)
Fínsko (2009)	100,0	100,0	27,4	0,8	22,2	M	23,7	M
š.o.	(0,0)	(0,0)	(0,5)	(0,1)	(0,4)		(0,4)	

M znamená chýbajúca hodnota.

Poznámky: V tejto tabuľke sú uvedené podiely domácností vlastniacich dané typy finančných aktív. Údaje o peniazoch dlžných domácnostiam nie sú zisťované vo Fínsku.

Definíciu klasifikačných premenných nájdete v poznámkach k tabuľke 2.1. Popis s definíciami premenných nájdete aj v dokumente HFCN (2011).

V riadkoch s označením „š.o.“ sa uvádzajú štandardné odchýlky, ktoré sa vypočítali bootstrapovou metódou škálovania podľa Rao-Wu pomocou replikovaných váh poskytnutých jednotlivými krajinami (1 000 replík; viac podrobností v kapitole 7 metodologickej správy HFCS).

2.2.1 VKLADY

96,4% domácností v eurozóne vlastní vklady (bežné účty a sporiace účty). Miera vlastníctva je rovnomerne vysoká vo všetkých krajinách eurozóny (viac ako 90%), s výnimkou Cypru (81,2%) a Grécka (73,4%). Vzťah medzi mierou vlastníctva a príjmom sa uvádza v tabuľke 2.2, ktorá zobrazuje, že miera vlastníctva vkladov rastie s príjmom; to isté platí pre všetky ostatné typy finančných aktív tak, ako v prípade reálnych aktív.

Graf 2.2 zobrazuje, že rozdiel medzi mierou vlastníctva v najnižšom a v najvyššom decile príjmu je značne odlišný pri jednotlivých typoch finančných aktív. Kým v prípade vkladov a dlhopisov je tento rozdiel zhruba 10 percentuálnych bodov, najväčší rozdiel je možné nájsť pri dobrovoľných súkromných dôchodkových programoch a životnom poistení (približne 45

percentuálnych bodov). Podobne, miera účasti narastá s čistým bohatstvom pri všetkých typoch finančných aktív.

Keď prejdeme k tabuľke 2.5, v ktorej sú vykázané hodnoty finančných aktív podmienené vlastníctvom, mediánová hodnota vkladov predstavuje 6 100 €.

Graf 2.2 vyjadruje to, ako sa hodnota vkladov, ale aj ostatných typov finančných aktív v držbe domácností, zvyšuje s príjmom domácnosti. Z grafu 2.2 je zároveň zrejmé, že pre všetky typy aktív je mediánová hodnota výrazne vyššia pre najvyšší decil príjmu.²⁹

Podľa zobrazenia v tabuľke 2.5 sú hodnoty držané vo vkladoch v značnom nesúlade s čistým bohatstvom domácností: domácnosti v najnižšom kvintile majú menej ako 2 000 € vo vkladoch, pričom domácnosti v najvyššom kvintile majú vo vkladoch 19 100 €. Sumy držané na týchto účtoch sú ďalej výrazne ovplyvnené niekoľkými ďalšími charakteristikami domácností. Vlastníci hlavného bývania majú výrazne vyššie mediánové hodnoty vo vkladoch ako nájomcovia.

²⁹ Vzťah medzi hodnotou aktív a príjmov nie je úplne monotónny pre všetky typy aktív. Napríklad, relatívne vysoká mediánová hodnota pre podielové fondy v nízkych príjmových deciloch je pravdepodobne ovplyvnená problémom malého počtu pozorovaní pretože miera vlastníctva je pri tejto skupine nižšia ako 5 % (pozri panel A).

Tabuľka 2.5 Mediánová hodnota finančných aktív podmienená účasťou podľa demografickej charakteristiky a krajín (v tisícoch €)

	Finančné aktíva							
	Finančné aktíva	Vklady	Podielové fondy	Dlhopisy	Akcie (verejne obchodovateľné)	Peniaze dlžné domácnosti	Dobrovoľné súkr. dôchodkové programy / životné poistenie	Ostatné finančné aktíva
Eurozóna	11,4	6,1	10,0	18,3	7,0	3,0	11,9	4,1
š.o.	(0,4)	(0,2)	(0,2)	(1,4)	(0,6)	(0,2)	(0,4)	(0,6)
Veľkosť domácnosti (počet členov)								
1	7,3	4,9	11,3	18,4	7,5	2,5	9,6	2,8
2	15,9	8,3	10,0	19,2	8,6	3,4	14,9	4,9
3	11,6	6,0	8,2	20,0	6,8	4,0	10,8	3,3
4	13,4	6,9	9,3	15,0	5,1	4,0	11,9	6,0
5 a viac	10,0	5,0	7,1	20,0	5,2	4,8	10,2	3,9
Vlastníctvo hlavného bývania								
Výhradný vlastník	17,7	10,0	15,0	20,0	10,0	5,3	16,1	6,0
Vlastník s hypotékou	16,8	7,6	6,6	10,0	4,8	5,4	15,0	4,0
Nájomca alebo iné	5,4	3,1	7,4	14,6	5,1	2,0	6,6	2,4
Percentil príjmu eurozóny								
Menej ako 20	2,5	1,7	10,5	18,2	5,4	1,8	4,4	1,4
20-39	5,0	3,4	5,3	15,1	4,2	2,3	5,1	2,0
40-59	10,5	5,8	8,1	15,0	4,1	2,6	8,6	1,7
60-79	18,1	9,4	7,9	15,7	5,0	3,0	11,8	4,8
80-100	49,9	19,1	12,5	20,0	10,0	5,5	23,0	6,5
Percentil čistého bohatstva eurozóny								
Menej ako 20	1,2	0,8	1,6	N	1,4	1,0	1,6	0,9
20-39	10,4	6,0	4,8	8,6	3,1	2,2	6,4	1,4
40-59	11,3	6,3	7,3	10,0	4,3	3,0	11,8	3,1
60-79	19,4	10,0	9,1	15,0	4,7	4,7	14,2	3,2
80-100	60,1	22,0	20,3	26,2	13,9	10,0	29,1	10,0
Vek referenčnej osoby								
16-34	5,0	3,1	3,5	4,4	2,9	1,0	4,0	1,3
35-44	10,3	5,0	6,2	11,5	5,0	3,0	9,8	4,8
45-54	14,0	6,3	11,0	16,1	6,0	3,8	15,0	6,0
55-64	18,6	8,2	14,8	20,0	10,0	3,9	20,0	5,1
65-74	13,9	8,1	20,0	20,4	12,7	6,5	15,1	3,1
75+	12,0	8,3	24,0	25,0	10,0	3,8	23,4	5,6

Tabuľka 2.5 Mediánová hodnota finančných aktív podmienená účasťou podľa demografickej charakteristiky a krajín (v tisícoch €)

		Finančné aktíva						
		Finančné aktíva	Vklady	Podielové fondy	Dlhopisy	Akcie (verejne obchodovateľné)	Peniaze dlžné domácnosti	Dobrovoľné súkr. dôchodkové programy / životné poistenie
Pracovné postavenie referenčnej osoby								
Zamestnanec	11,5	6,0	7,1	11,0	5,0	2,2	10,0	3,5
Samostatne zárobkovo činná osoba	22,6	9,5	15,5	20,0	12,2	4,3	17,8	9,7
Dôchodca	14,0	8,5	19,8	21,1	11,9	5,0	18,1	4,3
Iné – nepracujúca osoba	2,0	1,1	6,5	16,6	5,2	1,2	6,1	1,4
Vzdelanie referenčnej osoby								
Základné alebo žiadne	5,3	3,8	12,1	16,8	6,1	3,0	9,2	4,8
Stredoškolské	10,9	6,0	7,8	15,3	5,4	2,5	10,1	3,0
Vysokoškolské	29,4	12,5	11,5	20,1	8,8	4,4	17,5	5,0
Krajina								
Belgicko (2010)	26,5	10,0	20,4	30,8	5,1	2,3	19,9	21,0
š.o.	(1,6)	(0,5)	(2,5)	(8,9)	(1,7)	(0,8)	(1,5)	(13,5)
Nemecko (2010)	17,1	7,9	10,0	16,0	8,6	2,7	11,4	2,1
š.o.	(1,1)	(0,4)	(0,5)	(3,2)	(1,8)	(0,4)	(1,1)	(0,5)
Grécko (2009)	4,4	3,6	8,8	N	5,7	2,5	10,5	N
š.o.	(0,6)	(0,6)	(5,3)		(3,1)	(0,7)	(3,1)	
Španielsko (2008)	6,0	3,5	13,9	19,2	6,1	6,0	7,4	12,0
š.o.	(0,3)	(0,3)	(2,3)	(9,7)	(1,1)	(0,8)	(0,6)	(3,4)
Francúzsko (2010)	10,7	6,5	6,9	12,0	6,9	3,0	10,6	5,0
š.o.	(0,4)	(0,2)	(0,6)	(1,7)	(0,5)	(0,3)	(0,6)	(0,7)
Taliansko (2010)	10,0	5,9	20,0	20,0	10,9	4,0	10,1	10,4
š.o.	(0,2)	(0,3)	(2,4)	(0,6)	(1,5)	(0,8)	(0,3)	(1,5)
Cyprus (2010)	22,1	5,8	N	22,5	1,9	7,6	15,5	N
š.o.	(2,0)	(0,9)		(16,5)	(0,4)	(1,7)	(1,3)	
Luxembursko (2010)	27,9	14,3	26,9	45,8	10,8	3,6	27,8	16,5
š.o.	(3,3)	(1,4)	(6,4)	(13,1)	(3,9)	(1,4)	(3,3)	(11,8)
Malta (2010)	26,2	13,2	16,9	20,4	10,3	5,0	20,3	N
š.o.	(2,3)	(0,8)	(7,1)	(3,1)	(2,9)	(5,1)	(3,9)	
Holandsko (2009)	34,7	10,1	7,1	15,5	5,6	2,0	53,2	5,5
š.o.	(5,0)	(0,9)	(1,3)	(4,7)	(1,2)	(0,6)	(5,5)	(5,0)
Rakúsko (2010)	13,5	10,6	11,2	13,8	7,1	2,6	8,1	7,7
š.o.	(0,9)	(0,8)	(2,2)	(7,0)	(3,6)	(0,6)	(1,2)	(5,5)

Tabuľka 2.5 Mediánová hodnota finančných aktív podmienená účasťou podľa demografickej charakteristiky a krajín (v tisícoch €)

	Finančné aktíva							
	Finančné aktíva	Vklady	Podielové fondy	Dlhopisy	Akcie (verejne obchodovateľné)	Peniaze dlžné domácnosti	Dobrovoľné súkr. dôchodkové programy / životné poistenie	Ostatné finančné aktíva
Portugalsko (2010)	4,3	3,4	15,0	N	5,0	4,0	5,9	N
š.o.	(0,4)	(0,3)	(3,7)		(0,7)	(0,6)	(0,7)	
Slovinsko (2010)	1,7	0,8	4,8	N	1,2	7,0	3,4	N
š.o.	(0,5)	(0,2)	(0,7)		(0,6)	(3,2)	(1,1)	
Slovensko (2010)	2,5	2,0	2,5	N	N	1,1	3,2	N
š.o.	(0,2)	(0,1)	(1,0)			(0,2)	(0,4)	
Fínsko (2009)	7,4	4,5	2,6	10,0	3,8	M	4,3	M
š.o.	(0,2)	(0,0)	(0,2)	(2,7)	(0,2)		(0,2)	

M znamená chýbajúca hodnota. N znamená „nepočítané,” keďže je k dispozícii menej ako 25 záznamov.

Poznámky: V tejto tabuľke sú uvedené mediánové hodnoty držby finančných aktív domácností. Definíciu klasifikačných premenných nájdete v poznámkach k tabuľke 2.1. Popis s definíciami premenných nájdete aj v dokumente [HFCN \(2011\)](#).

Údaje o bežných a sporiacich účtoch nie sú samostatne zhromažďované vo Fínsku. Údaje o súkromnom obchodnom majetku, o spravovaných účtoch a o peniazoch dlžných domácnostiam nie sú zhromažďované vo Fínsku. Údaje o ostatných aktívach nie sú zhromažďované vo Fínsku, a žiadny takýto prípad nebol vykázaný za Slovensko. Údaje o spravovaných účtoch za Grécko sú zahrnuté v ostatných aktívach.

V riadkoch s označením „š.o.” sa uvádzajú štandardné odchýlky, ktoré sa vypočítali bootstrapovou metódou preváženia podľa Rao-Wu pomocou replikovaných váh poskytnutých jednotlivými krajinami (1 000 replík; viac podrobností v kapitole 7 metodologickej správy HFCS).

Sumy vkladov sú tiež veľmi ovplyvnené vekom referenčnej osoby v domácnosti. Najmladšia veková skupina má najnižšiu hodnotu (3 100 €). Všetky vekové skupiny vo veku medzi 55-64 a viac majú podstatne vyššiu hodnotu. Tiež pracovné postavenie a vzdelanie referenčnej osoby ovplyvňujú hodnoty držané na bežných a sporiacich účtoch. Najvyššie hodnoty sa nachádzajú medzi podnikateľmi, dôchodcami a osobami s vysokoškolským vzdelaním. Nízke hodnoty vkladov sú zistené v skupine „ostatných nepracujúcich” domácností.

Napokon, ak sa pozrieme na rozdiely medzi krajinami, Slovinsko vykazuje pomerne nízke sumy držané vo vkladoch (800 €), kým luxemburské domácnosti majú najvyššie vklady (konkrétne 14 300 €).

2.2.2 AKCIE, PODIELOVÉ FONDY A DLHOPISY

Tabuľka 2.4 zobrazuje, že len malá časť domácností – od 5% do 12% – vlastní dlhopisy, verejne obchodovateľné akcie alebo podielové fondy. Miera účasti na trhu cenných papierov je preto jasne pod hodnotou predpokladanou ekonomickou teóriou, konkrétne tou, že *všetky* domácnosti s kladným čistým bohatstvom by mali vlastniť aspoň *niektoré* verejne obchodovateľné akcie, z dôvodov diverzifikácie a z dôvodu vyššej predpokladanej návratnosti cenných papierov v porovnaní s inými investíciami. Toto zistenie preto zodpovedá tomu, čo bolo nazvané v ekonomickej literatúre „zahadou účasti na trhu cenných papierov“.³⁰

Účasť na trhu cenných papierov tiež veľmi súvisí s príjmom a čistým bohatstvom. Spomedzi domácností v najnižšom kvintile príjmu len 2,2% vlastní verejne obchodovateľné akcie, na rozdiel od 24,4% v najvyššom kvintile. Tento rozdiel je veľmi podobný tomu, čo bolo zistené v prípade distribúcie bohatstva, kde približne 1 zo 4 domácností v najvyššom kvintile vlastní verejne obchodovateľné akcie, na rozdiel od približne 1 z 83 domácností v spodnom kvintile. V súvislosti s vekom krivka držby verejne obchodovateľných akcií tiež nadobúda hríbovitý tvar, spočiatku rastie s vekom a potom klesá. Tento model je v súlade so správaním sa počas života, kedy sa úspory akumulujú počas pracovného života, ale v dôchodku sa úspory mieniajú. Všimnite si, že nakoľko rôzne kohorty môžu mať rôzne úrovne vzdelania, vek a vzdelanie môžu spoločne vysvetľovať hríbovitý tvar držby akcií. Skutočne, miera vlastníctva sa značne líši v závislosti od vzdelania (len 4,2% domácností s referenčnou osobou so základným alebo žiadnym dokončeným vzdelaním sú účastníkmi trhov cenných papierov, na rozdiel od 19,6% domácností, kde referenčná osoba získala vysokoškolské vzdelanie). Rozdiely medzi krajinami sú veľmi výrazné, od 34,6% na Cypre až po 0,8% na Slovensku.

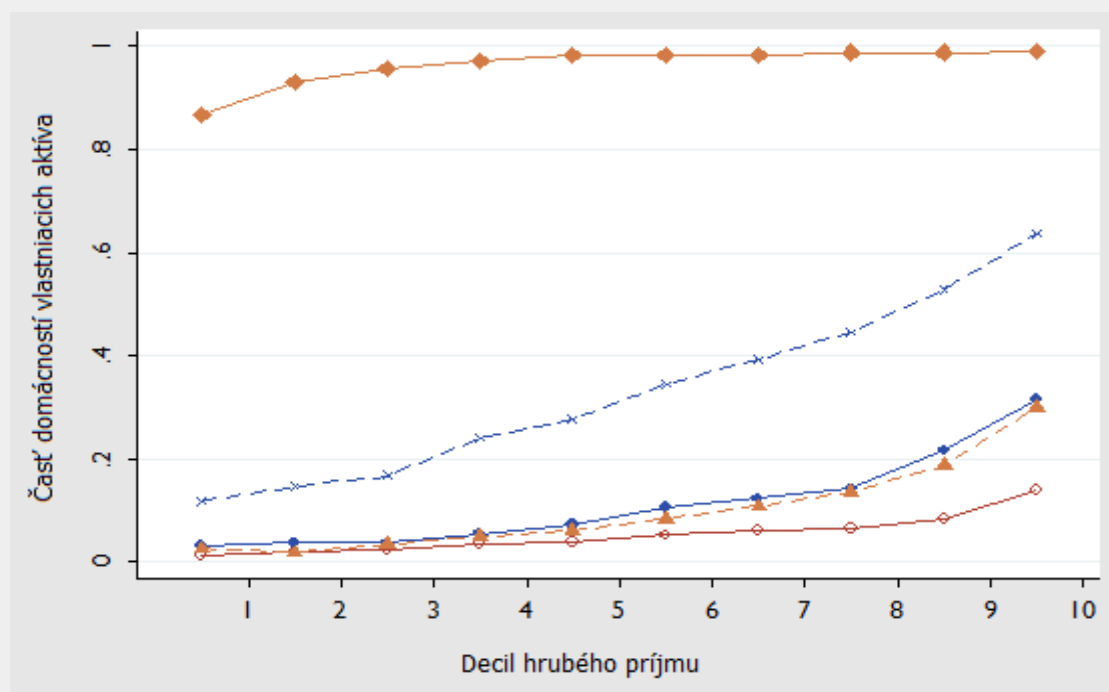
Miera vlastníctva podielových fondov nadobúda celkom podobný tvar ako v prípade obchodovateľných akcií, pričom miera účasti veľmi závisí od príjmu a čistého bohatstva, veku referenčnej osoby, vzdelania a pracovného statusu. Tiež rozdiely medzi krajinami sú v podobnom rozmedzí od 27,4% vo Fínsku až po 1,2% v Grécku.

Spomedzi troch aktív analyzovaných v tejto časti sú dlhopisy držané najmenej často, a to len u 5,3% domácností eurozóny. Diverzita v jednotlivých skupinách domácností úzko súvisí s tým, čo sa uvádza pri akciách a podielových fondoch, pričom najvýznamnejšie determinanty sú príjem, čisté bohatstvo a vek. Tiež rozdiely medzi krajinami pripomínajú tie, ktoré sú spomínané v prípade akcií a podielových fondov, pričom miera vlastníctva dosahuje menej ako 1% v Grécku, v Portugalsku, v Slovinsku a vo Fínsku, ktoré je na chvoste a 21,6% na Malte, ktorá je na samom vrchole.

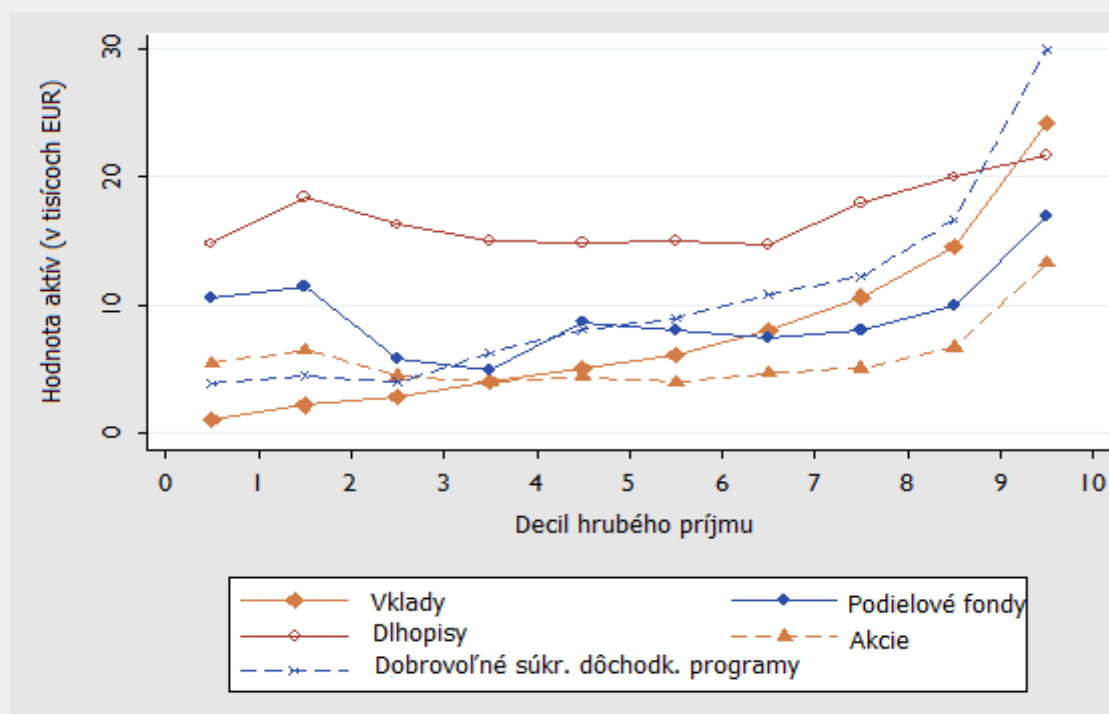
³⁰ Kľúčovú štúdiu napísali autori Mankiw and Zeldes (1991).

Graf 2.2 Vlastníctvo a mediánová hodnota finančných aktív

ČASŤ A: ÚČASŤ NA VYBRANÝCH FINANČNÝCH AKTÍVACH PODĽA PRÍJMU

ČASŤ B: MEDIÁNOVÁ HODNOTA FINANČNÝCH AKTÍV PODĽA PRÍJMU PODMIENENÁ VLASTNÍCTVOM

Poznámky: Na horizontálnej osi sú zobrazené percentily 10, 20, ... , 100 hrubého príjmu. Štruktúru hrubého príjmu nájdete v poznámkach k tabuľke 5.1. Percentily boli vypočítané pre celú vzorku pomocou váh domácností.

Ak prejdeme k tabuľke 2.5, mediánová hodnota podielových fondov a dlhopisov je vyššia ako verejne obchodovateľných akcií, pričom dosahuje 10 000 € pri podielových fondoch, 18 300 € pri dlhopisoch a 7 000 € pri akciách. Hodnoty vykázané za tieto tri druhy aktív sa výrazne menia s príjmom: v najvyššom kvintile rozdelenia príjmu sú tieto hodnoty podstatne väčšie (10 000 € pri verejne obchodovateľných akciách, 12 500 € pri podielových fondoch a 20 000 € pri dlhopisoch). Ako však zobrazuje graf 2.2, mediánové hodnoty akcií, podielových fondov a dlhopisov nepredstavujú monotónnu funkciu percentilu príjmu. Rozdiely v distribúcii bohatstva sú ešte výraznejšie, keďže hodnoty držané najbohatšími domácnosťami sú značne vyššie (13 900 € pri verejne obchodovateľných akciách, 20 300 € pri podielových fondoch a 26 200 € pri dlhopisoch).

Nezdá sa, že by veľkosť domácnosti vplývala na hodnoty vykázané pri týchto troch typoch aktív, pričom status bývania, pracovný status a vek referenčnej osoby značne ovplyvňujú tieto hodnoty. Priami vlastníci majú v držbe zhruba dvojnásobok hodnoty podielových fondov v porovnaní s nájomcami a vlastníckmi s hypotékou a zároveň vyššiu hodnotu verejne obchodovateľných akcií a dlhopisov. Domácnosti s referenčnou osobou, ktorá je podnikateľom, vlastní verejne obchodovateľné akcie v hodnote viac ako dvakrát vyššej v porovnaní s hodnotou, ktorú vlastní zamestnanec, a tiež dlhopisy a podielové fondy vo vyššej hodnote. Najvyššie hodnoty verejne obchodovateľných akcií má v držbe veková skupina 65-74 rokov, najvyššie hodnoty podielových fondov a dlhopisov vlastní skupina vo veku 75+.

Medzi krajinami existuje veľká heterogénnosť, pričom najcennejšie portfólio verejne obchodovateľných akcií sa vykazuje v Taliansku, v Luxembursku a na Malte (všetky viac ako 10 000 €), zatiaľ čo Fínsko, Cyprus a Slovinsko vykazujú čísla podstatne nižšie ako eurozóna. Tiež v súvislosti s podielovými fondmi a dlhopismi existuje značná heterogénnosť.

2.2.3 DOBROVOLNÉ SÚKROMNÉ DÔCHODKOVÉ PROGRAMY / ŽIVOTNÉ POISTENIE

V tejto časti sa popisuje, ako domácnosti šetria na dôchodok pomocou dobrovoľných súkromných dôchodkových programov a/alebo životných poisťok.³¹ Štátne dôchodkové programy³² a programy podnikového penzijného pripoistenia³³ nie sú posudzované v tejto správe, keďže môže byť pre domácnosti ťažké určiť aktuálnu hodnotu takýchto programov. Porovnania medzi krajinami sú podnetné v tom zmysle, že inštitucionálne opatrenia v jednotlivých krajinách v súvislosti s rôznymi režimami dôchodkových úspor, ako sú dobrovoľné súkromné verzus štátne alebo podnikové, môžu byť celkom výrazné. Hlbšia

³¹ Kým isté programy podnikového penzijného pripoistenia môžu byť v určitých krajinách dobrovoľné, v tejto správe dobrovoľné súkromné dôchodkové programy znamenajú dôchodkové programy dobrovoľného charakteru, ktoré nie sú štátne dôchodkové programy alebo programy podnikového penzijného pripoistenia.

³² Štátne dôchodkové programy sú programy, ktoré sú súčasťou sociálneho zabezpečenia, kde vláda zvyčajne spravuje vyplácanie dôchodkov.

³³ Programy podnikového penzijného pripoistenia sú súčasťou vzťahu medzi zamestnávateľom a zamestnancom a môžu byť vytvorené zamestnávateľom alebo skupinami zamestnávateľov (napr. združeniami odvetvia), niekedy v spojení s pracovnými združeniami (napr. odborovým zväzom). Vo všeobecnosti je sponzor plánu zodpovedný za platenie príspevkov do programov podnikového penzijného pripoistenia, ale zamestnanci tiež môžu byť povinní prispievať.

analýza týchto rozdielov nespadá do rozsahu tejto správy. V tabuľke 2.4 sa uvádza, že 33,0% domácností eurozóny vlastní dobrovoľné súkromné dôchodkové programy alebo životné poisťky. Miera účasti sa výrazne zvyšuje s príjmom a čistým bohatstvom: 58,3% domácností z najvyššieho kvintilu príjmu a 49,1% z najvyššieho kvintilu čistého bohatstva vlastní dobrovoľné súkromné dôchodkové programy alebo životné poisťky. To je v kontraste len s 13,2% domácností v najnižšom kvintile príjmu a 15,90 % domácností v najnižšom kvintile čistého bohatstva. Ostatné charakteristiky domácností tiež významne ovplyvňujú mieru účasti. Vlastníctvo hlavného bývania, napríklad, zohráva úlohu: s mierou účasti 47,8% vlastníatelia s hypotékou dobrovoľné súkromné dôchodkové programy alebo životné poisťky častejšie ako vlastníci bez hypotéky (28,9%) alebo nájomcovia (30,1%). V súvislosti s vekom je tu tiež zaznamenaný spoločný trend hříbovitého tvaru: miera účasti sa zvyšuje s vekom, maximum dosahuje pri vekovej skupine 45-54 rokov a následne klesá na 12,8% pri domácnostiach s referenčnou osobou staršou ako 75 rokov. Vzdelanie tiež vyzerá byť dôležitou determinantou, keďže domácnosti s referenčnou osobou so základným alebo žiadnym dokončeným vzdelaním majú v menej ako polovici prípadoch dobrovoľné súkromné dôchodkové programy alebo životné poisťky ako tie s vysokoškolským vzdelaním.³⁴

Existuje určitá heterogénnosť medzi krajinami, čo zrejme súvisí s inštitucionálnymi rozdielmi v organizácii programov dôchodkového sporenia a napr. v spôsobe, akým sú úspory v týchto produktoch ošetrené daňovými zákonmi. Miera účasti je vyššia v Nemecku, v Holandsku, na Cypre a v Belgicku (pri všetkých vyššia ako 40%) a oveľa nižšia v Grécku (3,8%).

V tabuľke 2.6 sa uvádza, že mediánová hodnota dobrovoľných súkromných dôchodkových programov a životných poistení je približne 11 900 €. Mediánová hodnota je najvyššia pri domácnostiach s referenčnou osobou vo veku nad 75+ rokov (23 400 €) a najnižšia pri vekovej skupine od 16-34 rokov (4 000 €). Vek referenčnej osoby domácnosti preto silno ovplyvňuje túto hodnotu. To je možné vysvetliť faktom, že dôchodkové programy zvyčajne akumulujú hodnotu počas doby, kedy jednotlivci prispievajú peniazmi do programu.

Heterogénnosť v krajinách je veľmi veľká. Holandsko má vysokú mediánovú hodnotu 53 200 € a Slovensko má najnižšiu hodnotu 3 200 €.

2.2.4 ŠTRUKTÚRA FINANČNÝCH AKTÍV A CELKOVÝCH AKTÍV

Tabuľka 2.6 vyjadruje štruktúru finančných aktív, t.j. časť hodnoty celkových aktív, ktorú predstavujú rôzne typy aktív. Štruktúru finančných aktív ovplyvňuje miera vlastníctva a hodnota aktív, ktoré domácnosti vlastní.

Vklady (bežné a sporiace účty) majú najväčší podiel na finančných portfóliách domácností. Spolu predstavujú 42,9% celkových finančných aktív. Tento podiel je vyšší v prípade domácností s nižším príjmom, nižším čistým bohatstvom a domácností s mladou referenčnou osobou.

³⁴ Podľa ekonomickej literatúry plánovanie dôchodku súvisí s finančnou gramotnosťou. Pozri, napr., van Rooij, Lusardi and Alessie (2012).

Tabuľka 2.6 Podiel na hodnote finančných aktív (v %)

	Finančné aktíva	Finančné aktíva						
		Vklady	Podielové fondy	Dlhopisy	Akcie (verejne obchodovateľné)	Peniaze dlžné domácnosti	Dobrovoľné súkr. dôchodkové programy / životné poistenie	Ostatné finančné aktíva
Eurozóna	100,0	42,9	8,7	6,6	7,9	2,2	26,3	5,3
š.o.		(0,8)	(0,5)	(0,7)	(0,4)	(0,2)	(0,6)	(0,8)
Veľkosť domácnosti (počet členov)								
1	100,0	44,6	10,2	7,8	6,4	2,1	25,4	3,6
2	100,0	41,2	9,4	6,5	9,1	2,2	25,0	6,5
3	100,0	44,9	7,7	6,4	8,2	2,3	26,8	3,6
4	100,0	44,6	6,4	5,4	6,6	2,4	29,2	5,3
5 a viac	100,0	39,1	5,4	4,6	8,7	2,4	31,5	8,3
Vlastníctvo hlavného bývania								
Výhradný vlastník	100,0	43,5	8,7	8,6	9,1	1,7	22,4	6,0
Vlastník s hypotékou	100,0	40,3	7,8	2,7	6,4	2,9	35,9	4,0
Nájomca alebo iné	100,0	43,8	9,7	4,6	6,3	3,1	27,8	4,7
Percentil príjmu eurozóny								
Menej ako 20	100,0	57,2	8,5	6,2	3,7	3,9	18,5	2,0
20-39	100,0	58,9	5,6	6,0	3,7	3,2	19,4	3,2
40-59	100,0	53,7	7,8	6,4	4,3	2,8	22,7	2,3
60-79	100,0	48,5	6,8	5,6	5,9	2,1	27,3	3,9
80-100	100,0	34,5	10,1	7,1	10,6	1,9	28,6	7,2
Percentil čistého bohatstva eurozóny								
Menej ako 20	100,0	65,7	1,8	N	1,2	4,4	26,1	0,6
20-39	100,0	62,3	5,4	1,4	1,7	3,9	23,9	1,3
40-59	100,0	55,4	5,5	2,5	2,9	1,9	30,1	1,7
60-79	100,0	53,5	6,7	4,0	4,1	1,8	28,2	1,7
80-100	100,0	35,4	10,4	8,6	10,6	2,2	25,4	7,4
Vek referenčnej osoby								
16-34	100,0	56,6	5,1	1,1	4,6	1,7	26,3	4,3
35-44	100,0	43,3	6,8	3,5	7,0	2,9	30,0	6,4
45-54	100,0	40,4	8,8	3,9	6,7	2,8	32,7	4,7
55-64	100,0	39,0	9,9	7,1	7,7	2,0	27,9	6,3
65-74	100,0	44,0	10,7	10,0	10,4	2,2	18,3	4,4
75+	100,0	46,0	7,6	10,6	9,4	1,3	20,2	4,8

Tabuľka 2.6 Podiel na hodnote finančných aktív (v %)

		Finančné aktíva						
		Finančné aktíva	Vklady	Podielové fondy	Dlhopisy	Akcie (verejne obchodovateľné)	Peniaze dlžné domácnosti	Dobrovoľné súkr. dôchodkové programy / životné poistenie
Pracovné postavenie referenčnej osoby								
Zamestnanec	100,0	44,4	8,2	3,8	7,1	1,7	30,3	4,4
Samostatne zárobkovo činná osoba	100,0	34,0	8,3	6,6	8,8	3,8	27,4	11,2
Dôchodca	100,0	45,2	9,4	9,8	9,0	2,0	20,5	4,2
Iné – nepracujúca osoba	100,0	46,4	11,0	4,3	4,9	3,5	27,6	2,4
Vzdelanie referenčnej osoby								
Základné alebo žiadne	100,0	51,3	5,1	7,1	4,7	2,5	26,1	3,1
Stredoškolské	100,0	45,6	7,1	6,3	6,6	2,0	27,9	4,5
Vysokoškolské	100,0	37,7	11,4	6,5	10,1	2,3	25,2	6,7
Krajina								
Belgicko (2010)	100,0	39,1	13,0	14,8	10,4	1,5	16,7	4,5
š.o.		(3,7)	(1,5)	(3,7)	(2,1)	(0,5)	(1,6)	(1,1)
Nemecko (2010)	100,0	44,4	10,4	5,6	6,5	2,7	26,8	3,6
š.o.		(1,8)	(1,3)	(1,0)	(0,9)	(0,3)	(1,3)	(0,6)
Grécko (2009)	100,0	80,7	2,5	N	3,5	2,5	7,7	N
š.o.		(2,7)	(0,9)		(1,1)	(0,7)	(1,8)	
Španielsko (2008)	100,0	51,4	7,7	1,9	9,1	6,4	15,1	8,4
š.o.		(3,3)	(1,2)	(0,5)	(1,0)	(1,3)	(1,5)	(4,1)
Francúzsko (2010)	100,0	33,8	5,8	1,4	11,6	1,0	39,0	7,4
š.o.		(1,1)	(0,5)	(0,2)	(0,9)	(0,1)	(1,3)	(2,0)
Taliansko (2010)	100,0	46,9	9,6	20,4	4,5	0,5	8,8	9,3
š.o.		(2,1)	(1,7)	(1,9)	(0,7)	(0,1)	(0,6)	(2,5)
Cyprus (2010)	100,0	42,9	N	3,5	9,4	3,4	31,4	N
š.o.		(3,9)		(1,6)	(2,7)	(0,8)	(3,9)	
Luxembursko (2010)	100,0	43,7	20,5	6,1	7,2	2,2	19,1	1,2
š.o.		(3,2)	(3,2)	(2,4)	(1,8)	(0,9)	(2,5)	(0,4)
Malta (2010)	100,0	51,2	3,9	15,0	7,6	1,8	16,8	N
š.o.		(2,3)	(0,7)	(1,5)	(1,2)	(0,6)	(1,8)	
Holandsko (2009)	100,0	33,9	6,4	4,3	3,5	1,7	49,3	0,9
š.o.		(2,0)	(0,7)	(1,3)	(0,8)	(0,4)	(1,9)	(0,3)
Rakúsko (2010)	100,0	63,5	11,8	6,9	3,1	3,5	8,9	2,2
š.o.		(10,0)	(5,9)	(11,3)	(1,3)	(1,0)	(1,8)	(1,1)
Portugalsko (2010)	100,0	70,6	4,2	N	6,7	6,0	10,4	N
š.o.		(2,1)	(0,7)		(1,8)	(0,8)	(0,9)	

Tabuľka 2.6 Podiel na hodnote finančných aktív (v %)

	Finančné aktíva	Finančné aktíva						
		Vklady	Podielové fondy	Dlhopisy	Akcie (verejne obchodovateľné)	Peniaze dlžné domácnosti	Dobrovoľné súkr. dôchodkové programy / životné poistenie	Ostatné finančné aktíva
Slovinsko (2010)	100,0	61,9	8,3	N	3,5	8,6	16,1	N
š.o.		(3,9)	(1,5)		(0,9)	(2,4)	(2,8)	
Slovensko (2010)	100,0	75,1	2,8	N	N	4,4	11,2	N
š.o.		(3,5)	(0,8)			(1,0)	(1,0)	
Fínsko (2009)	100,0	51,9	11,5	1,0	26,1	M	9,5	M
š.o.		(2,0)	(0,8)	(0,2)	(2,2)		(0,4)	

M znamená chýbajúca hodnota. N znamená „nepočítané“, keďže je k dispozícii menej ako 25 záznamov.

Poznámky: V tejto tabuľke sú uvedené podiely typov finančných aktív na celkovej hodnote finančných aktív domácností. Definíciu klasifikačných premenných nájdete v poznámkach k tabuľke 2.1. Popis s definíciami premenných nájdete aj v dokumente HFCN (2011). Údaje o peniazoch dlžných domácnostiam nie sú zhromažďované vo Fínsku.

V riadkoch s označením „š.o.“ sa uvádzajú štandardné odchýlky, ktoré sa vypočítali bootstrapovou metódou preváženia podľa Rao-Wu pomocou replikovaných váh poskytnutých jednotlivými krajinami (1 000 replík; viac podrobností v kapitole 7 metodologickej správy HFCS).

Druhým najvýznamnejším finančným aktívom sú dobrovoľné súkromné dôchodkové programy a životné poistenie s podielom 26,3%. Ako by sme predpokladali, tento podiel je značne nižší pri domácnostiach s referenčnou osobou na dôchodku. Je to odrazom toho, že majetok z dobrovoľného súkromného dôchodkového programu je akumulovaný počas života a postupne spotrebovaný na dôchodku.

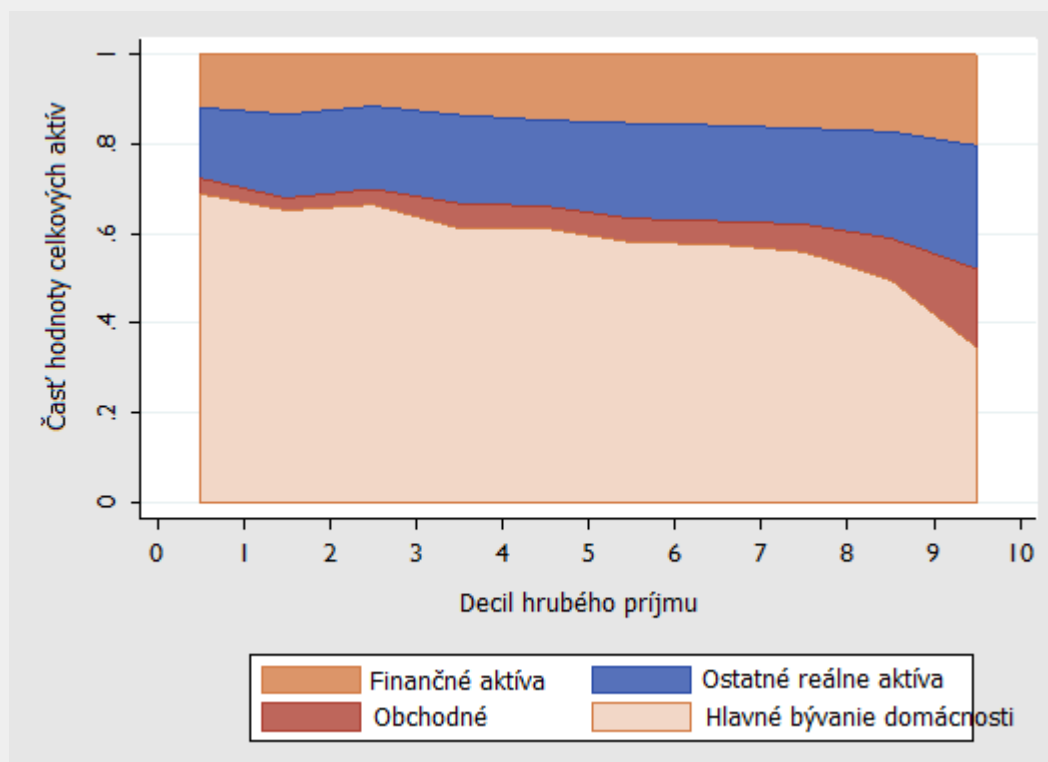
Podielové fondy, dlhopisy a verejne obchodovateľné akcie majú samostatne podiel nižší ako 10% v celkovom portfóliu všetkých domácností. Existujú však výrazné rozdiely v závislosti od toho, ktorý podsúbor domácností sa posudzuje. Tieto typy aktív vo všeobecnosti vlastnia domácnosti z vyššieho kvintilu bohatstva. V nižších kvintiloch zvyčajne predstavujú len malý podiel portfólia. Napríklad v prípade domácností v najnižšom kvintile bohatstva podielové fondy predstavujú 1,8% ich portfólia, na rozdiel od horného kvintilu, v ktorom predstavujú zhruba 10,4%.

Ostatné finančné aktíva spolu tvoria 5,3% portfólia finančných aktív všetkých domácností. Keď sa výsledky finančných aktív skombinujú s výsledkami reálnych aktív, získame rozmanité obrazy. Domácnosti vlastnia reálne aj finančné aktíva. Hlavné bývanie domácnosti je jasne najrozšírenejším reálnym aktívom, pričom vklady sú najčastejšími finančnými aktívami. Pri domácnostiach s vyšším príjmom alebo vyšším čistým bohatstvom sú portfólia rozmanitejšie a patria do nich rizikovejšie aktíva so zvýšenou pravdepodobnosťou vlastníctva majetku z podnikania, verejne obchodovateľných akcií, podielových fondov a dlhopisov.

V grafe 2.3 je zobrazený relatívny význam niekoľkých typov reálnych aktív a sumy všetkých finančných aktív pre hodnotu celkových aktív domácnosti a aj to, ako sa tento význam mení s príjmom domácnosti. Podiel reálnych aktív predstavuje zhruba 85% z celkových aktív, pričom sa pomaly znižuje s príjmom, keďže domácnosti s vysokým príjmom investujú viac do rizikovejších finančných aktív. V rámci reálnych aktív je podiel hlavného bývania postupne vytlačený ostatnými reálnymi aktívami (najmä ostatnými nehnuteľnosťami) a majetkom z podnikania, pričom klesá pod 40% v najvyššom decile príjmu.

Z vyššie uvedených zistení je zrejmé, že „typická domácnosť“, pokiaľ ide o štruktúru portfólia aktív, neexistuje. Z toho vyplýva, že je možné identifikovať mnoho charakteristík domácností, ktoré silne korelujú so štruktúrou portfólia domácností. Medzi charakteristiky, ktoré najviac ovplyvňujú štruktúru portfólia, patria tie, či domácnosť vlastní alebo si prenájíma byt, v ktorom býva, či je domácnosť „mladá“ alebo „stará“, či má domácnosť podnikateľov alebo nie, a napokon, či domácnosť má vysoké / nízke čisté bohatstvo alebo vysoký / nízky príjem. Pracovné postavenie a úroveň vzdelania referenčnej osoby a veľkosť domácnosti tiež hrajú istú úlohu, hoci v menšej miere. Preto faktory, ktoré majú vplyv na štruktúru portfólia domácnosti sú mnohé. Nakoľko sú tieto faktory tiež vzájomne od seba závislé, treba čitateľa upozorniť, že prezentovaná interpretácia štatistík je založená iba na základe jednoduchšej univariantnej analýzy.

Graf 2.3 ŠTRUKTÚRA AKTÍV PODĽA PRÍJMU

Poznámky: Podrobnejšie informácie o štruktúre finančných aktív nájdete v prílohe I.

Na horizontálnej osi sú zobrazené percentily 10, 20, ..., 100 hrubého príjmu. Štruktúru hrubého príjmu nájdete v poznámkach k tabuľke 5.1. Percentily boli vypočítané pre celú vzorku pomocou váh domácností.

3 DLH

V tejto kapitole sa bude diskutovať o strane pasív súvahy domácností, budeme hovoriť o výskyte dlhu (t.j. ktoré typy domácností majú dlhy a aké sú vysoké), o zodpovedajúcich nevyrovnaných zostatkoch a o štruktúre dlhu. Všetky nesplatené zostatky sú počítané za predpokladu, že domácnosť má príslušný typ dlhu. Keďže dlh domácností môže mať veľmi odlišné formy, ktoré môžu mať dosť odlišné implikácie, v tejto kapitole je samostatne uvádzaný hypotekárny dlh (zabezpečený hlavným bývaním domácnosti a ostatnými nehnuteľnosťami) a samostatne ostatné dlhy, ako napríklad úverové limity alebo dlh z kontokorentných úverov, dlh z kreditnej karty a ostatné nehypotekové dlhy, t.j. dlh bez zábezpeky vo forme nehnuteľnosti (ku ktorým patria pôžičky na autá, spotrebné úvery, pôžičky na splátky, súkromné úvery od príbuzných, priateľov, zamestnávateľov, atď., a ostatné úvery). Definícia dlhu zahŕňa aj dlh domácnosti vedený pre obchodné účely.

Pre posúdenie rozsahu, v akom daná úroveň zadlženosti môže vytvárať obavy z udržateľnosti je dôležité posúdiť nevyrovnané zostatky a súvisiace platby na úhradu dlhu, napr. ich porovnaním s príjmom alebo s aktívami vo vlastníctve domácnosti. Preto budú tieto indikátory dlhového bremena analyzované v poslednej časti tejto kapitoly.

3.1 CELKOVÝ DLH

V stĺpci 1 tabuľky 3.1 a 3.2 sa vykazuje výskyt a hodnota celkového dlhu. Najmä ak rozmýšľame o vplyve zadlženosti na finančnú stabilitu, je dôležité pochopiť, ktoré domácnosti majú dlh a ktoré domácnosti dlh nemajú. V skutočnosti viac ako polovica všetkých domácností eurozóny nie je vôbec zadlžená – ako je to zrejmé z tabuľky 3.1, len 43,7 % domácností eurozóny sa zúčastňuje na úverovom trhu. Podobne ako pri väčšine ostatných premenných posudzovaných v tejto správe, tiež je veľká heterogénnosť v skupinách domácností. Existuje niekoľko skupín domácností, pri ktorých je menej pravdepodobné, že majú dlhy, konkrétne i) menšie domácnosti, ii) domácnosti v spodnej časti distribúcie príjmu, iii) domácnosti dôchodcov a iv) domácnosti, v ktorých má referenčná osoba viac ako 65 rokov (pričom posledné dve skupiny sa do veľkej miery prelínajú).

Tabuľka 3.1 MIERA ÚČASTI NA DLHOVÝCH KOMPONENTOCH PODĽA DEMOGRAFICKEJ CHARAKTERISTIKY A KRAJINY (%)

	Celkový dlh							
	Celkový dlh	Hypotekárny dlh	Hypotekárny dlh		Nehypotekárny dlh	Nehypotekárny dlh		
			Hypotéka na HBD	Hypotéka na ostatné nehnuteľnosti		Dlh z uv. limitu / kontok. úveru	Dlh z kreditnej karty	Nehypotekárna pôžička
Eurozóna	43,7	23,1	19,4	5,6	29,3	10,2	4,3	22,4
š.o.	(0,4)	(0,3)	(0,3)	(0,2)	(0,5)	(0,4)	(0,2)	(0,4)
Veľkosť domácnosti								
1	29,2	10,7	8,5	3,1	21,3	9,2	2,7	15,1
2	39,7	20,7	16,7	5,6	26,0	9,3	3,7	19,4
3	55,6	31,2	26,8	6,6	37,0	11,8	6,0	29,7
4	63,6	40,9	35,3	8,7	39,4	10,9	6,1	32,1
5 a viac	64,0	38,7	33,4	9,2	44,4	15,1	6,4	34,5
Vlastníctvo hlavného bývania								
Výhradný vlastník	24,6	6,4	0,0	6,5	20,1	4,3	3,0	16,3
Vlastník s hypotékou	100,0	100,0	100,0	9,3	39,4	14,3	8,7	29,3
Nájomca alebo iné	35,9	3,0	0,0	3,0	33,9	14,3	3,5	25,2
Percentil príjmu eurozóny								
Menej ako 20	22,9	6,6	5,8	1,0	18,4	6,5	1,8	13,5
20-39	35,0	12,5	10,6	2,3	26,7	9,4	2,9	19,9
40-59	43,7	20,4	17,8	4,3	31,0	9,8	4,3	25,2
60-79	55,8	32,9	27,5	7,6	36,8	12,4	6,1	28,7
80-100	61,3	43,4	35,1	13,0	33,9	13,1	6,4	24,6
Percentil čistého bohatstva eurozóny								
Menej ako 20	44,1	5,6	4,5	1,5	41,9	17,8	3,2	33,5
20-39	38,0	15,0	13,6	2,0	29,9	12,8	4,2	21,5
40-59	46,1	32,4	29,4	4,7	27,2	8,3	5,6	20,3
60-79	45,1	31,0	27,2	5,9	24,4	6,4	4,3	19,0
80-100	45,3	31,7	22,2	13,9	23,3	6,0	4,2	17,6
Vek referenčnej osoby								
16-34	55,3	22,3	20,1	3,6	41,8	13,5	5,1	34,5
35-44	61,8	37,2	33,6	6,7	40,1	13,1	6,6	31,3
45-54	55,8	32,4	26,5	8,7	36,8	13,2	5,4	27,7
55-64	43,1	22,5	16,8	7,5	27,3	10,0	4,2	20,1
65-74	23,7	11,7	8,7	4,2	15,3	6,2	1,9	9,9
75+	7,7	2,7	1,9	1,0	5,5	2,4	1,0	3,1

Tabuľka 3.1 MIERA ÚČASTI NA DLHOVÝCH KOMPONENTOCH PODĽA DEMOGRAFICKEJ CHARAKTERISTIKY A KRAJINY (%)

		Celkový dlh						
		Hypotékárny dlh	Hypotékárny dlh		Nehypotékárny dlh			
			Hypotéka na HBD	Hypotéka na ostatné nehnuteľnosti	Nehypotékárny dlh	Dlh z uv.limitu/ kontok. úveru	Dlh z kreditnej karty	Nehypotekárna pôžička
Celkový dlh								
Pracovný status referenčnej osoby								
Zamestnanec	57,9	32,6	28,3	6,7	38,3	13,2	5,7	29,9
Samostatný podnikateľ	56,8	35,2	27,1	12,8	35,1	11,7	7,0	26,2
Dôchodca	19,5	8,9	6,3	3,2	12,9	4,9	1,7	8,8
Iný nepracujúci	39,5	11,5	10,1	1,9	31,8	10,6	2,7	25,4
Vzdelanie referenčnej osoby								
Základné alebo žiadne vzdelanie	30,3	13,7	11,3	3,0	21,9	5,6	2,8	17,8
Stredoškolské	48,7	23,2	19,8	5,3	34,4	14,8	4,3	25,0
Vysokoškolské	54,1	36,3	30,0	9,8	31,2	9,0	6,4	24,3
Krajina								
Belgicko (2010)	44,8	30,5	28,5	3,2	24,2	6,2	6,3	17,9
š.o.	(1,2)	(1,1)	(1,1)	(0,5)	(1,2)	(0,6)	(0,7)	(1,1)
Nemecko (2010)	47,4	21,5	18,0	6,0	34,6	19,8	3,4	21,7
š.o.	(1,3)	(0,7)	(0,6)	(0,6)	(1,3)	(1,2)	(0,5)	(1,0)
Grécko (2009)	36,6	17,5	13,9	3,9	26,1	5,7	13,7	12,6
š.o.	(1,6)	(1,1)	(1,0)	(0,4)	(1,6)	(0,7)	(1,3)	(1,0)
Španielsko (2009)	50,0	32,5	26,8	7,3	30,7	0,6	7,3	27,2
š.o.	(1,2)	(1,1)	(1,1)	(0,6)	(1,1)	(0,1)	(0,6)	(1,0)
Francúzsko (2010)	46,9	24,4	16,9	10,1	32,8	7,0	M	28,7
š.o.	(0,6)	(0,5)	(0,5)	(0,4)	(0,6)	(0,4)		(0,6)
Taliansko (2010)	25,2	10,8	9,6	1,6	17,8	3,6	1,4	15,3
š.o.	(0,8)	(0,5)	(0,5)	(0,2)	(0,6)	(0,4)	(0,3)	(0,6)
Cyprus (2010)	65,4	44,8	35,0	15,4	47,9	24,3	18,8	29,3
š.o.	(1,6)	(1,7)	(1,6)	(1,3)	(1,7)	(1,6)	(1,4)	(1,6)
Luxembursko (2010)	58,3	38,8	32,8	8,4	36,9	7,4	6,3	30,8
š.o.	(1,6)	(1,6)	(1,5)	(0,9)	(1,8)	(0,9)	(0,9)	(1,7)
Malta (2010)	34,1	15,6	12,1	4,5	25,2	6,0	13,1	13,7
š.o.	(1,7)	(1,3)	(1,1)	(0,8)	(1,6)	(0,9)	(1,3)	(1,3)
Holandsko (2009)	65,7	44,7	43,9	2,5	37,3	20,8	4,6	24,6
š.o.	(1,6)	(0,9)	(0,9)	(0,5)	(1,9)	(1,6)	(0,8)	(1,7)
Rakúsko (2010)	35,6	18,4	16,6	2,4	21,4	13,6	1,5	11,1
š.o.	(1,4)	(1,0)	(1,0)	(0,4)	(1,2)	(0,9)	(0,3)	(0,9)
Portugalsko (2010)	37,7	26,7	24,5	3,3	18,3	3,0	5,8	13,3
š.o.	(1,1)	(1,1)	(1,0)	(0,3)	(0,9)	(0,3)	(0,4)	(0,8)

Tabuľka 3.1 MIERA ÚČASTI NA DLHOVÝCH KOMPONENTOCH PODĽA DEMOGRAFICKEJ CHARAKTERISTIKY A KRAJINY (%)

	Celkový dlh	Celkový dlh						
		Hypotekárny dlh	Hypotekárny dlh		Nehypotekárny dlh			
			Hypotéka na HBD	Hypotéka na ostatné nehnuteľnosti	Nehypotekárny dlh	Dlh z uv. limitu / kontok. úveru	Dlh z kreditnej karty	Nehypotekárna pôžička
Slovensko (2010)	44,5	14,1	12,5	1,6	38,9	24,0	3,0	27,1
š.o.	(2,8)	(2,3)	(2,2)	(0,8)	(2,9)	(2,6)	(0,9)	(2,7)
Slovensko (2010)	26,8	9,6	9,3	0,6	19,9	8,0	5,1	12,6
š.o.	(1,1)	(0,6)	(0,6)	(0,2)	(1,1)	(0,7)	(0,8)	(0,8)
Fínsko (2009)	59,8	M	32,8	M	M	M	M	51,2
š.o.	(0,5)		(0,4)					(0,5)

Poznámky: V tejto tabuľke sú uvedené percentá domácností, ktoré sú zadĺžené rôznymi typmi dlhov. Nehypotekárny dlh zahŕňa úverové limity alebo účty s kontokorentným úverom, dlh z kreditnej karty a ostatné nehypotekárne dlhy. Ostatné nehypotekárne dlhy zahŕňajú pôžičky na autá, spotrebné úvery, pôžičky na splátky, súkromné úvery od príbuzných, priateľov, zamestnávateľov, atď., a ostatné úvery.

Definíciu klasifikačných premenných nájdete v poznámkach k tabuľke 2.1. Popis s definíciami premenných nájdete v dokumente HFCN (2011). M znamená chýbajúca hodnota. N znamená „nepočítané,“ keďže je k dispozícii menej ako 25 záznamov.

Údaje o hypotékach na ostatné nehnuteľnosti, o dlhoch z úverových limitov a z kreditnej karty nie sú zhromažďované vo Fínsku.

Riadky označené skratkou „š.o.“ zobrazujú štandardné odchýlky, ktoré sa počítajú Rao-Wu bootstrapovou metódou preváženia pomocou opakovaných váh uvedených podľa krajín (1 000 opakovaní; podrobné informácie nájdete v kapitole 7 metodologickej správy).

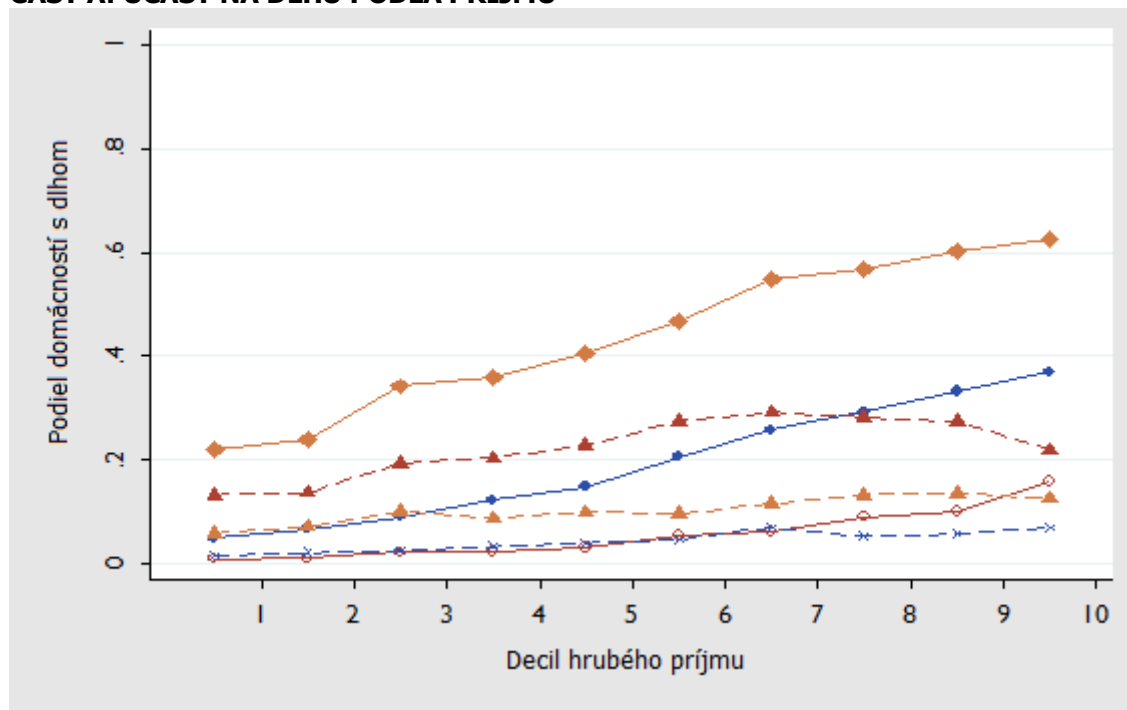
Ak sa na údaje pozrieme lepšie, zistíme, že pri istých charakteristikách je vzťah monotónny (alebo takmer monotónny). To platí v prípade veľkosti domácnosti, napríklad: čím väčšia je domácnosť, tým je pravdepodobnejšie, že sa zúčastní na úverových trhoch. Kým 29,2 % domácností s jedným členom vykazuje, že má dlh, toto číslo vzrastie na 64,0 % pri domácnostiach s piatimi alebo viacerými členmi. Podobný vzťah nachádzame v prípade príjmu – kým 22,9 % domácností v najnižšom kvintile má dlh, 61,3 % domácností v najvyššom kvintile si vzali na seba nejaký dlh (pozri časť A grafu 3.1); tento vzťah platí najmä v prípade hypotekárneho dlhu. To je v protiklade s rozdielmi v zadĺženosti v rámci distribúcie čistého bohatstva, kde je tento rozdiel veľmi malý.

Veková distribúcia má veľký význam. Ako je zrejmé z grafu 3.2, zadĺženosť najskôr stúpa s vekom referenčnej osoby. Maximum dosahuje vo vekovej skupine 35-44 a následne klesá, s mimoriadne prudkým poklesom od veku 65 rokov, pričom tento model sa odzrkadlil v nízkom počte zadĺžených domácností s referenčnou osobou v dôchodkovom veku a zvýraznil veľké prelínanie medzi týmito dvomi skupinami. Vekový profil dlhu je konzistentný so spotrebou a vyrovnáva sa v rámci profilu príjmu v hríbovitom tvare (pozri tiež kapitolu 5, graf 5.1). Výskyt dlhu ďalej rastie so vzdelaním, čo môže súvisieť so skutočnosťou, že vzdelanejšie domácnosti majú lepší prístup k úverovým trhom a zažívajú výraznejší rast príjmu od začiatku pracovného života.

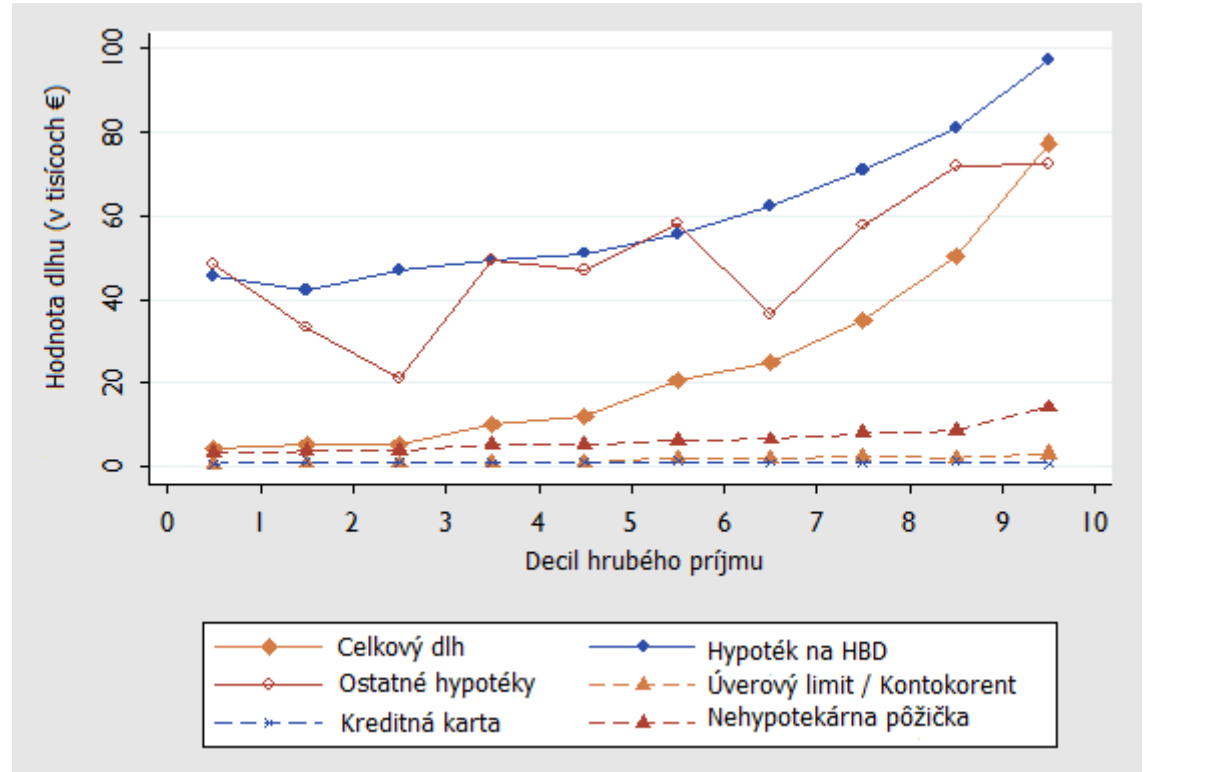
Výskyt dlhu (t.j. percento zadlžených domácností) je v jednotlivých krajinách rôzny, začína zhruba na 25 % vykázaných v Taliansku a na Slovensku a končí okolo 60 % na Cypre, v Luxembursku, v Holandsku a vo Fínsku.

Graf 3.1 Účasť a mediánová hodnota dlhu

ČASŤ A: ÚČASŤ NA DLHU PODĽA PRÍJMU

ČASŤ B: MEDIÁNOVÁ HODNOTA DLHU PODĽA PRÍJMU PODMIENENÁ ÚČASŤOU

Poznámky: Na horizontálnej osi sú zobrazené percentily 10, 20, ... , 100 hrubého príjmu. Štruktúru hrubého príjmu nájdete v poznámkach k tabuľke 5.1. Percentily boli vypočítané pre celú vzorku pomocou váh domácností.

Tabuľka 3.2 MEDIÁNOVÉ HODNOTY DLHOVÝCH KOMPONENTOV PODĽA DEMOGRAFICKEJ CHARAKTERISTIKY A KRAJINY (PODMIENENÉ VLASTNÍCTVOM DLHOVÉHO KOMPONENTU, TISÍCE €)

	Celkový dlh	Celkový dlh						
		Hypotékárny dlh			Nehypotékárny dlh			
		Hypotékárny dlh	Hypotéka na HBD	Hypotéka na ostatné nehnuteľnosti	Nehypotékárny dlh	Dlh z úv. limitu / kontok. úveru	Dlh z kreditnej karty	Nehypotékárna pôžička
Eurozóna	21,5	68,4	65,2	56,8	5,0	1,5	0,9	6,1
š.o.	(1,0)	(1,9)	(2,2)	(3,6)	(0,1)	(0,1)	(0,1)	(0,3)
Veľkosť domácnosti								
1	8,9	65,8	61,5	49,7	3,3	1,0	1,0	4,8
2	18,0	60,0	60,0	49,5	4,7	1,5	0,8	6,6
3	28,1	70,0	65,3	69,2	5,4	2,0	0,9	6,8
4	40,2	70,0	66,3	63,9	6,0	2,5	0,8	7,3
5 a viac	40,0	81,4	81,2	50,8	5,0	2,0	0,8	6,2
Vlastníctvo hlavného bývania								
Výhradný vlastník	10,0	41,9	N,A,	41,9	6,4	2,0	0,9	9,0
Vlastník s hypotékou	75,3	70,0	65,2	62,0	5,4	2,0	1,0	7,0
Nájomca alebo iné	4,3	72,4	N,A,	72,4	3,8	1,1	0,7	5,0
Percentil príjmu eurozóny								
Menej ako 20	5,0	42,6	43,2	40,1	2,9	0,8	0,8	3,4
20-39	7,7	46,5	48,7	30,6	3,0	0,9	1,0	4,3
40-59	14,9	54,9	53,4	55,3	4,6	1,5	1,1	5,6
60-79	29,6	66,8	66,9	48,3	6,0	2,2	0,8	7,0
80-100	63,1	92,8	89,2	72,5	7,0	2,6	0,8	10,0
Percentil čistého bohatstva								
Menej ako 20	5,0	149,2	151,9	132,5	4,2	1,0	0,9	5,0
20-39	9,2	78,2	81,0	46,4	3,7	1,5	1,0	5,0
40-59	47,5	69,0	68,2	54,1	5,0	2,0	0,7	6,7
60-79	33,9	50,2	50,3	39,6	5,9	2,4	0,9	7,5
80-100	45,7	65,9	54,8	59,8	7,0	3,1	0,9	10,5
Vek referenčnej osoby								
16-34	14,7	99,4	97,1	76,5	5,0	1,0	1,0	6,1
35-44	39,6	75,7	74,7	62,2	4,5	1,7	0,8	5,6
45-54	28,0	60,0	54,5	58,3	5,9	2,0	1,0	7,8
55-64	15,4	45,8	47,5	40,0	5,0	2,0	0,7	6,2
65-74	11,2	37,3	35,6	52,4	3,1	1,4	0,9	5,6
75+	4,3	40,0	38,4	40,0	1,7	0,8	0,9	3,6

Tabuľka 3.2 MEDIÁNOVÉ HODNOTY DLHOVÝCH KOMPONENTOV PODĽA DEMOGRAFICKEJ CHARAKTERISTIKY A KRAJINY (PODMIENENÉ VLASTNÍCTVOM DLHOVÉHO KOMPONENTU, TISÍCE €)

		Celkový dlh							
		Celkový dlh	Hypotekárny dlh			Nehypotekárny dlh			
			Hypotekárny dlh	Hypotéka na HBD	Hypotéka na ostatné nehnuteľnosti	Nehypotekárny dlh	Dlh z úv.limitu/úveru	Dlh z kreditnej karty	Nehypotekárna pôžička
Pracovný status referenčnej osoby									
Zamestnanec	27,7	71,0	70,1	57,2	5,0	1,8	0,8	6,2	
Samostatný podnikateľ	48,2	80,8	67,6	70,0	8,0	3,0	1,2	10,1	
Dôchodca	9,0	34,3	35,0	33,3	3,3	1,4	0,8	4,8	
Iný nepracujúci	6,9	56,4	55,0	52,0	3,5	0,7	0,8	4,8	
Vzdelanie referenčnej osoby									
Základné alebo žiadne vzdelanie	12,4	48,0	48,8	37,0	4,8	1,5	1,0	5,4	
Stredoškolské	15,0	65,2	64,3	49,6	4,2	1,5	0,9	5,6	
Vysokoškolské	54,6	86,9	80,2	70,3	6,4	2,0	0,7	8,7	
Country									
Belgicko (2010)	39,3	69,3	66,8	57,4	5,2	1,2	0,7	7,3	
š.o.	(4,1)	(5,3)	(5,1)	(13,0)	(0,6)	(0,2)	(0,2)	(0,8)	
Nemecko (2010)	12,6	80,0	67,0	81,6	3,2	1,5	0,5	4,5	
š.o.	(1,2)	(5,2)	(6,0)	(9,6)	(0,3)	(0,2)	(0,1)	(0,4)	
Grécko (2009)	14,6	41,0	39,9	42,1	4,3	8,0	2,0	6,0	
š.o.	(1,6)	(4,2)	(4,5)	(7,4)	(0,5)	(1,3)	(0,2)	(0,6)	
Španielsko (2008)	36,0	60,0	54,3	80,0	7,2	12,0	0,8	8,0	
š.o.	(2,6)	(2,3)	(3,3)	(9,7)	(0,6)	(10,8)	(0,1)	(0,4)	
Francúzsko (2010)	18,4	55,9	60,9	22,4	5,2	0,9	M	6,0	
š.o.	(1,1)	(2,4)	(2,9)	(2,1)	(0,3)	(0,1)		(0,3)	
Taliansko (2010)	15,0	60,0	65,0	25,0	5,7	2,3	1,3	6,5	
š.o.	(1,7)	(5,0)	(4,9)	(9,1)	(0,4)	(0,3)	(0,0)	(0,5)	
Cyprus (2010)	60,2	86,6	85,0	65,9	10,1	5,0	1,7	13,1	
š.o.	(5,4)	(6,0)	(5,8)	(8,4)	(1,0)	(0,5)	(0,3)	(1,4)	
Luxembursko (2010)	73,4	127,3	121,5	116,4	10,0	1,6	1,0	12,4	
š.o.	(8,8)	(10,9)	(9,8)	(19,5)	(1,0)	(0,4)	(0,2)	(1,1)	
Malta (2010)	15,7	35,0	34,3	37,0	4,0	4,6	0,7	7,6	
š.o.	(2,4)	(3,8)	(5,3)	(7,8)	(0,8)	(2,0)	(0,1)	(1,8)	

Tabuľka 3.2 MEDIÁNOVÉ HODNOTY DLHOVÝCH KOMPONENTOV PODĽA DEMOGRAFICKEJ CHARAKTERISTIKY A KRAJINY (PODMIENENÉ VLASTNÍCTVOM DLHOVÉHO KOMPONENTU, TISÍCE €)

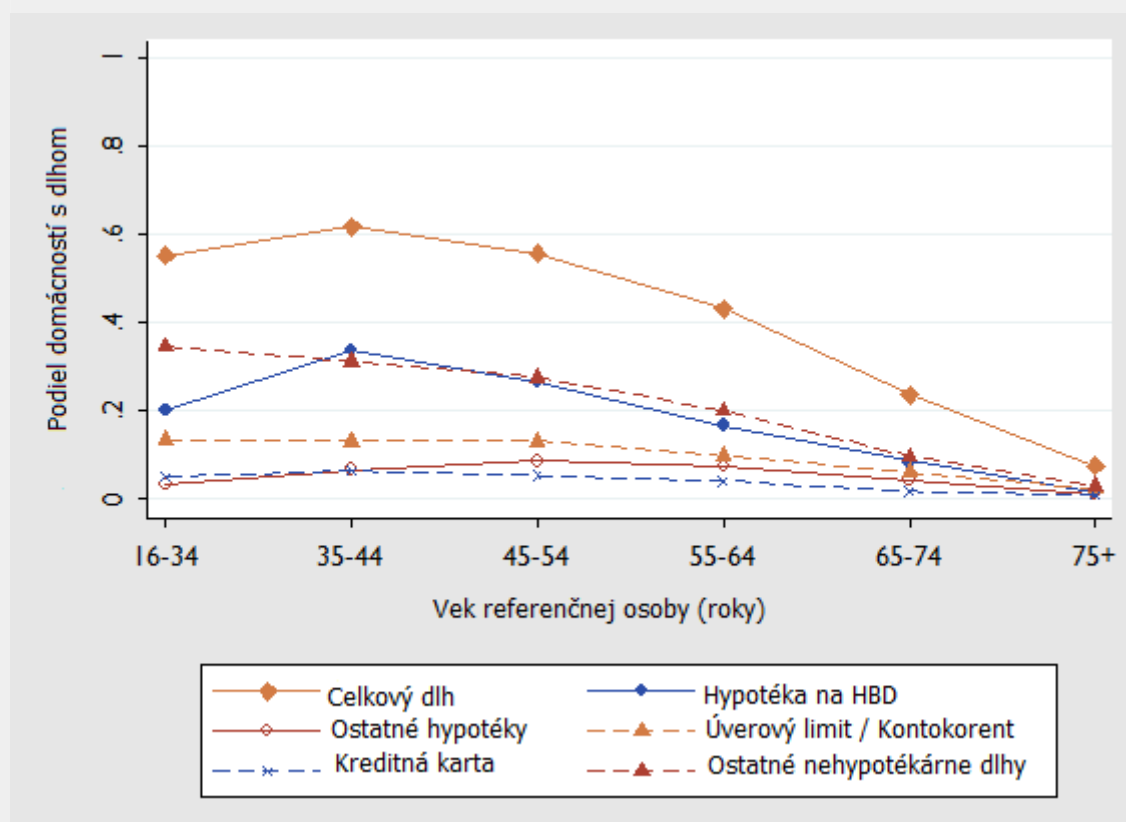
	Celkový dlh	Celkový dlh						
		Hypotékárny dlh			Nehypotékárny dlh			
		Hypotékárny dlh	Hypotéka na HBD	Hypotéka na ostatné nehnuteľnosti	Nehypotékárny dlh	Dlh z úv.limitu/kontok. úveru	Dlh z kreditnej karty	Nehypotékárna pôžička
Holandsko (2009)	89,1	131,0	130,0	102,9	13,7	2,1	1,1	26,4
š.o.	(6,1)	(4,4)	(4,6)	(39,7)	(2,4)	(0,6)	(0,5)	(6,8)
Rakúsko (2010)	13,8	37,5	37,3	36,4	3,0	1,2	0,5	8,0
š.o.	(3,2)	(11,4)	(12,4)	(12,8)	(0,4)	(0,2)	(0,2)	(1,3)
Portugalsko (2010)	31,7	48,8	46,1	57,7	3,3	0,8	0,7	4,9
š.o.	(2,7)	(2,6)	(2,4)	(5,4)	(0,4)	(0,1)	(0,1)	(0,5)
Slovinsko (2010)	4,3	6,6	6,7	N	3,1	0,7	0,4	4,7
š.o.	(1,4)	(5,8)	(6,2)		(0,5)	(0,2)	(0,1)	(1,3)
Slovensko (2010)	3,2	25,0	25,0	N	1,0	0,4	0,5	2,0
š.o.	(0,7)	(1,9)	(1,9)		(0,2)	(0,0)	(0,1)	(0,2)
Fínsko (2009)	29,4	M	64,4	M	M	M	M	6,8
š.o.	(0,9)		(1,2)					(0,2)

Poznámky: V tejto tabuľke sú uvedené nesplatené zostatky rôznych typov dlhov, ktoré majú domácnosti, podmienené držbou príslušného typu dlhu.

Úvery vo Fínsku sú klasifikované podľa čelu na základe záznamov v daňovom registri. Pôžičky sú klasifikované buď ako hypotéky na hlavné bývanie alebo úvery na iný účel. Všetky úvery na kúpu iného majetku sú preto označené ako nehypotekárne pôžičky.

Definíciu klasifikačných premenných nájdete v poznámkach k tabuľke 2.1. Popis s definíciami premenných nájdete aj v dokumente HFCN (2011). M znamená chýbajúca hodnota. N znamená „nepočítané,“ keďže je k dispozícii menej ako 25 záznamov.

Riadky označené skratkou „š.o.“ zobrazujú štandardné odchýlky, ktoré sa počítajú Rao-Wu bootstrapovou metódou preváženia pomocou opakovaných váh uvedených podľa krajín (1 000 opakovaní; podrobné informácie nájdete v kapitole 7 metodologickej správy).

Graf 3.2 ZADĹŽENIE PODĹA VEKU

Poznámky : Na horizontálnej osi je zobrazený vek referenčnej osoby domácnosti zoskupený v nasledovných kategóriách: 16-24, 25-34, 35-44, 45-54, 55-64, 65-74 rokov a 75 alebo viac rokov

Keď sa pozrieme na nesplatené zostatky v tabuľke 3.2 (ktorá zobrazuje podmienené mediány), vidíme, že 43,7 % domácností, ktoré majú dlh majú zostatok vo výške 21 500 €. ³⁵ Podobne ako pri držaní dlhu je táto suma rôzna pre rôzne veľkosti domácností, výšku príjmu, vek a vzdelanie. Odchýlky sú výrazné – zadlžené domácnosti so základným alebo žiadnym dokončeným vzdelaním, vykázali dlh vo výške okolo 12 400 €, kým domácnosti s vysokoškolským vzdelaním majú dlh vo výške 54 600 €, t.j. takmer štvornásobne vyšší. A dokonca ešte väčší rozdiel je zaznamenaný pre príjem, kde domácnosti v najvyššom kvintile majú dvanásťkrát vyšší dlh (konkrétne 63 100 €) oproti domácnostiam v najnižšom kvintile (5 000 €; pozri aj časť B tabuľky 3.1). ³⁶ Distribúcia veku je opäť charakterizovaná hříbovitou krivkou, maximum dosahuje na mediánovej hodnote 39 600 €.

³⁵ Podmienené priemery (pre nedostatok priestoru nie sú uvádzané) sú kvalitatívne veľmi podobné, pričom priemerné zostatky sú, samozrejme, vyššie ako mediánové zostatky (napríklad, priemerná výška u zadlženej domácnosti eurozóny predstavuje 61 100 €).

³⁶ V súvislosti s dlhovými komponentmi je vzťah do veľkej miery ovplyvnený hypotékami na HBD a je oveľa menej výrazný v prípade ostatných nehypotekárnych dlhov a ostatných dlhových komponentov.

V jednotlivých krajinách je heterogénnosť (nie neočakávane) ešte výraznejšia ako pri výskyte držby dlhu. Tu však platí rovnaký model: v krajinách, v ktorých má dlh menej domácností, majú nižšie dlhy. Luxemburské domácnosti vykázali dlh vo výške 73 400 € a holandské 89 100 €, pričom slovinské a slovenské domácnosti sú v spodnej priečke držby dlhu s mediánovou hodnotou 4 300 € pre Slovinsko a 3 200 € pre Slovensko. Tento model neplatí pre Fínsko, ktoré má vysoký počet domácností s dlhom, ale priemerné nesplatené zostatky zadlžených domácností sú na agregovanej hodnote pre eurozónu, t.j. 29 400 € – čo je v dôsledku toho, že fínske domácnosti sa zúčastňujú najmä na trhoch s nehypotékárnym dlhom, kde nesplatené zostatky sú vo všeobecnosti nižšie ako na hypotékárných trhoch.

3.2 ŠTRUKTÚRA DLHU

V nadväznosti na výskyt a hodnotu celkového dlhu sa v tabuľkách 3.1 a 3.2 tiež uvádzajú údaje pre rôzne kategórie dlhu, konkrétne hypotékárny dlh (ktorý je samotný rozdelený na hypotéky so zábezpekou (hlavné bývanie) a na hypotéky so zábezpekou (iné nehnuteľnosti) a nehypotékárny dlh (pozostávajúci z dlhu z úverových limitov/kontokorentného úveru, z dlhu z kreditnej karty a z ostatných nehypotékárných pôžičiek).

3.2.1 HYPOTÉKÁRNÝ DLH

23,1 % domácností uviedlo, že má hypotékárny dlh, z ktorého väčšina sa týka hlavného bývania domácnosti (len 5,6 % má hypotéku v súvislosti s inými nehnuteľnosťami). Väčšina z toho, čo sme uviedli vyššie o tom, ktoré domácnosti majú dlh, platí aj pre hypotékárny dlh – napríklad, ak sa pozrieme späť na časť A grafu 3.1 a 3.2, je zrejmé, že vzťah medzi príjmom a vekom je veľmi podobný ako pri celkovom dlhu. Zaujímavý rozdiel sa týka distribúcie držby hypotékárneho dlhu podľa čistého bohatstva, kde len 5,6 % všetkých domácností v najnižšom kvintile čistého bohatstva vykázalo vlastníctvo hypotékového dlhu, pričom tento podiel prudko stúpa na 15,0 % pri druhom najnižšom kvintile a následne sa stabilizuje zhruba na úrovni 32 % pre všetky ostatné kvintily. Veľmi nízky výskyt hypotékárneho dlhu pri domácnostiach s nízkym čistým bohatstvom kontrastuje s predchádzajúcim zistením, že 44,1 % týchto domácností má dlh, a naznačuje, že chudobné domácnosti vlastnia hlavne nehypotékárny dlh.

Výskyt hypotékárneho dlhu je korelovaný s vlastníctvom hlavného bývania domácnosti: vlastníctvo hlavného bývania domácnosti je viac pravdepodobné. S rastúcim príjmom (pozri kapitolu 3), rastie aj výskyt hypotéky. Hlavná výnimka z tohto modelu je vek: kým vlastníctvo hlavného bývania domácnosti sa zvyšuje s vekom do vekovej skupiny 65-74 rokov a potom klesá, percento domácností s hypotékou začína klesať oveľa skôr – dosahuje maximum pre vekovú skupinu 35-44, potom začína klesať a následne klesá po veku 65 rokov. Samozrejme, tento model je konzistentný s faktom, že mladé domácnosti, ktoré si berú hypotéky na kúpu bývania a splácajú hypotéku počas nasledovných rokov.

Ako logický dôsledok váhy hypoték na celkový dlh domácností, modely pri hypotékárnom dlhu v jednotlivých krajinách pripomínajú modely platné pre celkový dlh: krajiny s veľkým podielom zadlžených domácností zvyčajne majú vysoký výskyt hypotékárneho dlhu. Zároveň, keď porovnáme vlastníctvo bývania a význam hypotékárneho dlhu, objavia sa tri rôzne modely. Prvý je v krajinách s vysokým vlastníctvom bývania a nízkou účasťou na

hypotékárnom dlhu, ako napríklad Taliansko, Malta, Slovinsko a Slovensko.³⁷ Druhý platí v Holandsku, kde je vysoký hypotékárny dlh a nízke vlastníctvo bývania. Tretí je v ostatných krajinách, kde tieto dve premenné pozitívne korelujú. Koexistencia týchto veľmi odlišných modelov v eurozóne pravdepodobne odráža rôzne faktory, ako napríklad historický vývoj, nehovoriac o rozvoji hypotekárnych trhov na jednej strane a (ne)existencii daňových stimulov pre branie hypotékárnych dlhov na strane druhej.

Pokiaľ ide o nesplatené zostatky, vykazovaný hypotékárny dlh je podstatne väčší ako ostatné typy dlhu, pričom mediánová hodnota celkového dlhu domácností eurozóny (podmienená dlhom) je 21 500 €, mediánová hodnota hypotékárneho dlhu (podmienená hypotékárnym dlhom) predstavuje 68 400 €. Veľkosť domácnosti tu zohráva úlohu, najmä v prípade najväčších domácností. Kým mediánový nesplatený zostatok pri domácnostiach s minimálne piatimi členmi predstavuje 81 400 €, je len trochu odlišný (od 60 000 € do 70 000 €) pri všetkých ostatných veľkostiach domácnosti. Túto skutočnosť je možné vysvetliť len čiastočne zvyšujúcou sa hodnotou hlavného bývania domácnosti pri väčších domácnostiach tak, že toto číslo pramení z pomerne väčšej potreby financovania pri väčších domácnostiach. V súvislosti s príjmom nesplatený zostatok domácností v najnižšom kvintile na úrovni 42 600 € je menej ako o polovicu nižší ako 92 800 € v najvyššom kvintile.

Interpretácia odlišností v zostatkoch hypoték spolu s distribúciou čistého bohatstva je komplikovaná faktom, že pozícia domácnosti v distribúcii čistého bohatstva je endogénna voči jej vlastníctvu hypotékárneho dlhu (keďže hypotékárny dlh vstupuje do definície čistého bohatstva so záporným znamienkom). To ilustruje skutočnosť, že medián vykazovaný pre hypotékárny dlh v nižšom kvintile predstavuje 149 200 € a drasticky klesá na 78 200 € v druhom kvintile, pričom sa stabilizuje na 50 200 € až 69 000 € v ostatnej klasifikácii.³⁸

Vekový model nesplatených hypotekárnych zostatkov odráža potreby financovania pomerne mladých domácností a splácanie vo vyššom veku. Podľa toho vykazované hodnoty klesajú z 99 400 € pri domácnostiach, kde referenčná osoba je mladšia ako 35 rokov na 37 300 € a 40 000 € pri starších domácnostiach, kde referenčná osoba má viac ako 65 rokov. Podľa členenia na krajiny, tak ako predtým, je zrejmé, že najvyššie nesplatené sumy sú v Luxembursku a v Holandsku, kým najnižšie hodnoty sú zaznamenané pre Slovinsko a Slovensko. To odráža niekoľko aspektov, ako sú ceny domov, vývoj na hypotekárnych trhoch, príjem a daňové stimuly pre držbu hypotékárneho dlhu.

³⁷ Napríklad, na Slovensku je to z dôvodu privatizačného programu v 90-tych rokoch, ktorý umožňoval nájomcom v komunálnych bytoch kúpiť si vlastné bývanie za veľmi prijateľných podmienok (pozri napr. Hüfner 2009), kým v Taliansku sa to často pripisuje úlohe, ktorú tu zohráva rodina, čo znižuje potrebu brať si bankový úver.

³⁸ Tak, ako sa uvádza vyššie, len 5,7 % domácností v najnižšom kvintile čistého bohatstva vlastní hypotékárny dlh. Nesplatené zostatky v tejto bunke preto vychádzajú z málo pozorovaní, ale sú veľmi dôležité.

3.2.2 NEHYPOTÉKÁRNY DLH

V súvislosti s nehypotékarým dlhom, tabuľky 3.1 a 3.2 rozlišujú medzi dlhom z úverového limitu alebo z kontokorentného úveru, dlhom z kreditnej karty a ostatným nehypotékarým dlhom, ktorý zahŕňa spotrebné, osobné úvery a úvery na splátky, ale aj súkromné úvery od príbuzných, priateľov, zamestnávateľov, atď. Celkovo sú tieto typy dlhov pomerne bežné, dokonca sa vyskytujú viac ako hypotékarý dlh: 29,3 % všetkých domácností vykázali držbu tohto typu dlhu. Je však dôležité poznamenať, že veľké množstvo v tejto časti predstavuje ostatný nehypotékarý dlh, ktorý malo 22,4 % domácností, kým dlh z úverového limitu alebo z kreditnej karty má oveľa menší výskyt, spomedzi všetkých domácností, ktoré vykázali, že majú tento typ dlhu, má dlh z úverového limitu 10,2 % a dlh z kreditnej karty 4,3 %.

Výskyt nehypotékarého dlhu zvyčajne stúpa s veľkosťou domácnosti a príjmom. Model súvisiaci so vzdelaním je zaujímavý, keďže nehypotékarý dlh najviac prevláda u domácností s referenčnými osobami so stredoškolským vzdelaním, čo pramení najmä zo skutočnosti, že viac uprednostňujú dlh z úverového limitu alebo z kontokorentného úveru.

Medzi krajinami existuje pomerne menej heterogenosti ako pri hypotékarých úveroch, pričom sa pohybujú v rozmedzí od 20 % alebo menej v Rakúsku, v Taliansku, v Portugalsku a na Slovensku až po zhruba 35-40 % v Nemecku, v Luxembursku, v Holandsku a v Slovinsku, a dokonca až 47,9 % na Cypre (pričom výskyt hypotékarého dlhu v krajinách dosahovala 9,6 % až 46,0 %). Zároveň heterogenosť dlhu z úverového limitu a z kreditnej karty je pomerne veľká, čo poukazuje na rozdiely v platobných zvyklostiach a zároveň to poukazuje na významné rozdiely v inštitucionálnom nastavení programov kreditných kariet v jednotlivých krajinách. Ak sa pozrieme na dlh z kreditnej karty, napríklad len 1,4 % a 1,5 % talianskych a rakúskych domácností vykazuje vlastníctvo tohto dlhu, pričom viac ako 13 % ho vykazuje v Grécku a na Malte, ako aj 18,8 % na Cypre. Pri úverových limitoch, existujú krajiny, v ktorých menej ako 1 % domácností využíva tento nástroj (napríklad v Španielsku), a iné krajiny, v ktorých sú úverové limity oveľa bežnejšie (napríklad v Nemecku, na Cypre, v Holandsku a v Slovinsku, kde ich využíva zhruba 20 % až 25 % všetkých domácností).

Keď prejdeme na nesplatené zostatky, zistíme, že nehypotékarý dlh si domácnosť zvyčajne berie v nižšej sume ako hypotékarý dlh: vykázaná mediánová hodnota v eurozóne dosahuje 5 000 €, pre dlh z úverových limitov 1 500 €, z kreditnej karty 900 € a ostatný nehypotékarý dlh 6 100 €. Najmä pri dlhu z kreditnej karty existujú všeobecne veľmi malé rozdiely medzi skupinami domácností, kde väčšina skupín vykazuje hodnoty okolo 1 000 €.

V súvislosti s hodnotami je kategória „ostatný“ nehypotékarý dlh zjavne najdôležitejšia kategória medzi tromi typmi nehypotékarého dlhu. Sumy sa zvyšujú s veľkosťou domácnosti (hoci s poklesom pre najväčšie domácnosti), s príjmom, s čistým bohatstvom a so vzdelaním a vykazujú známu hribovitú krivku v distribúcii veku.

Ak sa pozrieme na členenie podľa krajín, je zrejmé, že dlh z kreditnej karty v Grécku a na Cypre (mediánová hodnota 2 000 € a 1 700 €) je o niečo vyšší ako v ostatných krajinách, ako aj využívanie úverových limitov v Grécku a v Španielsku (kde mediánové nesplatené zostatky dosahujú 8000 € pre Grécko a 12 000 € pre Španielsko). V súvislosti s ostatným nehypotékarým dlhom holandské domácnosti majú najvyšší nesplatený dlh, s vykázanou

mediánovou hodnotou 26 400 € (výrazne vyššou ako medián eurozóny 6 100 €), nasleduje Cyprus a Luxembursko. Všetky ostatné krajiny sa blížia k údajom pre eurozónu.

Posledná informácia o dlhu, ktorá je uvedená v tabuľke 3.3, sa týka štruktúry dlhu, t.j. toho, ako je daný typ dlhu dôležitý v celkovom dlhu danej skupiny domácností. Nie je prekvapením, že hypotekárny dlh zaberá najväčší podiel, s príspevkom 82,8 % všetkých nesplatených zostatkov všetkých domácností eurozóny. Toto číslo je neobyčajne stabilné takmer vo všetkých skupinách domácností (so zjavnou výnimkou nájomcov a priamych vlastníkov HBD). Skupiny so štruktúrou dlhu, v ktorej hypotéky tvoria značne menšiu váhu sú tie, ktoré sú v spodnej časti distribúcie príjmu a bohatstva (70,0 % pre príjem a 64,4 % pre bohatstvo).

Tabuľka 3.3 PODIEL DLHOVÝCH KOMPONENTOV NA CELKOVOM DLHU PODĽA DEMOGRAFICKEJ CHARAKTERISTIKY A KRAJÍN (%)

	Celkový dlh	Celkový dlh						
		Hypotékárny dlh			Nehypotékárny dlh			
		Hypotékárny dlh	Hypotéka na HBD	Hypotéka na ostatné nehnuteľnosti	Nehypotékárny dlh	Dlh z úv.limitu/kontok. úveru	Dlh z kreditnej karty	Nehypotekárna pôžička
Eurozóna	100,0	82,8	63,2	19,7	17,2	1,4	0,2	15,5
š.o.		(0,7)	(1,1)	(1,1)	(0,7)	(0,1)	(0,0)	(0,6)
Veľkosť domácnosti								
1	100,0	78,6	59,1	19,5	21,4	2,2	0,3	18,9
2	100,0	82,5	59,3	23,3	17,5	1,5	0,2	15,8
3	100,0	82,8	65,1	17,7	17,2	1,4	0,2	15,6
4	100,0	84,6	66,6	18,0	15,4	1,0	0,2	14,2
5 a viac	100,0	85,3	67,3	18,0	14,7	1,2	0,1	13,4
Vlastníctvo hlavného bývania								
Výhradný vlastník	100,0	54,1	0,0	54,1	45,9	1,8	0,4	43,7
Vlastník s hypotékou	100,0	93,6	85,1	8,4	6,4	0,7	0,1	5,6
Nájomca alebo iné	100,0	48,5	0,0	48,5	51,5	6,1	0,6	44,8
Percentil príjmu eurozóny								
Menej ako 20	100,0	70,0	58,3	11,7	29,9	2,5	0,5	27,1
20-39	100,0	77,8	65,1	12,7	22,2	1,9	0,4	20,0
40-59	100,0	80,4	63,3	17,1	19,6	1,5	0,3	17,8
60-79	100,0	82,8	66,5	16,3	17,2	1,6	0,2	15,4
80-100	100,0	85,6	61,5	24,0	14,4	1,2	0,1	13,2
Percentil čistého bohatstva eurozóny								
Menej ako 20	100,0	64,4	48,5	16,0	35,6	3,1	0,3	32,2
20-39	100,0	83,5	72,9	10,6	16,5	2,1	0,3	14,1
40-59	100,0	87,8	77,2	10,6	12,2	0,9	0,2	11,0
60-79	100,0	86,3	72,4	13,9	13,7	1,1	0,2	12,5
80-100	100,0	84,0	48,2	35,8	16,0	1,1	0,1	14,8
Vek referenčnej osoby								
16-34	100,0	81,0	67,0	14,0	19,0	1,0	0,2	17,7
35-44	100,0	85,7	71,1	14,6	14,3	0,9	0,2	13,3
45-54	100,0	81,8	60,2	21,6	18,2	1,6	0,2	16,4
55-64	100,0	80,6	53,1	27,5	19,4	2,4	0,2	16,7
65-74	100,0	82,6	46,9	35,7	17,4	2,4	0,2	14,8
75+	100,0	85,4	43,4	42,0	14,6	2,5	0,4	11,7

Tabuľka 3.3 PODIEL DLHOVÝCH KOMPONENTOV NA CELKOVOM DLHU PODĽA DEMOGRAFICKEJ CHARAKTERISTIKY A KRAJÍN (%)

		Celkový dlh							
		Celkový dlh	Hypotékárny dlh			Nehypotékárny dlh			
			Hypotékárny dlh	Hypotéka na HBD	Hypotéka na ostatné nehnuteľnosti	Nehypotékárny dlh	Dlh z úv.limitu / kontok. úveru	Dlh z kreditnej karty	Nehypotekárna pôžička
Pracovný status referenčnej osoby									
Zamestnanec	100,0	84,4	68,2	16,2	15,6	1,1	0,2	14,3	
Samostatný podnikateľ	100,0	80,3	50,6	29,8	19,7	2,0	0,3	17,4	
Dôchodca	100,0	81,7	48,3	33,5	18,3	2,4	0,3	15,5	
Iný nepracujúci	100,0	72,9	60,1	12,8	27,1	1,6	0,3	25,2	
Vzdelanie referenčnej osoby									
Základné alebo žiadne	100,0	78,3	62,2	16,1	21,7	1,7	0,3	19,7	
Stredoškolské	100,0	82,5	63,7	18,7	17,5	1,9	0,2	15,4	
Vysokoškolské	100,0	84,7	63,0	21,6	15,3	0,9	0,1	14,3	
Krajina									
Belgicko (2010)	100,0	89,6	80,0	9,5	10,4	0,5	0,3	9,6	
š.o.		(1,4)	(2,0)	(1,6)	(1,4)	(0,1)	(0,1)	(1,4)	
Nemecko (2010)	100,0	87,7	58,8	29,0	12,3	2,1	0,1	10,0	
š.o.		(1,2)	(2,4)	(2,6)	(1,2)	(0,3)	(0,0)	(1,2)	
Grécko (2009)	100,0	78,7	60,8	18,0	21,3	5,2	3,3	12,8	
š.o.		(1,8)	(2,8)	(2,4)	(1,8)	(0,9)	(0,4)	(1,4)	
Španielsko (2008)	100,0	86,3	60,6	25,7	13,7	0,6	0,4	12,8	
š.o.		(1,0)	(2,6)	(2,6)	(1,0)	(0,2)	(0,1)	(1,0)	
Francúzsko (2010)	100,0	75,6	52,2	23,4	24,4	1,0	M	23,5	
š.o.		(1,7)	(1,7)	(1,3)	(1,7)	(0,1)		(1,7)	
Taliansko (2010)	100,0	73,5	66,0	7,5	26,5	1,3	0,2	25,0	
š.o.		(2,6)	(2,9)	(1,8)	(2,6)	(0,2)	(0,0)	(2,6)	
Cyprus (2010)	100,0	85,8	55,5	30,3	14,2	3,2	0,7	10,3	
š.o.		(1,4)	(3,1)	(3,2)	(1,4)	(0,4)	(0,1)	(1,2)	
Luxembursko (2010)	100,0	90,2	67,6	22,5	9,8	0,6	0,1	9,1	
š.o.		(1,2)	(3,4)	(3,4)	(1,2)	(0,2)	(0,0)	(1,1)	
Malta (2010)	100,0	76,0	50,9	25,1	24,0	4,4	1,6	18,0	
š.o.		(3,6)	(5,8)	(6,5)	(3,6)	(1,1)	(0,3)	(3,3)	
Holandsko (2009)	100,0	82,9	76,9	6,0	17,1	1,6	0,1	15,3	
š.o.		(1,9)	(3,0)	(2,7)	(1,9)	(0,3)	(0,1)	(1,8)	
Rakúsko (2010)	100,0	83,2	71,4	11,9	16,8	2,0	0,1	14,7	
š.o.		(4,7)	(8,0)	(4,7)	(4,7)	(0,6)	(0,0)	(4,2)	
Portugalsko (2010)	100,0	92,1	80,3	11,9	7,9	0,7	0,6	6,6	
š.o.		(0,8)	(1,6)	(1,3)	(0,8)	(0,3)	(0,1)	(0,7)	

Tabuľka 3.3 PODIEL DLHOVÝCH KOMPONENTOV NA CELKOVOM DLHU PODĽA DEMOGRAFICKEJ CHARAKTERISTIKY A KRAJÍN (%)

	Celkový dlh	Celkový dlh						
		Hypotekárny dlh			Nehypotekárny dlh			
		Hypotekárny dlh	Hypotéka na HBD	Hypotéka na ostatné nehnuteľnosti	Nehypotekárny dlh	Dlh z úv.limitu/kontok. úveru	Dlh z kreditnej karty	Nehypotekárna pôžička
Slovensko (2010)	100,0	41,7	39,2	N	58,3	5,6	N	52,4
š.o.		(7,9)	(8,0)		(7,9)	(1,1)		(7,6)
Slovensko (2010)	100,0	81,2	77,2	N	18,8	1,3	1,3	16,2
š.o.		(2,1)	(2,4)		(2,1)	(0,2)	(0,2)	(2,0)
Fínsko (2009)	100,0	M	72,0	M	M	M	M	28,0
š.o.			(0,6)					(0,6)

Poznámky: V tejto tabuľke je uvedený podiel, ktorý predstavuje každý typ dlhu na celkovom dlhu v držbe domácností. Podiel je vypočítaný spočítaním všetkých dlhov domácností v každej kategórii dlhu a jeho vydelením celkovým dlhom v držbe domácností. Úvery vo Fínsku sú klasifikované podľa čelu na základe záznamov v daňovom registri. Pôžičky sú klasifikované buď ako hypotéky na hlavné bývanie alebo úvery na iný účel. Všetky úvery na kúpu iného majetku sú preto označené ako nehypotekárne pôžičky. Definíciu rôznych dlhových komponentov nájdete v poznámkach k tabuľke 3.1. Definíciu klasifikačných premenných nájdete v poznámkach k tabuľke 2.1. Popis s definíciami premenných nájdete aj v dokumente HFCN (2011). M znamená chýbajúca hodnota. N znamená „nepočítané,“ keďže je k dispozícii menej ako 25 záznamov.

Riadky označené skratkou „š.o.“ zobrazujú štandardné odchýlky, ktoré sa počítajú Rao-Wu bootstrapovou metódou preváženia pomocou opakovaných váh uvedených podľa krajín (1 000 opakovaní; podrobné informácie nájdete v kapitole 7 metodologickej správy)..

3.3 DLHOVÉ BREMENO A ZRANITEĽNOSŤ DOMÁCNOSTÍ

Údaje z prieskumu je možné efektívne využívať na popísanie distribúcie finančného tlaku a na identifikovanie skupín domácností, ktoré sú zraniteľné pri ekonomickom a finančnom riziku. V tabuľke 3.4 sú uvedené údaje, ktoré objasňujú túto otázku z rôznych uhlov pohľadu. Všetky čísla s výnimkou pomeru čistých likvidných aktív k príjmu (v stĺpci celkom vpravo), sú vypočítané len pre zadlžené domácnosti, t.j. sú podmienené vlastníctvom dlhu.³⁹

V prvom stĺpci sa uvádza, v akom vzťahu sú nesplatené zostatky z celkového dlhu domácností s držbou ich aktív. Tento indikátor preto preškráľuje mieru zadĺženia domácností pomerne k indikátoru zdrojov, ktoré domácnosť má k dispozícii na splácanie svojho dlhu.

³⁹ Domácnosti vlastniace len dlh z kreditnej karty alebo z úverového limitu/kontokorentného úveru nie sú posudzované vo výpočte pomeru dlhovej služby k príjmu. Definície ukazovateľov dlhového bremena nájdete v prílohe I a v poznámkach k tabuľke 3.4.

Pomer dlhu k aktívam za všetky domácnosti eurozóny vo výške 21,8 % maskuje značné rozdiely v skupinách domácností. Celkom prirodzene, status vlastníctva bývania tu má značný vplyv – kým nájomcovia vykazujú mediánový pomer dlhu k aktívam vo výške 41,5 %, toto číslo je oveľa nižšie pri vlastníkoch: na úrovni 29,8 % za vlastníkov s hypotékou a 3,7 % za vlastníkov bez hypotéky na hlavné bývanie domácnosti. Rozdiel medzi pomerom dlhu k aktívam u nájomcov a vlastníkov pravdepodobne pramení do veľkej miery z väčšej hodnoty aktív vlastníkov z dôvodu vlastníctva hlavného bývania domácnosti. Pomer dlhu k aktívam ďalej klesá so zvyšujúcim sa príjmom, z 36,2 % v najnižšom kvintile príjmu na 17,7 % v najvyššom kvintile. Pochopiteľne, oveľa extrémnejší rozdiel nachádzame v distribúcii čistého bohatstva, kde domácnosti v najnižšom kvintile majú mediánový pomer dlhu k aktívam vo výške 108,2 % (a teda majú záporné čisté bohatstvo). Už v druhom najnižšom kvintile toto číslo prudko klesá na 27,0 % a následne ďalej klesá na 7,1 % za najvyšší kvintil. Pokles, aj keď nie taký prudký, je tiež zaznamenaný za vekové skupiny: najmladšia skupina, v ktorej je vek referenčnej osoby od 16 do rokov 24, vykazuje pomer dlhu k aktívam vo výške 46,4 %, pričom tento pomer klesá na 6,3 % pre domácnosti s referenčnou osobou staršou ako 75 rokov. Tieto nízke čísla za staršie domácnosti sa tiež odrážajú v členení podľa pracovného statusu, kde dôchodcovia vykazujú najnižší pomer dlhu k aktívam (7,9 %) – v súlade s rýchlym rozpúšťaním dlhu a pomalým rozpúšťaním aktív v neskoršom veku; za nimi nasledujú podnikatelia (13,6 %), zamestnanci (26,6 %) a napokon domácnosti, v ktorých referenčná osoba nepracuje z dôvodov iných ako je dôchodok (42,8 %).

Rozdiely medzi krajinami v pomere dlhu k aktívam sú výrazné. Jasné extrémne hodnoty vykazuje Malta, Slovinsko a Slovensko, t.j. krajiny, ktoré majú pomerne vysoké vlastníctvo bývania s nízkou úrovňou hypotékárneho dlhu. Dosahujú veľmi nízky mediánový pomer dlhu k aktívam, konkrétne 6,2 % Malta, 3,9 % Slovinsko a 6,6 % Slovensko. Na opačnom konci spektra sú Holandsko a Fínsko, Holandsko s 41,3 % a Fínsko s 34,6 %, pričom rozdiely pri všetkých zostávajúcich krajinách sú pomerne malé (v rozsahu od 11,7 % v Taliansku do 28,4 % v Nemecku).

V druhom stĺpci je uvedený pomer celkového dlhu k príjmu. Tento ukazovateľ môže poskytnúť skôr informácie o rozsahu, v akom dlh môže byť splácaný z prichádzajúceho príjmu ako o stave aktív, a teda o potenciálnej potrebe domácností oddlžovať sa v strednodobom až dlhodobom horizonte. Kým mnohé štatistiky kvalitatívne odrážajú informácie o pomere dlhu k aktívam, korelácia medzi príjmom a aktívami ani zďaleka nie je úplná. Mediánová hodnota eurozóny dosahuje 62,0 %. Okrem domácností s piatimi alebo viac členmi tento ukazovateľ rastie s veľkosťou domácnosti, čo odráža skutočnosť, že so zvyšujúcou sa veľkosťou domácnosti dlh rastie rýchlejšie ako príjem. Tento pomer dosahuje 174,9 %, je teda obzvlášť vysoký pri vlastníkoch bývania s hypotékou. Najvyšší je pre stredný kvintil čistého bohatstva (131,0 %) a má tendenciu následne klesať pri bohatších domácnostiach (hoci tieto domácnosti stále majú vyšší pomer dlhu k príjmu ako tie v spodných dvoch kvintiloch čistého bohatstva). Podobne ako pri mnohých ostatných ukazovateľoch, s vekom nadobúda krivku hříbovitého tvaru. Napokon je obzvlášť vysoký pri podnikateľoch a domácnostiach s vysokoškolským vzdelaním.

Tabuľka 3.4 UKAZOVATELE DLHOVÉHO BREMENA A FINANČNEJ ZRANITEĽNOSTI (MEDIÁNY V %)

	Podiel dlhu k aktívam ¹	Podiel dlhu k príjmu ²	Podiel dlhovej služby k príjmu ³	Podiel hypotékanej dlhovej služby k príjmu ⁴	Podiel pôžičky k hodnote HBD ⁵	Podiel čistých likvidných aktív k príjmu ⁶
Eurozóna	21,8	62,0	13,9	15,9	37,3	18,6
š.o.	(0,6)	(2,1)	(0,3)	(0,2)	(0,9)	(0,5)
Veľkosť domácnosti						
1	33,7	42,8	14,2	18,8	42,5	24,0
2	18,0	49,1	12,6	14,9	35,3	25,7
3	21,7	72,0	14,0	16,3	38,2	12,8
4	18,7	88,5	14,6	15,5	33,3	12,4
5 a viac	25,2	78,2	15,8	16,4	40,0	5,5
Vlastníctvo hlavného bývania						
Výhradný vlastník	3,7	27,4	11,3	12,5	M	36,8
Vlastník s hypotékou	29,8	174,9	18,3	16,3	37,3	15,3
Nájomca alebo iné	41,5	16,2	8,0	14,4	M	8,8
Percentil príjmu eurozóny						
Menej ako 20	36,2	67,8	26,5	40,0	32,9	10,8
20-39	26,1	39,6	16,5	23,2	33,9	14,4
40-59	22,2	51,7	15,0	19,6	34,2	17,7
60-79	21,1	68,8	14,0	15,8	38,0	20,3
80-100	17,7	75,6	11,2	11,4	39,5	30,6
Percentil čistého bohatstva eurozóny						
Menej ako 20	108,2	24,7	10,4	22,3	112,4	0,7
20-39	27,0	30,6	13,3	19,2	74,5	19,1
40-59	30,4	131,0	17,9	17,2	44,9	20,6
60-79	12,4	81,1	14,4	14,4	24,0	31,7
80-100	7,1	75,7	12,7	12,9	17,7	66,0
Vek referenčnej osoby						
16-34	46,4	64,3	15,4	20,5	56,5	7,7
35-44	29,4	96,4	16,1	17,1	40,4	10,9
45-54	17,6	66,5	13,0	13,7	29,1	12,4
55-64	10,9	39,8	11,7	12,7	24,9	24,2
65-74	8,4	37,1	12,2	15,1	20,0	37,3
75+	6,3	15,8	8,4	11,0	19,1	49,6
Pracovný status referenčnej osoby						
Zamestnanec	26,6	68,7	13,9	15,7	40,0	13,0
Samostatný podnikateľ	13,6	91,0	16,7	16,8	33,7	19,0
Dôchodca	7,9	30,7	11,3	13,3	19,9	41,0
Iný nepracujúci	42,8	43,5	15,1	20,0	34,4	4,2
Vzdelanie referenčnej osoby						
Základné alebo žiadne	18,8	49,8	15,1	17,6	31,8	13,4
Stredoškolské	23,1	47,0	12,8	15,4	37,4	17,2
Vysokoškolské	22,4	104,1	15,2	15,4	40,0	31,2

**Tabuľka 3.4 UKAZOVATELE DLHOVÉHO BREMENA A FINANČNEJ ZRANITEĽNOSTI
(MEDIÁNY V %)**

	Podiel dlhu k aktívam ¹	Podiel dlhu k príjmu ²	Podiel dlhovej služby k príjmu ³	Podiel hypotéká rnej dlhovej služby k príjmu ⁴	Podiel pôžičky k hodnote HBD ⁵	Podiel čistých likvidných aktív k príjmu ⁶
Krajina						
Belgicko (2010)	18,2	79,8	15,1	14,8	28,8	33,5
š.o.	(1,5)	(6,3)	(0,6)	(0,5)	(1,7)	(3,3)
Nemecko (2010)	28,4	37,3	10,9	12,8	41,9	22,3
š.o.	(2,4)	(3,7)	(0,5)	(0,6)	(2,2)	(1,7)
Grécko (2009)	14,8	47,2	14,7	16,4	31,6	4,9
š.o.	(1,8)	(5,2)	(0,8)	(0,9)	(3,6)	(0,9)
Španielsko (2008)	17,9	113,5	19,9	20,5	31,0	12,3
š.o.	(1,2)	(9,4)	(0,7)	(0,9)	(1,8)	(1,0)
Francúzsko (2010)	18,9	50,4	14,7	17,4	32,4	18,5
š.o.	(0,8)	(2,8)	(0,3)	(0,3)	(1,6)	(0,7)
Taliansko (2010)	11,7	50,3	13,2	15,5	30,0	21,9
š.o.	(1,0)	(3,8)	(0,6)	(0,8)	(2,2)	(0,8)
Cyprus (2010)	17,0	157,0	25,0	25,3	31,9	5,1
š.o.	(1,4)	(15,1)	(1,1)	(1,1)	(2,4)	(1,3)
Luxembursko (2010)	18,2	86,9	16,6	16,3	27,5	20,7
š.o.	(2,1)	(11,2)	(0,7)	(0,7)	(2,6)	(2,9)
Malta (2010)	6,2	52,0	11,5	12,8	19,9	75,7
š.o.	(0,9)	(8,3)	(1,0)	(1,3)	(2,2)	(7,2)
Holandsko (2009)	41,3	194,1	14,5	14,2	52,5	16,4
š.o.	(2,5)	(15,4)	(0,8)	(0,6)	(3,1)	(2,3)
Rakúsko (2010)	16,7	35,6	5,6	4,6	18,7	32,9
š.o.	(3,6)	(7,5)	(0,9)	(1,4)	(7,4)	(2,3)
Portugalsko (2010)	25,7	134,0	17,3	16,7	41,4	15,9
š.o.	(1,6)	(11,6)	(0,8)	(0,7)	(2,8)	(1,0)
Slovinsko (2010)	3,9	26,6	15,8	11,7	5,4	2,2
š.o.	(1,0)	(6,1)	(2,9)	(5,0)	(5,0)	(0,8)
Slovensko (2010)	6,6	22,7	12,5	20,4	37,3	12,1
š.o.	(1,1)	(3,0)	(0,9)	(1,5)	(3,1)	(1,2)
Fínsko (2009)	34,6	64,3	M	M	48,6	9,4
š.o.	(1,0)	(2,2)			(1,4)	(0,4)

Tabuľka 3.4 UKAZOVATELE DLHOVÉHO BREMENA A FINANČNEJ ZRANITEĽNOSTI (MEDIÁNY V %)

			Podiel hypotékárnej		Podiel
Podiel dlhu k aktívam ¹	Podiel dlhu k príjmu ²	Podiel dlhovej služby k príjmu ³	dlhovej služby k príjmu ⁴	Podiel pôžičky k hodnote HBD ⁵	Podiel čistých likvidných aktív k príjmu ⁶

Poznámky: V tejto tabuľke sú uvedené rôzne miery finančného bremena. V prvom stĺpci sa uvádza pomer dlhu k aktívam, ktorý sa vypočíta ako pomer medzi celkovými záväzkami a celkovými hrubými aktívami pre zadlžené domácnosti. Ďalšie informácie o štruktúre aktív a pasív nájdete v prílohe 1. V druhom stĺpci sa uvádza pomer celkového dlhu k hrubému ročnému príjmu zadlžených domácností. Tretí vykazuje pomer dlhovej služby k príjmu, ktorý sa vypočíta ako pomer medzi celkovými mesačnými splátkami dlhu a hrubým mesačným príjmom domácnosti pre zadlžené domácnosti. V štvrtom stĺpci sa uvádza pomer hypotékárnej dlhovej služby k príjmu, ktorý sa vypočíta pre domácnosti s hypotékárnym dlhom. Piaty stĺpec obsahuje pomer pôžičky k hodnote hlavného bývania domácnosti, ktorý je opäť podmienený vlastníctvom hypotékárneho dlhu domácnosti (pozri podrobné informácie v prílohe I). V šiestom stĺpci sa uvádza pomer čistých likvidných aktív k príjmu pre všetky domácnosti. Čisté likvidné aktíva sú vypočítané ako súčet hodnoty vkladov, podielových fondov, dlhopisov, nepodnikateľského majetku, (verejne obchodovateľných) akcií a spravovaných účtov, po odpočítaní dlhu z úverového limitu/kontokorentného úveru, dlhu z kreditnej karty a ostatného nehypotékárneho dlhu.

Všimnite si, že rôzne ukazovatele sú vypočítané pre premenlivé skupiny domácností:

1, 2: Pomer dlhu k aktívam a pomer dlhu k príjmu sa počítajú pre všetky zadlžené domácnosti.

3: Pomer dlhovej služby k príjmu definovaný pre zadlžené domácnosti, ale s výnimkou domácností, ktoré majú len dlh z úverového limitu/kontokorentného úveru alebo dlh z kreditnej karty, keďže pre tieto typy dlhu sa nezhradzujú žiadne informácie o dlhovej službe.

4: Pomer hypotékárnej dlhovej služby k príjmu sa vypočíta pre domácnosti, ktoré vykazujú vlastníctvo hypotékárneho dlhu.

5: Pomer pôžičky k hodnote pre domácnosti, ktoré uvádzajú držbu hypotékárneho dlhu na hlavné bývanie domácnosti.

6: Pomer čistých likvidných aktív k príjmu sa počítajú pre všetky domácnosti.

Definíciu klasifikačných premenných nájdete v poznámkach k tabuľke 2.1. Popis s definíciami premenných nájdete aj v dokumente HFCN (2011). M znamená chýbajúca hodnota. N znamená „nepočítané,“ keďže je k dispozícii menej ako 25 záznamov. Údaje o dlhovej službe nie sú zhromažďované za Fínsko.

Riadky označené skratkou „š.o.“ zobrazujú štandardné odchýlky, ktoré sa počítajú Rao-Wu-ovou bootstrapovou metódou preváženia pomocou opakovaných váh uvedených podľa krajín (1 000 opakovaní; podrobné informácie nájdete v kapitole 7 metodologickej správy).

Alternatívny ukazovateľ dlhového bremena sa vykazuje v treťom stĺpci tabuľky 3.4, konkrétne pomer dlhovej služby, t.j. celkové mesačné splátky dlhu, k príjmu (ktorý teraz porovnáva dva toky). Zvyčajne sa počas roka splácajú len časti zostatku nesplateného dlhu. Okrem porovnania zadlženia k celkovým aktívam alebo k príjmu je preto dôležité skúmať aj bremeno dlhovej služby, napr. vo forme pomeru dlhovej služby k príjmu. Tento údaj je ukazovateľom záťažnosti na aktuálny príjem, a prenáša viac dôrazu na krátkodobé záväzky. Okrem toho, pokiaľ sú splatnosti hypoték a typy hypoték rôzne v jednotlivých krajinách, pomer dlhovej služby k príjmu v krajinách s dlhšou splatnosťou je nižší, pričom to neplatí pre pomer dlhu k príjmu. Tento údaj má výhodu aj v tom, že nezobrazuje len premenné týkajúce sa dlžnej sumy a príjmu domácnosti, ale zároveň odráža úroveň úrokových sadzieb. Mediánový pomer dlhovej služby k príjmu vo všetkých (zadlžených) domácnostiach eurozóny dosahuje 13,9 % a tak ako pomer dlhu k aktívam je charakterizovaný mnohými výraznými rozdielmi v jednotlivých skupinách domácností.

Rozdiely v pomere dlhovej služby k príjmu nie vždy odzrkadľujú rozdiely zistené pri pomere dlhu k aktívam. Platí to najmä pri statuse bývania, kde nájomcovia majú najvyšší pomer dlhu k aktívam, ale najnižší pomer dlhovej služby k príjmu (čo, samozrejme, odráža skutočnosť,

že väčšina nájomcov nemá hypotekárny dlh, a preto majú oveľa nižšie sumy nevyrovnaného dlhu, ktorý sa musí splácať). Domácnosti v najnižšom kvintile čistého bohatstva predstavujú iný prípad, kde tieto dva ukazovatele poskytujú veľmi odlišné informácie: kým pomer ich dlhu k aktívam je mimoriadne vysoký (ako sa uvádza vyššie), ich pomer dlhovej služby k príjmu je dosť nízky. To vysvetľuje skutočnosť, že mnohé z týchto domácností majú veľmi nízke aktíva a istý dlh. Keď porovnáваме dlhy a aktíva, z tejto konštelácie vznikne dojem o veľmi vysokom dlhovom bremene; zároveň keď porovnáваме dlhovú službu a príjem, ukáže sa, že nízke úrovne dlhu je možné pomerne ľahko splatiť z príjmu. Podobná úvaha platí v prípade najmladšej vekovej skupiny, ktorá je charakterizovaná pomerne nízkymi aktívami a nízkou úrovňou dlhu, takže môžu splatiť svoj dlh zo svojho príjmu, ale vykazujú vysoký pomer dlhu k aktívam. Napokon, odlišné signály získavame z rozčlenenia podľa pracovného statusu referenčnej osoby, kde pomer dlhu k aktívam je najvyšší pre skupinu, ktorá nepracuje, pričom pomer dlhovej služby k príjmu pre túto skupinu je jasne pod úrovňou pomeru zamestnancov a podnikateľov.

Tiež pri veku je údaj odlišný pri týchto dvoch ukazovateľoch, kedy pomer dlhu k aktívam klesá s vekom, ale pomer dlhovej služby k príjmu všeobecne nadobúda krivku hríbovitého tvaru.

V súvislosti s rozdielmi medzi krajinami existuje oveľa menej heterogenosti v otázke pomeru dlhovej služby k príjmu ako pomeru dlhu k príjmu. Relatívna pozícia krajín tiež mení tieto dva ukazovatele, kde napríklad Holandsko vykazuje najvyšší pomer dlhu k aktívam, ale pomer dlhovej služby k príjmu je v súlade s číslami eurozóny. Malta, Slovinsko a Slovensko v hornej časti rebríčka s veľmi nízkym pomerom dlhu k aktívam sa teraz oveľa viac približujú k číslam eurozóny, s pomerom dlhovej služby k príjmu vo výške 11,5 %, 15,8 % a 12,5 %. Krajina s najnižším pomerom dlhovej služby k príjmu je v súčasnosti Rakúsko (5,6 %),⁴⁰ pričom dve krajiny s výrazne vyššími pomermi (19,9 % a 25,0 %) sú Španielsko a Cyprus.

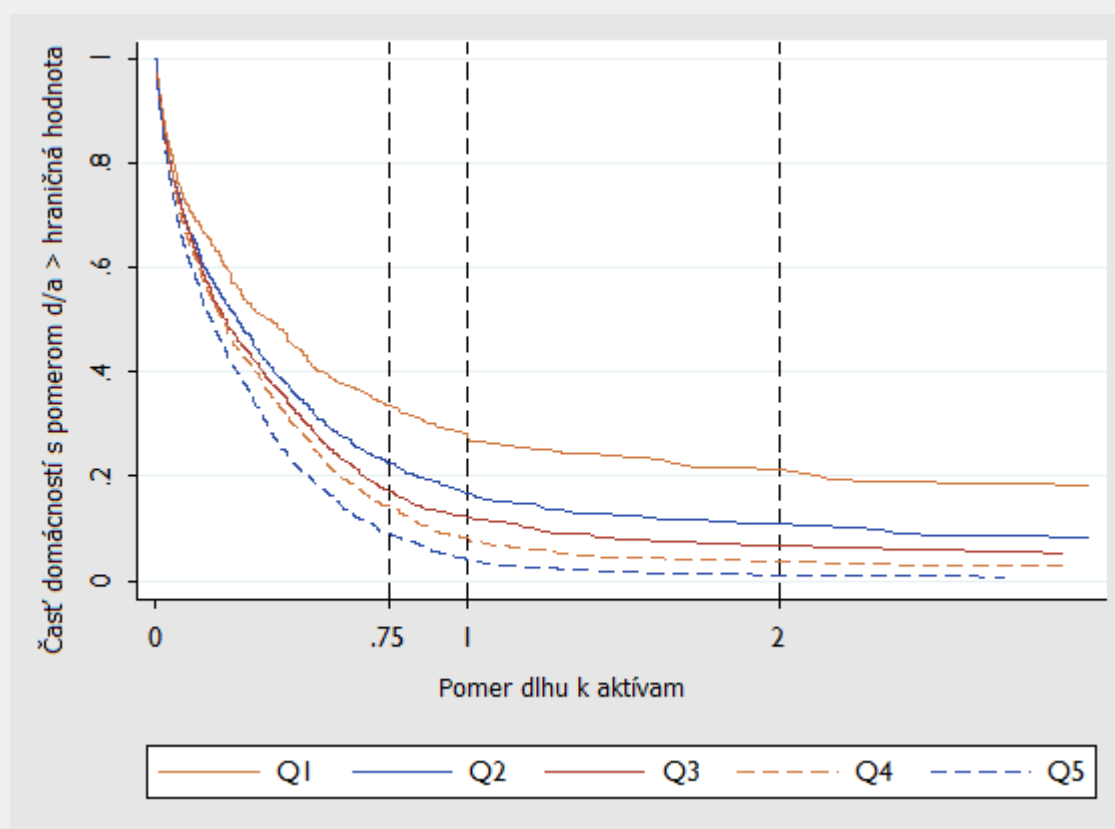
Za predpokladu hlavnej úlohy hypotekárneho dlhu v domácnostiach je dôležité podrobnejšie skúmať dlhové bremeno v súvislosti s týmto typom dlhu. V nasledovných dvoch stĺpcoch tabuľky 3.4 sa vykazuje dlhová služba v súvislosti s hypotekárnym dlhom ako pomer k príjmu a pomer pôžičky k hodnote pre hlavné bývanie domácnosti. Tieto ukazovatele sú podmienené vlastníctvom hypoték, t.j. domácnosti bez hypotekárneho dlhu neovplyvňujú zodpovedajúce čísla. Podľa toho sa pomer hypotekárnej dlhovej služby k príjmu veľmi neodlišuje od celkového pomeru dlhovej služby k príjmu. Po prvé, mediánová hodnota za domácnosti eurozóny je veľmi podobná (15,9 % na rozdiel od 13,9 %) a po druhé, rozdiely v skupinách domácností sú takmer identické. Hlavná výnimka platí pre status bývania: kým celkový pomer dlhovej služby k príjmu je najnižší pri nájomcoch, potom nasledujú priami vlastníci hlavného bývania domácnosti a najvyšší je pri vlastníkoch s hypotekárnym dlhom, pomer hypotekárnej dlhovej služby k príjmu je takmer rovnaký pre všetky tri skupiny. V rozdelení na krajiny platí trocha iný model: kým Španielsko a Cyprus sú stále v skupine krajín s pomerne vysokým pomerom hypotekárnej dlhovej služby k príjmu, v súčasnosti to isté platí pre Slovensko (všetky majú pomer vyšší ako 20 %).

⁴⁰ Približne jedna tretina úverového dlhu domácností v Rakúsku je vedená v cudzej mene. Tieto úvery sú jednorazovo splatné úvery, takže držiteľia realizujú pravidelné splátky na splácanie vozidla, aby si šetrili na deň, kedy musia splatiť úver v jednej splátke. Následne je meraný pomer dlhovej služby k príjmu nižší ako v ostatných krajinách.

Nasledujúci ukazovateľ, pomer pôžičky k hodnote pre hypotéku na hlavné bývanie domácnosti (to znamená pomer výšky úveru k cene HBD), dosahuje 37,3 % pre všetky domácnosti eurozóny. Zvyčajné rozdiely sú: výrazne vyššie hodnoty sú zistené pre domácnosti v spodnej časti rozdelenia čistého bohatstva (112,4 %) a pre mladé domácnosti (56,5 %), kým značne nižšie hodnoty sú zistené pri domácnostiach v hornej časti rozdelenia čistého bohatstva (17,7 %), pre staršie (okolo 19 % až 20 %) a dôchodcov (19,9 %). Rozdelenie podľa krajín tiež zobrazuje známy model, s obzvlášť vysokým pomerom pôžičky k hodnote (52,5 % a 48,6 %) zaznamenaným v Holandsku a vo Fínsku a s pomerne nízkym pomerom pôžičky k hodnote (19,9 %, 18,7 % a 5,4 %) na Malte, v Rakúsku a v Slovinsku.

Graf 3.3 DISTRIBÚCIA POMERU DLHU K AKTÍVAM, ROZDELENIE PODĽA KVINTILOV PRÍJMU

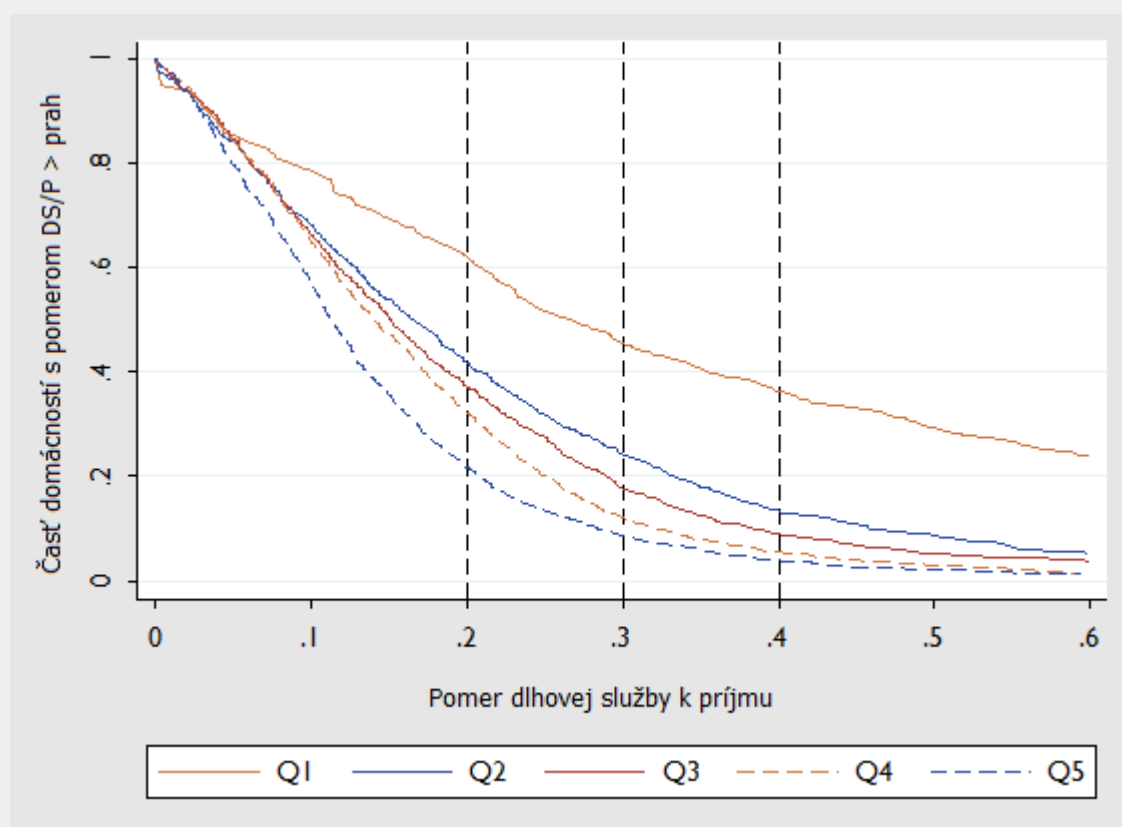
Poznámky: Pomer dlhu k aktívam sa počíta ako pomer celkových záväzkov k celkovým hrubým aktívam za zadlžené domácnosti. Informácie o štruktúre aktív a záväzkov sú uvedené v prílohe 1.

Na horizontálnej osi sú zobrazené kvintily hrubého príjmu. Štruktúru hrubého príjmu nájdete v poznámkach k tabuľke 5.1. Kvintily boli vypočítané pre celú vzorku pomocou váh domácností.

V poslednom stĺpci sa uvádza pomer čistých likvidných aktív k príjmu; tento pomer vypovedá o výške zdrojov, ktoré sú dostupné domácnosti v prípade, že bude musieť čeliť nepriaznivým šokom.⁴¹ Na úrovni eurozóny má mediánová domácnosť 18,6 % svojho ročného príjmu (rovná sa viac ako dvom mesačným príjmom) dostupných vo forme likvidných aktív. Tento ukazovateľ je vyšší v prípade vlastníkov bývania, čo celkovo znamená, že sú bohatší ako nájomcovia v súvislosti s likvidnými aj nelikvidnými aktívami. Tento pomer rastie s príjmom a bohatstvom, ale aj s vekom a vzdelaním. Rozdiely medzi krajinami (s výnimkou Maľty) sú menej výrazné ako pri ostatných ukazovateľoch.

⁴¹ Čisté likvidné aktíva sa počítajú ako súčet hodnoty vkladov, podielových fondov, dlhopisov, nepodnikateľského majetku, (verejne obchodovateľných) akcií a spravovaných účtov, po odpočítaní dlhu z úverového limitu/kontokorentného úveru, dlhu z kreditnej karty a ostatného nehypotekového dlhu.

Graf 3.4 DISTRIBÚCIA POMERU DLHOVEJ SLUŽBY K PRÍJMU, ROZDELENIE PODĽA KVINTILOV PRÍJMU

Poznámky: Pomer dlhovej služby k príjmu sa počíta ako pomer celkových mesačných splátok dlhu k celkovému mesačnému hrubému príjmu za zadlžené domácnosti. Informácie o štruktúre hrubého príjmu sú uvedené v poznámkach k tabuľke 5.1.

Na horizontálnej osi sú zobrazené kvintily hrubého príjmu. Kvintily boli vypočítané pre celú vzorku pomocou váh domácností.

Graf 3.3 a 3.4 poskytuje podrobnejší náhľad na distribúciu dlhového bremena. Graf 3.3 zobrazuje časť domácností, ktoré majú pomer dlhu k aktívam nad daným prahom, ktorý sa mení pozdĺž horizontálnej osi. Prerušované zvislé čiary delia graf na vhodne zvolené prahové hodnoty, ako napríklad trojštvrťinový pomer dlhu k aktívam, s prahom jeden a dva. Ak si vezmeme príklad s prahom jeden (naľavo od ktorého domácnosti majú kladné čisté bohatstvo, napravo od ktorého je oblasť so záporným čistým bohatstvom), zistíme, že takmer 30 % zadlžených domácností eurozóny v najnižšom kvintile príjmu má pomer dlhu k aktívam nad touto hodnotou. Všetky ostatné kvintily sú pod ňou a často výrazne pod ňou, na úrovni 20 %. Význam príjmu pre dlhové bremeno ďalej ilustruje skutočnosť, že čiara pre najnižší kvintil príjmu leží podstatne nad čiarami pre všetky ostatné kvintily po celom rozsahu prahov uvádzaných v grafe.

Keď si pozrieme graf 3.4, ktorý zobrazuje rovnaký vzťah pre pomer dlhovej služby k príjmu, rozdiel medzi domácnosťami s nízkym príjmom a všetkými ostatnými je ešte výraznejší: takmer 40 % domácností s nízkym príjmom dosahuje pomer dlhovej služby k príjmu vo výške 40 % alebo viac, čo je v ostrom protiklade s číslami za všetky ostatné kvintily príjmu.

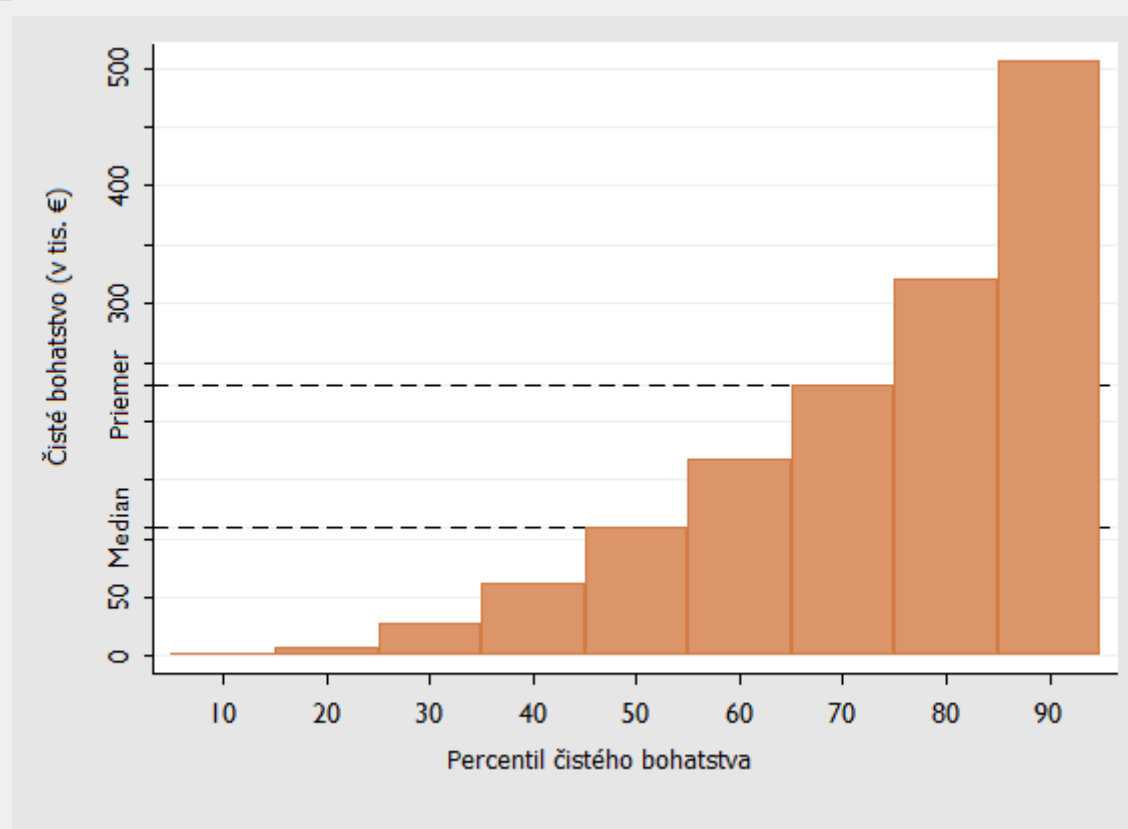
Celkovo tieto výsledky identifikujú zadlžené domácnosti s nízkym príjmom ako mimoriadne citlivé na ekonomické otrasy. V ich prípade by nepriaznivý šok z pracovného príjmu alebo splátok úrokov mohol viesť k neudržateľnému dlhovému bremenu a k finančnej núdzi.

4 ČISTÉ BOHATSTVO

4.1 ČISTÉ BOHATSTVO DOMÁCNOSTÍ EUROZÓNY

V tabuľke 4.1 sú uvedené hodnoty čistého bohatstva domácností, ktoré sa definuje ako rozdiel medzi celkovými aktívami a celkovými pasívami domácností.⁴² Hodnota mediánu je v eurozóne 109 200 €, pričom zistená priemerná hodnota čistého bohatstva za všetky domácnosti eurozóny je podstatne vyššia na úrovni 230 800 €. Tento veľký rozdiel medzi hodnotou mediánu a priemernou hodnotou naznačuje, že rozdelenie čistého bohatstva v jednotlivých domácnostiach eurozóny je roložené nerovnomerne.

Graf 4.1 ČISTÉ BOHATSTVO PODĽA PERCENTILOV (V TIS. €)

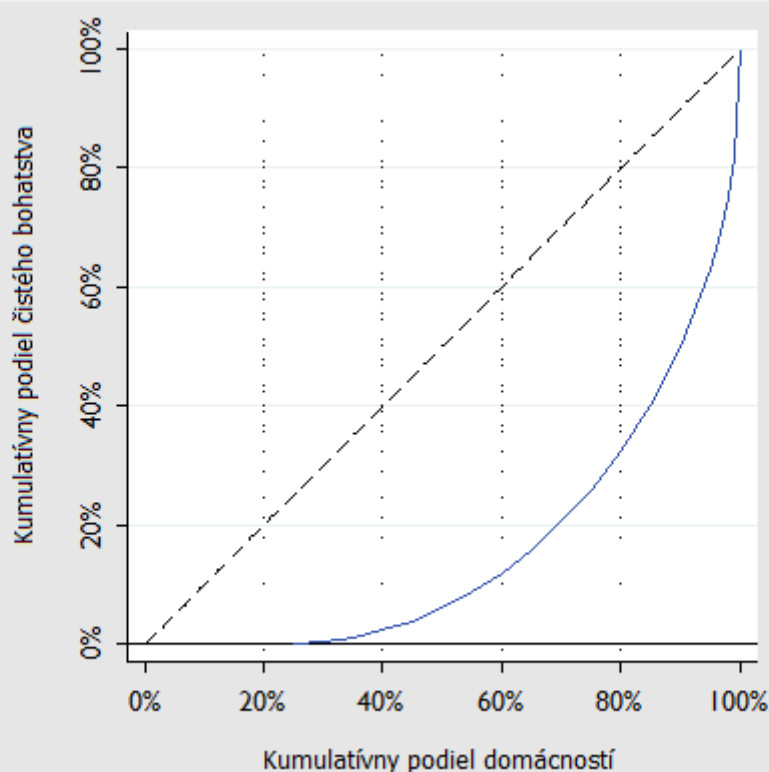
Poznámka: Čisté bohatstvo sa definuje ako rozdiel medzi celkovými aktívami a celkovými pasívami domácností. Ďalšie podrobnosti o zložení aktív a pasív sa uvádzajú v prílohe I. Na horizontálnej osi sú uvedené percentily 10, 20, ..., 90 čistého bohatstva vypočítané za celú vzorku s použitím váh domácností. Na vertikálnej osi je znázornené čisté bohatstvo (v tis. €)

⁴² Ďalšie podrobnosti o zložení aktív a pasív sa uvádzajú v prílohe I.

Tento poznatok ilustruje graf 4.1, ktorý zobrazuje rozdelenie čistého bohatstva. 10% domácností v spodnej časti distribúcie bohatstva vlastní aktíva, ktoré majú hodnotu v najlepšom prípade len o niečo vyššiu ako neuhradené zostatky ich pasív, takže ich čisté bohatstvo sa rovná takmer nule. 4,8% domácností má záporný čistý dlh. Naopak domácnosti 90. percentilu vlastní čisté bohatstvo v hodnote 506 200 €.

Z tohto grafu je zjavný veľký rozdiel medzi priemerom (znázorneným vodorovnou prerušovanou čiarou v grafe označeným ako Mean) a mediánom (ktorý udáva výška stĺpca 50. percentilu).

Graf 4.2 PODIEL Z ČISTÉHO BOHATSTVA VO VLASTNÍCTVE X PERCENT DOMÁCNOSTÍ (LORENZOVA KRIVKA)

Poznámka: Čisté bohatstvo sa definuje ako rozdiel medzi celkovými aktívami a celkovými pasívami domácností. Podrobnosti o zložení aktív a pasív sa uvádzajú v prílohe I.

Horizontálna os znázorňuje kumulatívny podiel domácností. Vertikálna os znázorňuje kumulatívny podiel čistého bohatstva.

Graf 4.2 ďalej zobrazuje rozdelenie bohatstva vo forme Lorenzovej krivky znázorňujúcej podiel bohatstva, ktorý vlastní jednotlivé domácnosti. Táto krivka ukazuje, že dolných 20 % populácie nevlastní žiadne agregované čisté bohatstvo. Horných 50 % domácností vlastní 94,0 % celkového bohatstva. Ako krivka stúpa prudšie smerom doprava k bohatším domácnostiam rozdelenie bohatstva zotáva nerovnomerné, pričom horných 20 % domácností stále vlastní 67,6 % agregovaného bohatstva a horných 5 % domácností vlastní 37,2 % čistého bohatstva.

4.2 ČISTÉ BOHATSTVO PODĽA DEMOGRAFICKÝCH SKUPÍN

Zásadné rozdiely vo vlastníctve bohatstva sú aj v jednotlivých demografických kategóriách a v jednotlivých krajinách ako ukazuje tabuľka 4.1. Skutočnosť, že pri bohatstve je priemer výrazne vyšší ako medián sa vyskytuje pri väčšine členení, takže bohatstvo je rozdelené nerovnomerne aj v jednotlivých podskupinách.

Bohatstvo domácností je výrazne nižšie pri jednočlenných domácnostiach, pričom jednou z príčin je, že takéto domácnosti majú menej zarábajúcich osôb: medián bohatstva jednočlenných domácností na úrovni 39 600 € je len zlomkom mediánu bohatstva viacčlenných domácností. Pri domácnostiach s viac ako jedným členom sa bohatstvo s jej veľkosťou systematicky nezvyšuje.

Čo sa týka podielov agregovaného čistého bohatstva, vlastní domácnosti s viac ako štyrmi členmi 7,5 % čistého bohatstva hospodárstva eurozóny (v čom sa odzrkadľuje aj nízky počet takýchto domácností), zatiaľ čo domácnosti s jedným, tromi a štyrmi členmi vlastní zhruba po 18 % čistého bohatstva. Najväčšiu časť celkového bohatstva, teda 38,9 %, vlastní dvojčlenné domácnosti. V týchto rozdieloch sa v značnej miere odráža početnosť domácností v populácii (uvedená v poslednom stĺpci).

Významným determinantom čistého bohatstva je vlastníctvo nehnuteľnosti, keďže hlavné bývanie domácnosti predstavuje najcennejšie aktívum ich vlastníkov (pozri kapitolu 2). A hypotéky zabezpečené hlavným bývaním rodiny tvoria zvyčajne významnú časť celkového zadĺženia domácností. Rodiny, ktoré sú vlastníkami svojho hlavného bývania bez hypotéky, majú medián čistého bohatstva na úrovni 241 200 € a tie, ktoré majú hypotéku, uvádzajú hodnotu mediánu 171 100 €, zatiaľ čo nájomníci majú medián čistého bohatstva len 9 100 €. Pretože nájomníkov je menej ako vlastníkov, nerovnosť mediánu čistého bohatstva sa prevádza do ešte väčšej nerovnosti podielov bohatstva: na výhradných vlastníkov pripadá 69,1 % celkového bohatstva, na vlastníkov s hypotékou 22,4 % a nájomníkov len 8,6 %.

Čisté bohatstvo je významne korelované s príjmami, ľudia s vysokým zárobkom majú tendenciu viac usporiť, a teda akumulovať viac bohatstva. Medzi príjmami a čistým bohatstvom existuje monotónny vzťah, ktorý sa začína mediánom čistého bohatstva domácností v dolnom kvintile na úrovni 26 700 € a pri domácnostiach v najvyššom bode rozdelenia príjmov dosahuje 295 300 €. Hodnoty priemeru dosahujú od 89 200 € do 540 800 €. Odzrkadľuje sa to aj vo významnosti príjmových skupín v rámci celkového čistého bohatstva: na domácnosti v dolnom kvintile rozdelenia príjmov pripadá 7,7 % bohatstva domácností eurozóny, kým horných 20 % domácností v rámci rozdelenia príjmov vlastní 46,9 % bohatstva domácností (v porovnaní so 67,6 % pri horných 20 % domácností v rámci rozdelenia čistého bohatstva).

Tabuľka 4.1 ČISTÉ BOHATSTVO PODĽA DEMOGRAFICKÝCH CHARAKTERISTÍK A PODĽA KRAJÍN

	Medián čistého bohatstva (v tis. €)	Priemer čistého bohatstva (v tis. €)	Podiel na celkovom čistom bohatstve (v %)	Podiel domácností (v %)
Eurozóna š.o.	109,2 (1,9)	230,8 (4,2)	100,0	100,0
Veľkosť domácnosti (počet členov)				
1	39,6	134,9	18,5	31,6
2	148,2	279,4	38,9	32,1
3	135,2	246,7	17,7	16,6
4	175,4	285,4	17,5	14,1
5 a viac	121,5	307,9	7,5	5,6
Vlastníctvo hlavného bývania				
Výhradný vlastník	241,2	391,3	69,1	40,7
Vlastník s hypotékou	171,1	266,6	22,4	19,4
Nájomca alebo iné	9,1	49,5	8,6	39,9
Percentil príjmov eurozóny				
Menej ako 20	26,7	89,2	7,7	20,0
20-39	53,2	124,9	10,8	20,0
40-59	104,9	172,5	14,9	20,0
60-79	157,3	226,8	19,7	20,0
80-100	295,3	540,8	46,8	20,0
Percentil čistého bohatstva eurozóny				
Menej ako 20	1,2	-2,8	-0,2	20,1
20-39	27,0	29,4	2,5	19,9
40-59	109,2	111,9	9,7	20,0
60-79	230,6	235,1	20,4	20,0
80-100	506,2	780,7	67,6	20,0
Vek referenčnej osoby				
16-34	16,1	71,3	4,9	15,7
35-44	94,5	191,3	16,2	19,6
45-54	148,1	266,6	22,9	19,9
55-64	186,6	344,4	25,5	17,1
65-74	163,9	283,6	17,8	14,5
75+	126,1	220,9	12,7	13,2
Pracovné postavenie referenčnej				
Zamestnanec	90,7	180,2	37,4	47,9
SZČO	269,1	585,8	22,8	9,0
Dôchodca	152,3	252,7	34,8	31,7
Iné – nepracujúca osoba	11,1	98,5	4,6	10,7

Tabuľka 4.1 ČISTÉ BOHATSTVO PODĽA DEMOGRAFICKÝCH CHARAKTERISTÍK A PODĽA KRAJÍN

	Medián čistého bohatstva (v tis. €)	Priemer čistého bohatstva (v tis. €)	Podiel na celkovom čistom bohatstve (v %)	Podiel domácností (v %)
Vzdelanie referenčnej osoby				
Základné alebo bez vzdelania	100,0	166,3	24,7	34,3
Stredné	87,7	205,1	36,7	41,3
Vysokoškolské	179,6	363,8	38,5	24,4
Krajina				
Belgicko (2010)	206,2	338,6	5,0	3,4
š.o.	(7,0)	(11,8)		
Nemecko (2010)	51,4	195,2	24,3	28,7
š.o.	(3,2)	(11,9)		
Grécko (2009)	101,9	147,8	1,9	3,0
š.o.	(2,5)	(5,0)		
Španielsko (2008)	182,7	291,4	15,6	12,3
š.o.	(3,8)	(9,2)		
Francúzsko (2010)	115,8	233,4	20,4	20,2
š.o.	(4,0)	(5,8)		
Taliansko (2010)	173,5	275,2	20,6	17,2
š.o.	(3,9)	(8,1)		
Cyprus (2010)	266,9	670,9	0,6	0,2
š.o.	(17,3)	(56,5)		
Luxembursko (2010)	397,8	710,1	0,4	0,1
š.o.	(17,1)	(58,2)		
Malta (2010)	215,9	366,0	0,2	0,1
š.o.	(11,1)	(51,8)		
Holandsko (2009)	103,6	170,2	4,0	5,3
š.o.	(8,1)	(6,2)		
Rakúsko (2010)	76,4	265,0	3,1	2,7
š.o.	(11,0)	(47,9)		
Portugalsko (2010)	75,2	152,9	1,9	2,8
š.o.	(3,0)	(8,1)		
Slovinsko (2010)	100,7	148,7	0,4	0,6
š.o.	(11,3)	(11,5)		
Slovensko (2010)	61,2	79,7	0,5	1,4
š.o.	(1,7)	(2,0)		
Fínsko (2009)	85,8	161,5	1,3	1,8
š.o.	(2,1)	(1,9)		

Tabuľka 4.1 ČISTÉ BOHATSTVO PODĽA DEMOGRAFICKÝCH CHARAKTERISTÍK A PODĽA KRAJÍN

	Medián čistého bohatstva (v tis. €)	Priemer čistého bohatstva (v tis. €)	Podiel na celkovom čistom bohatstve (v %)	Podiel domácností (v %)
--	--	---	--	--

Poznámka: V tejto tabuľke sa uvádza štatistika o čistom bohatstve domácností a jeho hlavných zložkách. V prvých dvoch stĺpcoch sa uvádza hodnota mediánu a priemerná hodnota v eurách, v treťom a štvrtom stĺpci sú podiely z celkového čistého bohatstva a percentuálny podiel jednotlivých skupín domácností na celkovej populácii. Čisté bohatstvo sa definuje ako rozdiel medzi celkovými (hrubými) aktívami a celkovými pasívami (ďalšie podrobnosti o definícii čistého bohatstva sa nachádzajú v prílohe I). Opis definícií premenných sa nachádza aj v dokumente HFCN (2011). Vzhľadom na zaokrúhľovanie sa súčet percentuálnych podielov nemusí rovnať 100. Definícia domácnosti a referenčnej osoby domácnosti sa nachádza v prílohe k tejto správe aj v dokumente Methodological Report of the Household Finance and Consumption Survey.

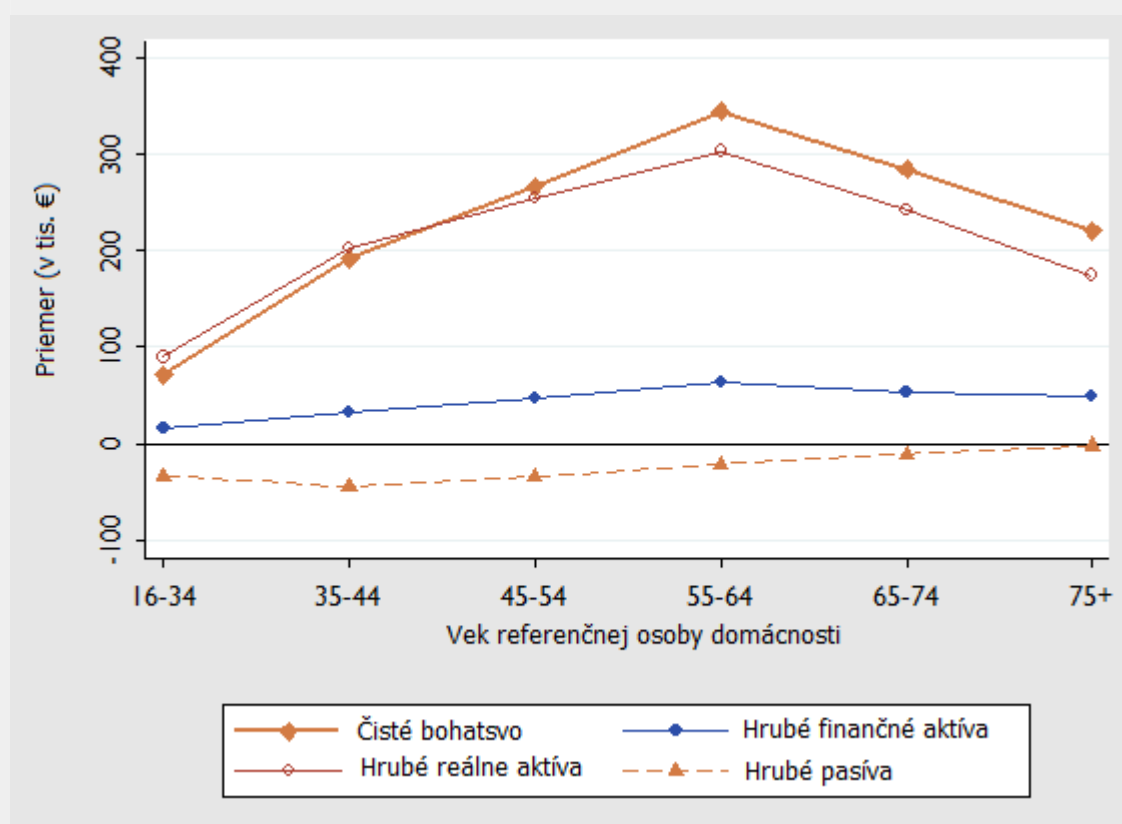
V riadkoch s označením „š.o.“ je štandardná odchýlka, ktorá bola vypočítaná metódou Rao-Wu rescaled bootstrap pomocou replikovaných váh poskytnutých jednotlivými krajinami (1 000 replikácií; viac podrobností v kapitole 7 správy o metodike). Jednotlivé demografické charakteristiky sú zadefinované v poznámke k tabuľke 2.1.

Korelácia medzi príjmami domácnosti a bohatstvom domácnosti nie je jednotková, takže nerovnosť sa stáva ešte výraznejšou, keď sa domácnosti rozdelia podľa čistého bohatstva (viac aj v grafoch 4.1 a 4.2): dolných 20 % domácností má veľmi nízky medián alebo priemer čistého bohatstva. V dôsledku toho tieto domácnosti len zanedbateľne prispievajú k celkovému bohatstvu. Na druhej strane horných 20 % domácností vlastní v mediáne 506 200 € a v priemere viac ako 780 700 € a pripadá na ne viac ako dve tretiny bohatstva domácností eurozóny.

Keďže v prípade prieskumu HFCS ide o prierezové údaje, nie je možné analyzovať účinky kohort, času a veku. Graf 4.3 napriek tomuto obmedzeniu naznačuje zreteľný model akumulácie čistého bohatstva podľa veku (prejavuje sa aj v tabuľke 4.1). Profil čistého bohatstva má v závislosti od veku oblúkový tvar s najvyššou hodnotou pri domácnostiach s referenčnou osobou vo veku od 55 do 64 rokov, a neskôr klesá.⁴³ Za stúpajúcim profilom v počiatočnom štádiu života je pravdepodobne okrem vyrovnávania spotreby (pozri graf 5.1) najmä sporenie na kúpu domu a akumulácia preventívnej rezervy bohatstva. V neskorších štádiách majú domácnosti tendenciu rozpustiť časť svojho bohatstva, keďže po odchode do dôchodku spotrebúvajú úspory a zaobstarávajú si menšie bývanie.⁴⁴

⁴³ Pozri napr. Gourinchas a Parker (2002) a Cagetti (2003).

⁴⁴ Z literatúry vyplýva, že domácnosti často nerozpúšťajú svoje bohatstvo tak rýchlo, ako by sa očakávalo podľa základnej teórie životného cyklu (a taktiež menia štruktúru svojej spotreby). Je to štylizovaný fakt, ktorý sa označuje ako „záhada spotreby v dôchodku“ a naznačuje prítomnosť motívu dedičstva alebo výrazného motívu pripraviť sa na zdravotné problémy. Podrobnosti sú napríklad v prácach autorov Battistin et al. (2009), Nakajima a Telyukova (2012) a mnohých ďalších. Pomalé rozpúšťanie bohatstva v starobe súvisí aj s nezahrnutím obyvateľov domovov dôchodcov v súboroch mikroúdajov (ako je to v prípade prieskumu HFCS), pretože obyvatelia domovov dôchodcov v priemere výrazne rozpúšťajú úspory. Viac v práci Ziegelmeyera (2012).

Graf 4.3 ČISTÉ BOHATSTVO A JEHO ZLOŽKY V ZÁVISLOSTI OD VEKU

Poznámka: Čisté bohatstvo sa definuje ako rozdiel medzi celkovými aktívami a celkovými pasívami domácností. Ďalšie podrobnosti o zložení reálnych aktív, finančných aktív a pasív sa nachádzajú v prílohe I

Graf 4.3 ukazuje, že na zloženie čistého bohatstva majú vplyv v prvom rade reálne aktíva (ich hlavnou zložkou je bohatstvo vlastníka v podobe nehnuteľností, ktoré obýva), ktoré má v závislosti od veku tiež výrazne oblúkový tvar, pretože domácnosti nadobúdajú nehnuteľnosti na bývanie približne do veku 60 rokov a v ďalších rokoch majú tendenciu ich (v priemere) rozpúšťať.⁴⁵ Oblúkový priebeh majú aj finančné aktíva s vrcholom v rovnakej vekovej kategórii. Naopak pasíva majú tendenciu dosahovať vrchol oveľa skôr, okolo 40 rokov, keď si domácnosti zvyčajne kupujú prvý dom, a potom klesajú, keď začnú splácať hypotéky.

Na mladé domácnosti do 35 rokov pripadá veľmi nízky podiel celkového čistého bohatstva, len 4,9 %. Podiel bohatstva dosahuje vrchol pri domácnostiach, v ktorých má referenčná osoba vek od 55 do 64 rokov. Táto skupina domácností vlastní 25,5 % agregovaného bohatstva, zatiaľ čo podiel bohatstva domácností v starších vekových kategóriách dosahuje 17,8 % vo vekovej kategórii 65 – 74 rokov a 12,7 % pri domácnostiach s referenčnou osobou vo veku 75 a viac rokov. Pri starších domácnostiach (s referenčnou osobou vo veku

⁴⁵ Pri niektorých subpopuláciách sa rozpúšťanie bohatstva vo vyššom veku spomaľuje alebo sa nevyskytuje.

45 a 74 rokov) ich podiel na celkovom bohatstve celkovo prevyšuje ich podiel na celkovej populácii.

Na členenie bohatstva podľa pracovného postavenia referenčnej osoby domácnosti má čiastočný vplyv kombinácia charakteristík súvisiacich s príjmami a vekom. Domácnosti, v ktorých je referenčná osoba samostatne zárobkovo činná, majú vyššie príjmy (viac aj v kapitole 5) a aj väčšie bohatstvo vďaka podnikateľským aktívam, ktoré vlastní na účely profesionálnej aktivity. Po nich nasledujú domácnosti, v ktorých je referenčná osoba na dôchodku. Na druhej strane kategória „Iné – nepracujúca“ (do ktorej patria domácnosti, v ktorých je referenčná osoba nezamestnaná alebo neaktívna, ale nie je na dôchodku) vlastní málo bohatstva v absolútnom vyjadrení aj vo vyjadrení ako podiel na bohatstve. Podiel 22,8 % z celkového bohatstva vlastní domácnosti, v ktorých je referenčná osoba samostatne zárobkovo činná, pričom tieto domácnosti predstavujú len 9,0 % zo všetkých domácností. Podiel čistého bohatstva vo vlastníctve dôchodcov vo výške 34,8 % je len mierne nad ich podielom na celkovej populácii, ktorý je 31,7 %.

Vlastnenie bohatstva sa zvyšuje so vzdelaním. Táto dynamika je pravdepodobne vo veľkej miere podmienená vyšším príjmom, ale zrejme aj vzdelanejšími domácnosťami (ktoré majú lepší prístup na finančné trhy – vďaka lepšej finančnej gramotnosti - a k rôznorodým portfóliám, kapitola 2), takže robia lepšie investičné rozhodnutia. Podiel týchto troch vzdelanostných skupín na celkovom bohatstve je od 24,7 % do 38,5 %, čo je v opačnom pomere k ich podielu na celkovej populácii.

4.3 ROZDIELY V BOHATSTVE MEDZI JEDNOTLIVÝMI KRAJINAMI

Členenie mediánu a priemerného čistého bohatstva podľa krajín v tabuľke 4.1 poukazuje na výrazné rozdiely medzi členskými krajinami eurozóny, ktoré sú pri mediáne od 51 400 € do 397 800 € a pri priemere od 79 700 € do 710 100 €. Tento výrazný rozptyl pravdepodobne vyplýva zo zložitej súhry mnohých faktorov. K hlavným faktorom patrí príjem, štruktúra domácností, vlastníctvo nehnuteľností na bývanie, dlhové zaťaženie domácnosti pri kúpe majetku a ceny domov. Je však potrebné zdôrazniť, že v tejto štúdii sa pracuje so vzťahmi medzi dvoma premennými, teda medzi čistým bohatstvom a inými premennými, ale neskúmajú sa vzťahy medzi viacerými premennými naraz, pretože to nie je predmetom tejto správy.

4.3.1 ÚLOHA ŠTRUKTÚRY DOMÁCNOSTÍ

Ako ukazuje tabuľka 4.1, jedným z faktorov, ktorý ovplyvňuje rozdelenie bohatstva domácností v jednotlivých krajinách, sú rozdiely v demografických charakteristikách domácností, ako sú napríklad vek, vzdelanie alebo veľkosť domácnosti (viac v časti 1.2). Hoci tu nie je možné vykonať hĺbkovú kvantitatívnu analýzu vplyvov štruktúry domácností na rozdelenie bohatstva,⁴⁶ v grafe 4.4 je znázornená veľkosť tohto vplyvu porovnaním základných údajov (za domácnosť) s mediánom čistého bohatstva na osobu. Pripomíname,

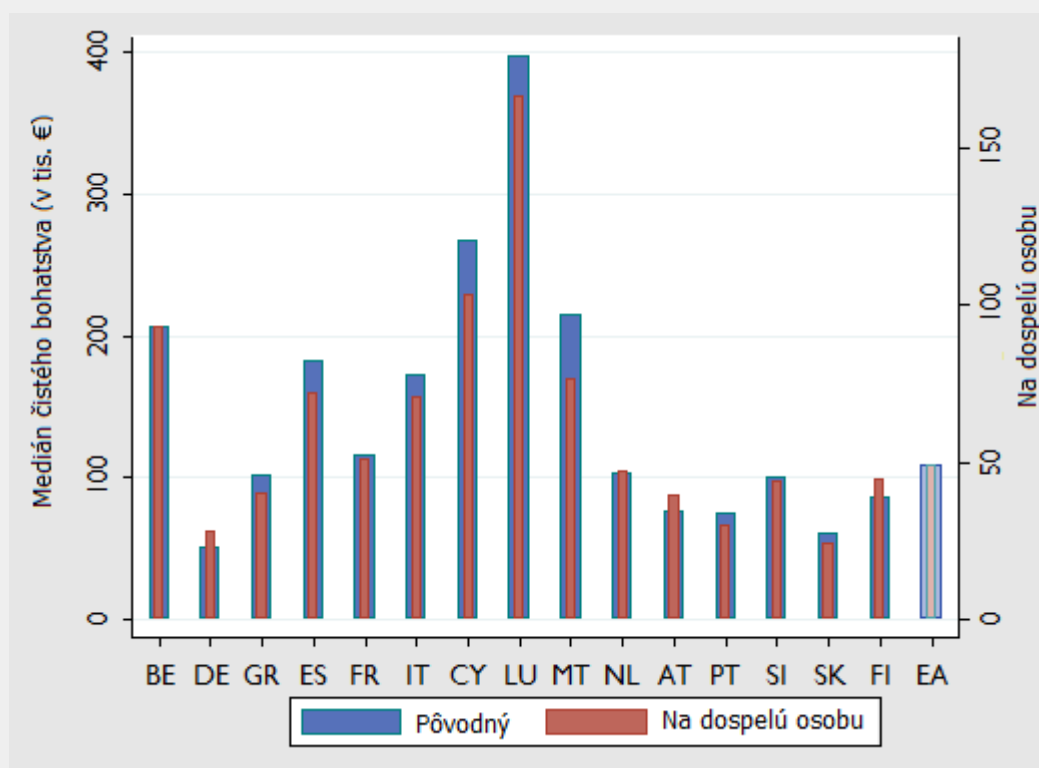
⁴⁶ Takáto analýza pre Španielsko a USA sa nachádza v práci Bover (2010).

že stupnice týchto dvoch štatistík sú odlišné. Základné údaje sa uvádzajú na ľavej osi, údaje za osobu na pravej osi. Stupnice boli zvolené tak, aby sa údaje za eurozónu dokonale prekrývali.

Väčšie domácnosti, a najmä domácnosti s viacerými dospelými osobami (ktoré prevládajú napríklad na Cypre, Malte alebo na Slovensku) zvyčajne zhromaždia viac bohatstva, najmä bohatstva súvisiaceho s nehnuteľnosťami, ako menšie domácnosti (ktoré prevládajú napríklad v Nemecku, Holandsku, Rakúsku alebo vo Fínsku), pričom ostatné okolnosti sú rovnaké. V dôsledku toho je rozptyl bohatstva domácností v jednotlivých krajinách v údajoch HFCS väčší ako rozdiely v čistom bohatstve na osobu, po zohľadnení veľkosti domácností sa môžu rozdiely v čistom bohatstve medzi krajinami vysvetliť len okrajovo.

Graf 4.4 MEDIÁN ČISTÉHO BOHATSTVA A VPLYV ŠTRUKTÚRY DOMÁCNOSTÍ

Poznámka: Tento graf zobrazuje členenie hodnoty mediánu čistého bohatstva na domácnosť a dospelú osobu v jednotlivých krajinách. Mediány boli vypočítané pomocou váh domácností. Stupnice týchto dvoch štatistík sú odlišné. Boli zvolené tak, aby sa pri údajoch za eurozónu dokonale prekrývali.

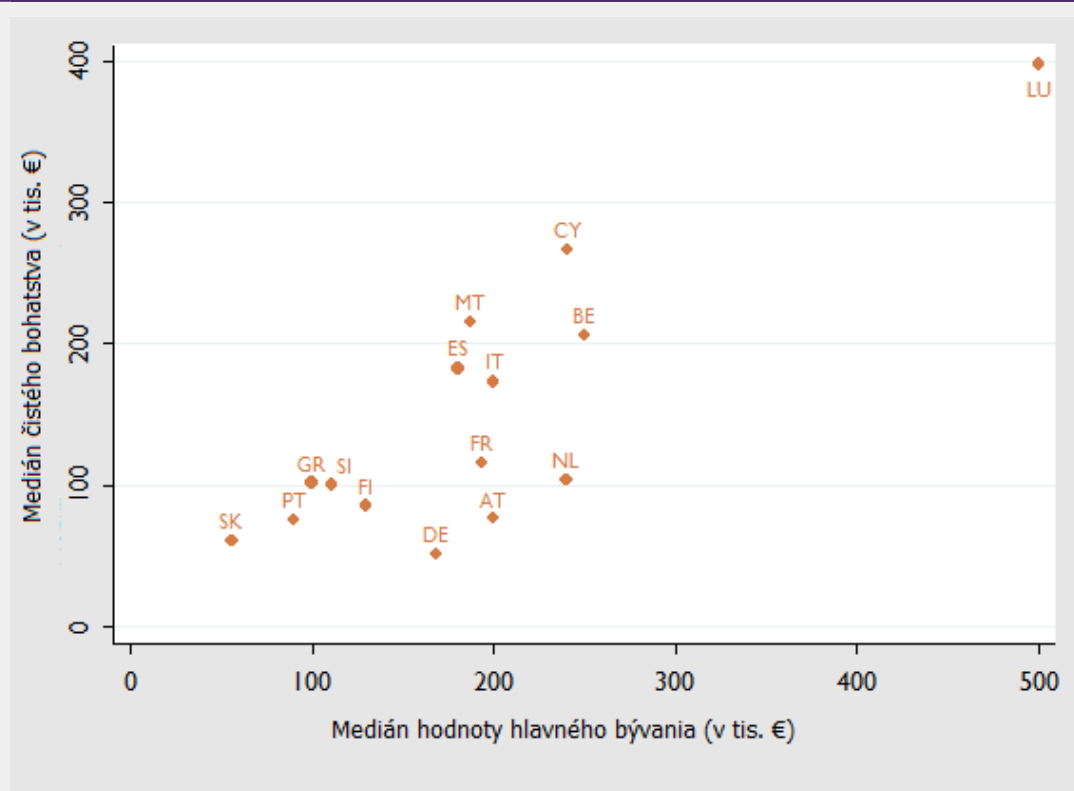
4.3.2 ÚLOHA VLASTNÍCTVA NEHNUTEĽNOTI NA BÝVANIE, DLHOVÉHO ZAŤAŽENIA DOMÁCNOSTÍ PRI KÚPE MAJETKU A CENY NEHNUTEĽNOTÍ NA BÝVANIE

Hlavnou zložkou čistého bohatstva je bohatstvo vo forme nehnuteľnosti na bývanie (graf 4.3 a tabuľka 2.3). Takže na priemer a medián hodnoty bohatstva domácnosti v danej krajine vplýva vlastníctvo a hodnota aktíva podmiená vlastníctvom. Pre ďalšie objasnenie, v tabuľke 4.2 sa medián čistého bohatstva člení na vlastníkov nehnuteľnosti a na domácnosti, ktoré

nehnutelnosť na bývanie nevlastnia. Medián čistého bohatstva vlastníkov nehnuteľnosti na bývanie v eurozóne dosahuje 217 600 €. Táto hodnota je výrazne vyššia ako v prípade domácností bez vlastnej nehnuteľnosti na bývanie (9 100 €). Tento fakt bol zistený vo všetkých krajinách, kde sa medián čistého bohatstva vlastníkov nehnuteľnosti na bývanie pohybuje od 65 600 € v prípade Slovenska po 556 200 € v prípade Luxemburska. Ak to porovnáme so značnými rozdielmi v čistom bohatstve medzi krajinami, ktoré boli pozorované vo všetkých domácnostiach (spodný panel tabuľky 4.1), je zjavné, že v rámci skupín vlastníkov nehnuteľnosti, ako aj medzi tými, ktorí nehnuteľnosť na bývanie nevlastnia, sú rozdiely medzi krajinami oveľa menšie. To ilustruje skutočnosť, že rozdiely medzi mediánom čistého bohatstva jednotlivých krajín sú v značnom rozsahu spôsobené rôznou mierou vlastníctva nehnuteľnosti na bývanie (stĺpec 5 v tabuľke 4.2). Kvalitatívne podobné zistenia v prípade priemernej hodnoty čistého bohatstva sú v stĺpci 3 a 4 tejto tabuľky.

Hlbšie príčiny tohto vzťahu musia byť dôsledne zanalyzované v ďalšom výskume. Dôležitá je aj hodnota nehnuteľnosti na bývanie. V grafe 4.5 je vyjadrený význam hodnoty hlavného bývania domácnosti z hľadiska rozdielov v čistom bohatstve medzi krajinami; podobný vzťah platí aj medzi hodnotou iného nehnuteľného majetku a čistým bohatstvom.

Graf 4.5 MEDIÁN ČISTÉHO BOHATSTVA A PODMIENENÝ MEDIÁN HODNOTY HLAVNÉHO BÝVANIA DOMÁCNOSTI

Poznámka: V tomto grafe je zobrazené členenie mediánu hodnoty hlavného bývania domácnosti pre vlastníkov tohto bývania (horizontálna os) a mediánu čistého bohatstva (vertikálna os) podľa krajín. Definície ukazovateľov sú v prílohe I. Mediány sa vypočítali pomocou váh domácností.

Tabuľka 4.2 ČISTÉ BOHATSTVO PODĽA VLASTNÍCTVA BÝVANIA

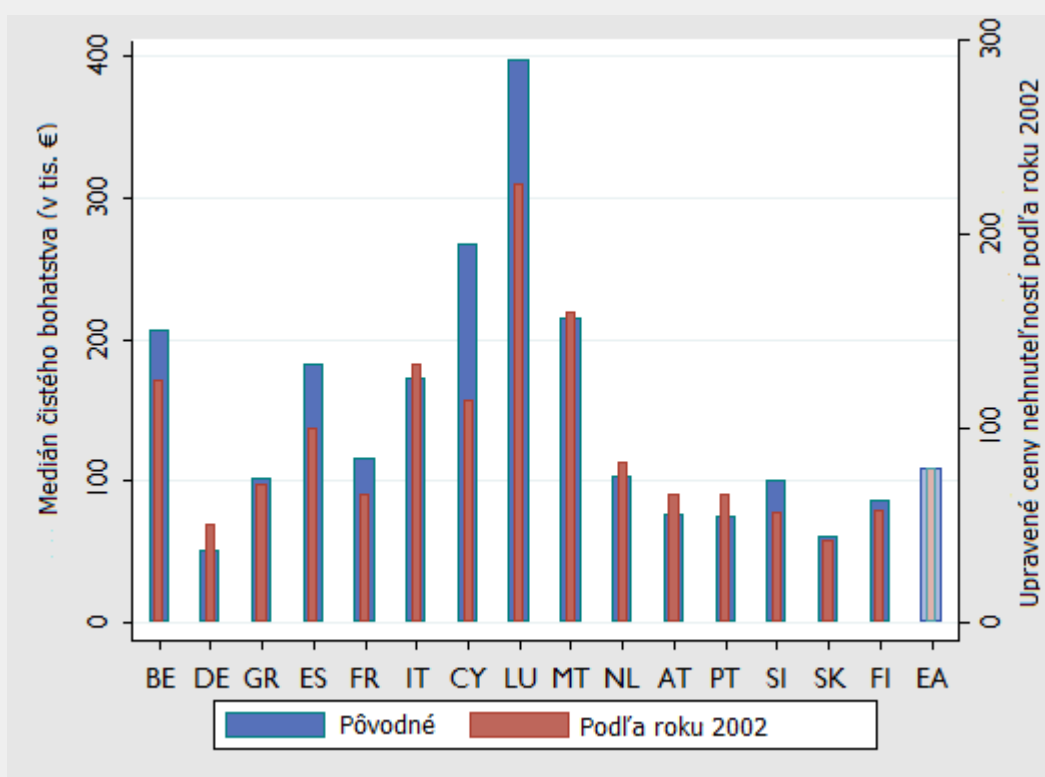
	Medián (v tis. €)		Priemer (v tis. €)		Podiel vlastníkov bývania (v %)
	Bývanie vo vlastníctve	Iné ako vlastné bývanie	Bývanie vo vlastníctve	Iné ako vlastné bývanie	
Eurozóna	217,6	9,1	351,1	49,5	60,1
š.o.	(2,3)	(0,4)	(6,7)	(2,7)	
Krajina					
Belgicko (2010)	304,1	7,6	454,1	73,8	69,6
š.o.	(10,2)	(1,4)	(14,9)	(11,7)	
Nemecko (2010)	215,5	10,3	381,2	47,7	44,2
š.o.	(9,4)	(1,2)	(26,9)	(5,6)	
Grécko (2009)	136,5	5,4	190,1	36,6	72,4
š.o.	(4,8)	(0,7)	(6,5)	(4,7)	
Španielsko (2008)	214,3	5,1	337,9	68,9	82,7
š.o.	(5,6)	(0,9)	(10,4)	(13,7)	
Francúzsko (2010)	238,4	7,8	380,6	51,5	55,3
š.o.	(4,1)	(0,4)	(10,4)	(3,5)	
Taliansko (2010)	250,8	10,8	380,7	43,4	68,7
š.o.	(3,8)	(0,8)	(10,7)	(5,3)	
Cyprus (2010)	349,0	16,3	829,2	150,4	76,5
š.o.	(20,5)	(5,3)	(72,2)	(43,2)	
Luxembursko (2010)	556,2	22,1	994,5	129,9	67,1
š.o.	(19,5)	(4,1)	(85,2)	(21,0)	
Malta (2010)	267,0	21,7	448,2	79,1	77,7
š.o.	(7,4)	(4,4)	(67,0)	(17,5)	
Holandsko (2009)	214,8	19,3	261,5	48,8	57,1
š.o.	(9,1)	(5,3)	(9,4)	(6,5)	
Rakúsko	241,2	11,6	487,4	62,0	47,7
š.o.	(9,6)	(0,9)	(101,4)	(14,9)	
Portugalsko (2010)	106,1	4,5	199,0	37,5	71,5
š.o.	(3,7)	(0,6)	(10,7)	(5,2)	
Slovinsko (2010)	134,0	3,5	177,1	21,0	81,8
š.o.	(9,4)	(1,6)	(12,8)	(9,1)	
Slovensko (2010)	65,6	2,2	87,4	10,9	89,9
š.o.	(1,5)	(0,7)	(2,3)	(2,2)	
Fínsko (2009)	153,1	2,8	226,3	16,4	69,2
š.o.	(1,8)	(0,3)	(2,7)	(1,1)	

Poznámka: V tejto tabuľke sa nachádza štatistika čistého bohatstva domácností. V prvých štyroch stĺpcoch sú mediány a priemerné hodnoty v eurách, kým piaty stĺpec zobrazuje percentuálny podiel vlastníkov nehnuteľnosti na bývanie v populácii. V prvom a druhom stĺpci sú mediány a v treťom a štvrtom priemerné hodnoty. Čisté bohatstvo sa definuje ako rozdiel medzi celkovými (hrubými) aktívami a celkovými pasívami (ďalšie podrobnosti o definícii čistého bohatstva sú v prílohe I). Definície ukazovateľov sa nachádzajú v článku HFCN (2011). Percentuálny podiel nemusí v dôsledku zaokrúhľovania dosiahnuť súčet 100 %.

Riadky s označením „š.o.“ zobrazujú štandardnú odchýlku vypočítanú pomocou Rao-Wu rescaled bootstrap metódy s využitím replikovaných váh, ktoré poskytli zúčastnené krajiny (1 000 replikácií; viac v kapitole 7 správy o metodike).

Dôležitým faktorom, ktorý vplýva na hodnotu nehnuteľnosti, je vývoj cien nehnuteľností, ktorý sa počas uplynulých dvoch dekád značne menil. Dynamika cien domov môže mať veľký vplyv na rozdelenie bohatstva v krajine. Nehnuteľnosti zvyknú byť tovarom obchodovaným na domácej úrovni, to znamená, že ich kupujú (a následne predávajú) rezidenti danej krajiny. Takže keď ceny nehnuteľností na bývanie a nájomného stúpnu (alebo klesnú), v krajine dochádza k zmene relatívnych úrovní bohatstva z osôb nevlastniacich nehnuteľnosť na bývanie na jej vlastníkov a, vo všeobecnosti, z mladšej generácie (ktorá stále šetrí na kúpu nehnuteľnosti na bývanie) na staršiu generáciu. V tejto súvislosti zohráva určitú rolu aj miera vlastníctva nehnuteľnosti na bývanie, ale aj iné faktory ako kontrola štátneho bývania a nájomného. V čase výrazného rastu cien nehnuteľností na bývanie okrem toho môže objem dlhového zaťaženia domácnosti pri kúpe majetku vyvolať značný nárast alebo pokles úrovni a rozdelení čistého bohatstva domácností.

Graf 4.6 MEDIÁN ČISTÉHO BOHATSTVA VYPOČÍTANÝ NA ZÁKLADE CIEN NEHNUTEĽNOSTÍ Z ROKU 2002

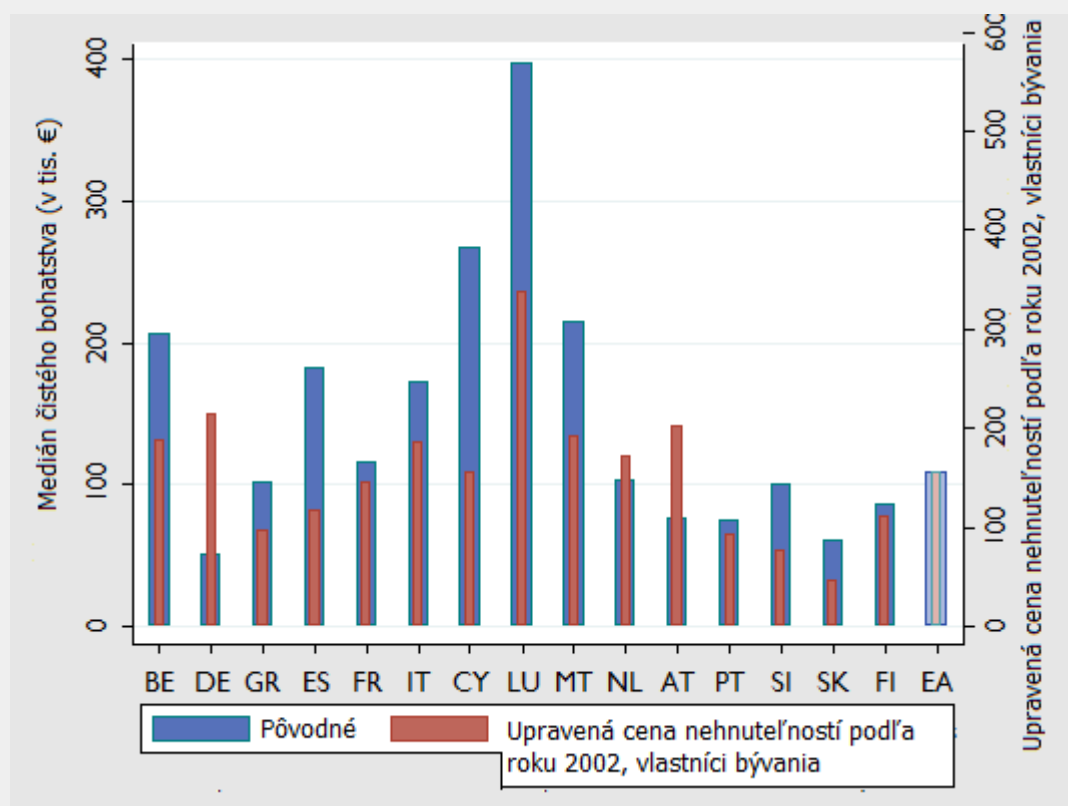
Poznámka: V tomto grafe je zobrazené členenie hodnoty mediánu čistého bohatstva na domácnosť podľa jednotlivých krajín pre základné údaje a údaje upravené podľa cien nehnuteľností v roku 2002. Mediány boli vypočítané pomocou váh na úrovni domácností. Stupnice týchto dvoch štatistík sú odlišné. Boli zvolené tak, aby sa pri údajoch za eurozónu dokonale prekrývali.

Zdroje: HFCS, ECB, národné centrálné banky

Na ilustráciu vplyvu vývoja cien nehnuteľností slúži graf 4.6, ktorý používa jednoduchý indikatívny výpočet na porovnanie HFCS mediánových hodnôt čistého bohatstva s teoretickými údajmi, kde bolo čisté bohatstvo vyhodnotené na základe cien nehnuteľností

v roku 2002.⁴⁷ Z grafu je vidieť, že krajiny, v ktorých rástli ceny nehnuteľností rýchlejšie ako je priemer eurozóny, ku ktorým patrí Belgicko, Cyprus, Španielsko, Francúzsko a Luxembursko, zaznamenávajú výrazný pokles teoretického mediánu čistého bohatstva, zatiaľ čo v krajinách, v ktorých rástli ceny nehnuteľností len mierne (ako Nemecko, Holandsko, Rakúsko a Portugalsko), je to naopak.

Graf 4.7 MEDIÁN ČISTÉHO BOHATSTVA VYPOČÍTANÝ NA ZÁKLADE CIEN NEHNUTEĽNOSTÍ Z ROKU 2002; VLASTNÍCI BÝVANIA

Poznámka: V tomto grafe je zobrazené členenie hodnoty mediánu čistého bohatstva na domácnosť podľa jednotlivých krajín pre populáciu a pre vlastníkov bývania. V grafe sa porovnávajú základné údaje a údaje vypočítané na základe cien nehnuteľností v roku 2002. Mediány boli vypočítané pomocou váh na úrovni domácností. Stupnice týchto dvoch štatistík sú odlišné. Boli zvolené tak, aby sa pri údajoch za eurozónu dokonale prekrývali.

Zdroj: HFCS, ECB, národné centrálné banky

⁴⁷ V teoretických štatistických údajoch boli hodnoty nehnuteľností deflované vývojom cien nehnuteľností v jednotlivých krajinách v období od roku 2002 do času uskutočnenia prieskumu. Rovnako ako v grafe 4.5 majú osi rôznu stupnicu, ale štatistické údaje za eurozónu sa navzájom prekrývajú. Použité indexy cien nehnuteľností pochádzajú z ECB Statistical Data Warehouse a z národných centrálnych bánk. (pozri Moore and Palumbo (2009) pre podobný prístup). Táto úprava údajov je iba ilustratívnou ukážkou vplyvu zmien v cenách nehnuteľností. Nemôže nahradiť detailný mikrosimulačný alebo štrukturálny model, ktorý navyše uvažuje behaviorálne reakcie domácností na zmeny v cenách nehnuteľností.

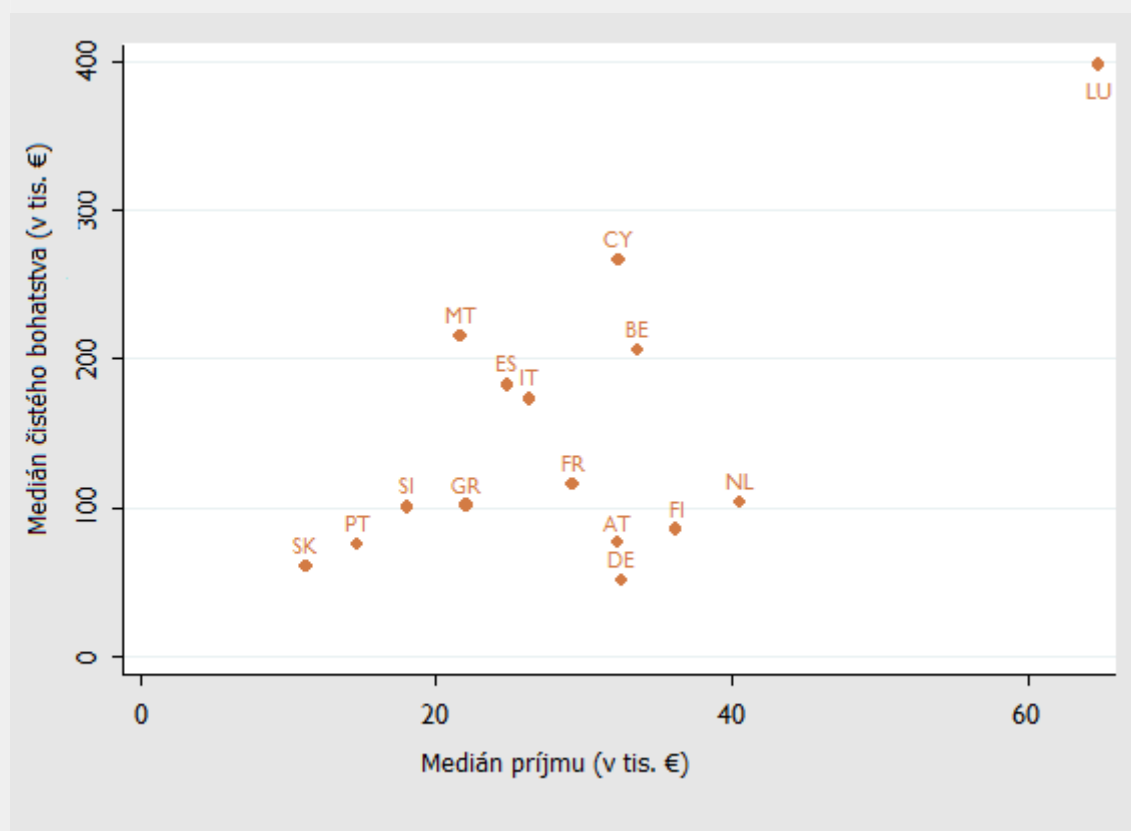
V dvoch krajinách s mierou vlastníctva nehnuteľnosti na bývanie pod úrovňou 50 %, teda v Nemecku a Rakúsku (tabuľka 3.1), „mediánová“ domácnosť nevlastní hlavné bývanie domácnosti a má podstatne menej bohatstva ako priemerná domácnosť v krajinách s mierou vlastníctva nehnuteľnosti na bývanie nad úrovňou 50 %, čo má zodpovedajúci vplyv na porovnávanie jednotlivých krajín. Porovnanie mediánu a priemeru bohatstva domácností v týchto dvoch krajinách významne ovplyvňuje skutočnosť, že mediánová domácnosť nevlastní svoje hlavné bývanie, zatiaľ čo v priemernom bohatstve sa odráža vlastníctvo bývania ostatných domácností v krajine, takže medzi hodnotami mediánu a priemeru vzniká veľký rozdiel. Vplyv vlastníctva bývania spolu s efektom cien nehnuteľností v roku 2002 z grafu 4.6 je zobrazený v grafe 4.7. V porovnaní s grafom 4.6 je vidieť, že vplyv vlastníctva bývania je veľmi veľký najmä v Nemecku a Rakúsku, ktorých teoretický medián čistého bohatstva v grafe 4.7 patrí k najvyšším v eurozóne a predstihuje ho len Luxembursko. V prípade Cypru a Malty je teoretické čisté bohatstvo naopak blízko úrovne eurozóny, čo ostro kontrastuje so základnou štatistikou mediánu čistého bohatstva uvedenou v spodnom paneli tabuľky 4.1.

Keď sa od týchto vysvetlení založených na dvoch premenných presunieme na mnohorozmernú dekompozíciu a vezmeme do úvahy demografiu, zistíme, že kľúčovú úlohu vo vysvetlení variácie v čistom bohatstve medzi jednotlivými krajinami eurozóny zohrávajú rozdiely vo vlastníctve nehnuteľností. Jej význam sa pravdepodobne ešte zväčšil vďaka súčasným rozdielom vo vývoji cien nehnuteľností pred poslednou recesiou a rozdielom v medzigeneračnom prevode v jednotlivých krajinách (viac u Mathä et al., 2013).

4.3.3 ÚLOHA PRÍJMU

Keďže bohatstvo domácnosti predstavuje časom nahromadené úspory domácnosti (vrátane dedičstva, teda úspor predchádzajúcich generácií), malo by súvisieť s príjmom. Ako je vidieť z grafu 4.8, skutočne je tomu tak. Vo všeobecnosti, medián čistého bohatstva a medián príjmu majú pozitívny vzťah, takže krajiny s vyššími príjmami zvyknú mať väčšie čisté bohatstvo. Hoci, diagram rozptylu naznačuje, že dôležité sú aj iné faktory ako príjem.

Graf 4.8 MEDIÁN ČISTÉHO BOHATSTVA A MEDIÁN PRÍJMU DOMÁCNOSTÍ

Poznámka: V tomto grafe je zobrazené členenie mediánu príjmov domácností (horizontálna os) a mediánu čistého bohatstva (vertikálna os) podľa krajín. Definície ukazovateľov sú v prílohe I. Mediány boli vypočítané pomocou váh na úrovni domácností.

4.3.4 ÚLOHA ĎALŠÍCH FAKTOROV

Hoci štruktúra domácností, vlastníctvo nehnuteľností na bývanie a ich ceny ako aj príjmy zrejme zohrávajú významnú úlohu pri objasňovaní úrovne a rozdelenia čistého bohatstva domácností, nemalo by sa zabúdať ani na úlohu iných faktorov (poskytnutie sociálneho bývania, rozsah verejných dôchodkov, transfery a dedičstvo), aj keď na dôsledné preskúmanie ich vplyvu je potrebné ďalšie úsilie. Napríklad zabezpečenie verejného bývania je obzvlášť dôležité v Nemecku a prispieva k nižším mieram vlastníctva nehnuteľností na bývanie v týchto krajinách. V publikácii Eurosystem (2009) sa diskutuje o relevantnosti trhu s prenajatými nehnuteľnosťami vo vybraných krajinách a poukazuje sa na skutočnosť, že nízka miera vlastníctva nehnuteľností v Nemecku čiastočne súvisí s výstavbou sociálnych bytov po druhej svetovej vojne a čiastočne vyplýva zo zdanenia nehnuteľností obývaných

vlastníkmi a z daňovej (ne)odpočítateľnosti platieb úrokov z hypotekárnych úverov.⁴⁸ K relatívne nízkej hodnote priemerného čistého bohatstva (a v menšej miere aj k nižšiemu mediánu čistého bohatstva) prispelo tiež opätovné spojenie Nemecka a znížené ceny bývania vo východnom Nemecku.

Ďalší faktor, ktorý treba zohľadniť, sa týka majetku vo (verejných) dôchodkových systémoch, ktorý nie je zahrnutý do definície bohatstva domácností použitej v tejto správe (pozri Box 1.2 a sekciu 1.3.1). Rozdiely v očakávaných dôchodkoch môžu viesť k výrazným úpravám v akumulácii iného bohatstva, keď očakávania vyšších dôchodkov znižujú potrebu sporiť na zabezpečenie sa v starobe. Podobne tak rozdiely v systémoch sociálneho zabezpečenia a vnímané súvisiace riziká môžu vplývať na motiváciu zameranú na preventívne sporenie.⁴⁹ Ak predpokladáme, že ostanú ostatné premenné sú nezmenené, krajiny s väčším podielom priebežného dôchodkového systému budú mať nižšiu úroveň bohatstva ako krajiny ktoré sa spoliehajú hlavne na dôchodkové účty.

Ďalšie faktory, ktoré prichádzajú do úvahy, sú rozdiely medzi jednotlivými krajinami, pokiaľ ide o medzigeneračný prevod/dedičstvo (čo následne môže vplývať na úroveň vlastníctva nehnuteľností na bývanie),⁵⁰ nedostatky úverového trhu,⁵¹ rozdiely v zdaňovaní nehnuteľností a kultúrne rozdiely

Treba tiež zdôrazniť, že táto správa sa zameriava na bohatstvo *domácností*, a teda nezohľadňuje možnú vzájomnú nahraditeľnosť verejného a súkromného bohatstva.⁵²

V súlade s boxom 1.1 treba na záver zdôrazniť, že je nevyhnutné zohľadniť aj metodické otázky, ako je často rozdielny referenčný rok, niektoré postupy spracovania údajov alebo iné charakteristiky prieskumu v jednotlivých krajinách. V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že domácnosti poskytujú údaje o cenách podľa vlastného hodnotenia a že bohatstvo domácností vyplýva z aktív a pasív, ktoré táto domácnosť vykáže. Ak si respondent prieskumu pamätá, a teda aj vykáže, skôr nehnuteľný majetok ako finančné aktíva, rozdiely medzi krajinami, pokiaľ ide o čisté bohatstvo, môžu byť ovplyvnené zložením bohatstva domácností – krajiny s väčším podielom reálnych aktív vykážu väčšie bohatstvo ako tie krajiny, v ktorých prevládajú finančné aktíva. Môže sa tiež stať, že odhad domácnosti počas obdobia prudkého zvýšenia alebo zníženia cien môže byť istým spôsobom vychýlený.⁵³

Ako sme spomínali, je treba mať na pamäti, že tento prieskum sa sústredil na jeden konkrétny druh bohatstva, t. j. bohatstva súkromných domácností, ktorý je dôležitou časťou celkového bohatstva krajiny, nie je však všeobsahujúcim ukazovateľom. Mali by sa zohľadniť

⁴⁸ Prehľad daní súvisiacich s trhom nehnuteľností v rôznych krajinách eurozóny sa nachádza v publikácii Eurosystem (2009), str. 36.

⁴⁹ Napríklad Cowell et al. (2012) dokumentuje, že v krajinách so štedrým systémom sociálneho zabezpečenia domácnosti vlastnia menej bohatstva.

⁵⁰ Významný podiel domácností, ktoré získali značné dedičstvo – okolo 40 % – sa zaznamenal vo Francúzsku a na Cypre.

⁵¹ Napríklad dedičstvo môže byť bežnejšie v krajinách s menej rozvinutým hypotekárnym trhom.

⁵² Správa vychádza z obvyklého predpokladu, že súkromné bohatstvo nie je náhradou za verejné bohatstvo, t. j. krajiny s relatívne malým verejným sektorom nemusia nevyhnutne vykazovať značné súkromné bohatstvo.

⁵³ Napriek tomuto nedostatku, ostatné metódy na ohodnocovanie majetku sú tiež náchylné na nepresnosti.

aj iné druhy bohatstva, ako sú čisté pozície podnikového sektora, kvalita verejnej infraštruktúry alebo čisté zahraničné aktíva. Tvorba súkromného bohatstva môže byť endogénnou odpoveďou v hospodárskom prostredí, pre ktoré je charakteristická väčšia celková makroekonomická a politická neistota a nízka úroveň zabezpečenia verejných statkov. Aby bolo možné v plnej miere porozumieť základným mechanizmom, je potrebná dôkladná analýza. Tento prieskum môže byť základom pre takéto budúce analýzy.

5 PRÍJEM

Príjem je významný faktor, formujúci viaceré aspekty správania domácností. Podľa hypotézy o príjme počas životného cyklu závisí osobná spotreba od diskontovanej sumy očakávaných budúcich tokov príjmu. Akumulácia bohatstva je určená prístupom domácností k sporeniu, ktoré tiež závisí od príjmu: ak je príjem dočasne vysoký a v budúcnosti sa očakáva jeho pokles, domácnosti viac sporia, čím prispievajú k akumulácii bohatstva.

Zatiaľ čo sa viacero porovnateľných prieskumov v jednotlivých krajinách, najmä štatistika EÚ o príjmoch a životných podmienkach (EU-SILC), zameriava na príjmy,⁵⁴ prieskum finančnej situácie a spotreby domácností (HFCS) je jedinečný v tom, že porovnateľným spôsobom poskytuje informácie o bohatstve a o príjme za veľký počet krajín. Poskytnuté informácie sa týkajú *hrubého príjmu* (vrátane všetkých sociálnych dávok a dane z príjmu) na úrovni domácností a viacerých jeho zložiek. Referenčným obdobím pre príjem je vo väčšine prípadov kalendárny rok predchádzajúci roku prieskumu alebo 12 mesiacov pred uskutočnením prieskumu.⁵⁵

Vzhľadom k tomu, že prieskum HFCS sa zameriava na finančné bilancie domácností, táto kapitola sa sústreďuje v prvom rade na celkový príjem a príjem z aktív (radšej než na príjem z práce).⁵⁶ Jej cieľom je poskytnúť prehľad o rozdelení príjmu v eurozóne na úrovni domácností s osobitným zameraním sa na súvislosť príjmu s čistým bohatstvom. Kapitola najskôr dokumentuje rozdelenie celkového hrubého príjmu podľa sociodemografického členenia a podľa jednotlivých krajín. Potom analyzuje rôzne zdroje príjmu z aktív a na záver porovnáva rozdelenie príjmu a bohatstva a s tým súvisiace nerovnosti.

5.1 ROZDELENIE PRÍJMU

V tabuľke 5.1 sa uvádzajú hodnoty mediánu celkového príjmu. Medián ročného hrubého príjmu domácností v eurozóne, ktorý zahŕňa všetky zdroje príjmu, dosahuje 28 600 € a jeho priemerná hodnota je 37 800 €, čo prevyšuje medián o viac ako 30%.

⁵⁴ Dodatočné porovnateľné informácie o príjmoch za jednotlivé krajiny sa nachádzajú v prieskume pracovných síl (*Labour Force Survey – LFS*) alebo v prieskume štruktúry príjmov (*Structure of Earnings Survey – SES*). Podrobnosti sú uvedené napríklad v práci Brandolini, Rosolia a Torrini (2011).

⁵⁵ Viac informácií sa nachádza v sprievodnej správe o metodológii HFCS, najmä v oddiele 3.3.1. Pri analýze podľa jednotlivých krajín treba zohľadniť fakt, že informácie o príjme sa v jednotlivých krajinách sčasti týkajú rôznych rokov (hlavne kvôli rozdielnym obdobiam práce v teréne).

⁵⁶ Naše zisťovanie príjmov nezahŕňa nerealizovaný kapitálový zisk.

Tabuľka 5.1 Príjem domácností podľa demografických charakteristík a krajín

	Medián (€1,000)	Priemer (€1,000)	Podiel na celkovom príjme (%)	Podiel domácností (%)
Eurozóna	28,6	37,8	100,0	100,0
š.o.	(0,3)	(0,3)		
Veľkosť domácnosti (počet členov)				
1	17,7	23,1	19,3	31,6
2	31,4	41,0	34,8	32,1
3	36,0	44,4	19,4	16,6
4	41,2	50,9	19,0	14,1
5 a viac	41,4	50,4	7,5	5,6
Vlastníctvo hlavného bývania				
Výhradný vlastník	28,4	38,9	41,9	40,7
Vlastník s hypotékou	43,3	52,6	26,9	19,4
Nájomca alebo iné	23,1	29,6	31,2	39,9
Percentil príjmov eurozóny				
Menej ako 20	10,0	9,2	4,9	20,0
20-39	19,0	19,0	10,1	20,0
40-59	28,6	28,9	15,2	20,0
60-79	42,5	42,9	22,7	20,0
80-100	72,3	89,3	47,2	20,0
Percentil čistého bohatstva eurozóny				
Menej ako 20	17,4	21,7	11,5	20,1
20-39	25,4	30,1	15,9	19,9
40-59	27,5	33,2	17,6	20,0
60-79	33,2	39,8	21,0	20,0
80-100	50,0	64,4	34,0	20,0
Vek referenčnej osoby				
16-34	24,9	29,7	12,4	15,7
35-44	34,3	42,3	21,9	19,6
45-54	37,0	47,3	24,8	19,9
55-64	34,0	45,1	20,3	17,1
65-74	24,2	31,5	12,0	14,5
75+	18,1	24,3	8,5	13,2
Pracovné postavenie referenčnej osoby				
Zamestnanec	35,9	43,3	54,8	47,9
Samostatne zárobkovo činná osoba	41,2	60,3	14,3	9,0
Dôchodca	22,4	29,4	24,7	31,7
Iné – nepracujúca osoba	13,7	19,1	5,4	10,7
Vzdelanie referenčnej osoby				
Základné alebo žiadne	19,5	24,8	22,4	34,3
Stredoškolské	30,2	37,1	40,5	41,3
Vysokoškolské	45,2	57,3	37,0	24,4

Tabuľka 5.1 Príjem domácností podľa demografických charakteristík a krajín

	Medián (€1,000)	Priemer (€1,000)	Podiel na celkovom príjme (%)	Podiel domácností (%)
Krajina				
Belgicko (2010)	33,7	49,5	4,4	3,4
š.o.	(0,7)	(1,9)		
Nemecko (2010)	32,5	43,5	33,0	28,7
š.o.	(0,7)	(0,7)		
Grécko (2009)	22,0	27,7	2,2	3,0
š.o.	(0,4)	(0,6)		
Španielsko (2008)	24,8	31,3	10,2	12,3
š.o.	(0,5)	(0,8)		
Francúzsko (2010)	29,2	36,9	19,7	20,2
š.o.	(0,3)	(0,3)		
Taliansko (2010)	26,3	34,3	15,6	17,2
š.o.	(0,3)	(0,5)		
Cyprus (2010)	32,3	43,3	0,3	0,2
š.o.	(0,8)	(1,8)		
Luxembursko (2010)	64,8	83,7	0,3	0,1
š.o.	(1,8)	(2,3)		
Malta (2010)	21,6	26,4	0,1	0,1
š.o.	(0,6)	(0,6)		
Holandsko (2009)	40,6	45,8	6,5	5,3
š.o.	(1,5)	(1,0)		
Rakúsko (2010)	32,3	43,9	3,2	2,7
š.o.	(1,2)	(3,2)		
Portugalsko (2010)	14,6	20,3	1,5	2,8
š.o.	(0,3)	(0,5)		
Slovinsko (2010)	18,0	22,3	0,3	0,6
š.o.	(1,1)	(1,0)		
Slovensko (2010)	11,2	13,5	0,5	1,4
š.o.	(0,2)	(0,3)		
Fínsko (2009)	36,3	45,1	2,2	1,8
š.o.	(0,3)	(0,1)		

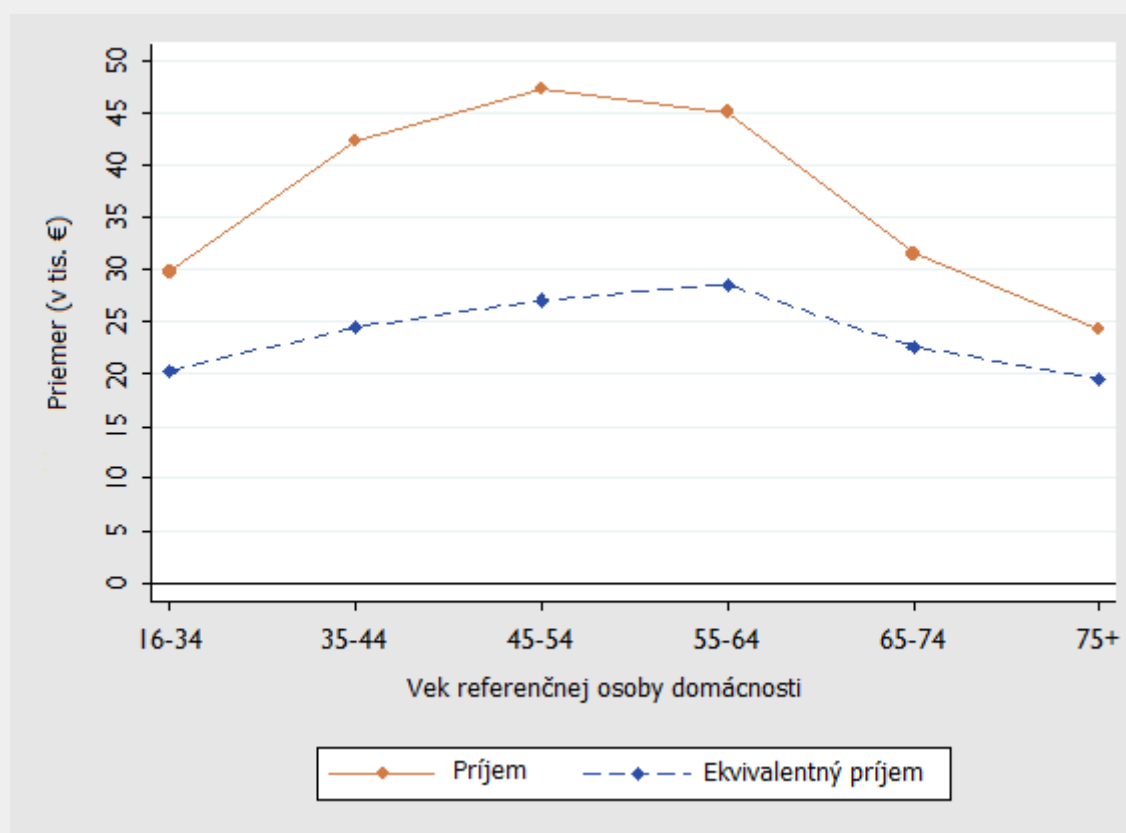
Poznámky: V tejto tabuľke sa uvádzajú štatistické údaje o hrubom príjme domácností. V prvých dvoch stĺpcoch sa uvádzajú mediánové a priemerné hodnoty v eurách, v treťom stĺpci je percentuálny podiel príjmu danej skupiny domácností na celkovom príjme všetkých domácností a v poslednom stĺpci je percentuálne zastúpenie rôznych skupín domácností v celkovej populácii domácností. Definícia príjmu domácností sa nachádza v prílohe I.

Referenčným rokom pre príjem je rok 2007 (Španielsko), 2010 (Taliansko), 2009 (Fínsko, Luxembursko, Holandsko, Portugalsko). Pre Maltu a Slovensko je referenčným obdobím príjmu posledných 12 mesiacov pred uskutočnením prieskumu (čiže pre Maltu Q4/2009 – Q1/2010 a pre Slovensko 9/2009 – 10/2009). Pri analýze podľa jednotlivých krajín treba teda zohľadniť, že informácie o príjme v jednotlivých krajinách sa týkajú rôznych rokov (hlavne kvôli rozdielnym obdobiam zberu údajov v teréne).

Vzhľadom na zaokrúhľovanie sa súčet percentuálnych podielov nemusí rovnať 100. Definícia domácnosti a referenčnej osoby domácnosti sa nachádza v metodologickej správe HFCS. Definíciu klasifikačných premenných nájdete v poznámkach k tabuľke 2.1. Popis s definíciami premenných nájdete aj v dokumente HFCN (2011). V riadkoch s označením „š.o.“ sa uvádzajú štandardné odchýlky, ktoré sa vypočítali bootstrapovou metódou preváženia podľa Rao-Wu pomocou replikovaných váh poskytnutých jednotlivými krajinami (1 000 replík; viac podrobností v kapitole 7 metodologickej správy HFCS).

Hlavné trendy rozdielnosti v jednotlivých častiach populácie zvyčajne kvalitatívne odzrkadľujú rozdiely v čistom bohatstve uvedené v kapitole 4 hore. Je to v súlade so skutočnosťou, že príjmy sú silno korelované s čistým bohatstvom, ako ukazuje tabuľka 5.1. Väčšie domácnosti majú zvyčajne vyššie príjmy. Aj vlastníctvo hlavného bývania významne závisí od príjmu rodiny, pretože domácnosti s vysokým príjmom môžu ľahšie získať hypotéku na kúpu nehnuteľnosti. Domácnosti, ktoré vlastnia svoju hlavnú nehnuteľnosť na bývanie pomocou hypotéky, majú mediánový príjem 43 300 €, čo je viac ako u domácností, ktoré bývajú v podnájme (23 100 €), alebo ktoré sú výhradnými vlastníkami svojej hlavnej nehnuteľnosti na bývanie (28 400 €). Rozdiel medzi výhradnými vlastníkami a vlastníkami s hypotékou je sčasti spôsobený vekom: pri starších domácnostiach je pravdepodobnejšie, že už majú splatenú hypotéku a sú výhradnými vlastníkami svojho bývania (pozri graf 4.3 v kapitole 4). Ak však majú vek nad 65 rokov, majú zvyčajne tiež nižší príjem (pozri graf 5.1).

Graf 5.1 Priemerný hrubý príjem domácností a ekvivalentný príjem podľa veku

Poznámka: Zloženie hrubého príjmu je uvedené v poznámke k tabuľke 5.1. Ekvivalentný príjem sa získa delením celkového príjmu domácnosti ekvivalentnou stupnicou podľa OECD, ktorá prideluje referenčnej osobe domácnosti hodnotu 1, každému ďalšiemu dospelému členovi domácnosti hodnotu 0,5 a každému dieťaťu do 14 rokov hodnotu 0,3.

Pri porovnaní domácností s rôznymi úrovňami vzdelania sú výrazné rozdiely v príjme: medián hrubého príjmu je viac ako dvakrát vyšší v rodinách, v ktorých má referenčná osoba vysokoškolské vzdelanie, ako v rodinách, v ktorých má referenčná osoba ukončené len

základné vzdelanie alebo nemá žiadne vzdelanie. Rozdiely v príjmoch v jednotlivých krajinách poukazujú na najvyššie príjmy v Luxembursku a najnižšie príjmy na Slovensku.

Graf 5.1 ukazuje vzťah príjmu a ekvivalentného príjmu,⁵⁷ v ktorom sa zohľadňuje veľkosť domácnosti a jej zloženie, vzhľadom na vek referenčnej osoby domácnosti. Hrubý (neekvivalentný) príjem má pomerne výrazný kopcovitý tvar a vyjadruje vplyv veku a dynamiku zloženia domácností: do 50 rokov života príjmy stúpajú a potom klesajú. Naopak ekvivalentný príjem je oveľa stabilnejší vzhľadom na meniacu sa veľkosť domácností v závislosti od veku.

5.2 PRÍJEM Z AKTÍV

V tabuľke 5.2 sa uvádzajú ďalšie podrobnosti o tom, koľko domácností má príjem z aktív, teda hrubý príjem z prenájmu nehnuteľností (čiže príjem z prenájmu budov alebo pozemkov po odpočítaní nákladov ako sú splátky úrokov za hypotéky, drobné opravy, údržba, poistenie a iné poplatky) a príjem z finančných investícií (dividendy a platby úrokov po odpočítaní náležitých výdavkov).⁵⁸ Príjem z finančných investícií podstatne prevláda, pretože ho má 56,5% domácností eurozóny. Príjem z prenájmu nehnuteľností je naopak málo rozšírený a má ho len 8,8% domácností. Obidva druhy príjmu prevládajú skôr vo vysokopríjmových domácnostiach: v najnižšom príjmovom kvintile má príjem z prenájmu nehnuteľností len 2,6% domácností a príjem z finančných investícií 34,7% domácností, kým v najvyššom príjmovom kvintile má príjem z prenájmu nehnuteľností až 20,4% domácností a príjem z finančných investícií 72,3% domácností.

Tabuľka 5.2 ďalej ukazuje, že obidva druhy príjmu súvisia s rozdelením bohatstva veľmi podobným spôsobom ako v prípade závislosti od celkového príjmu, a že závisia aj od veku, pričom výskyt obidvoch druhov príjmu sa zvyšuje s vekom referenčnej osoby až do vekovej skupiny od 65 do 74 rokov a následne potom klesá.

Pokiaľ ide o pracovné postavenie referenčnej osoby, percento domácností s príjmom z aktív je vyššie u samostatne zárobkovo činných osôb a u dôchodcov ako v iných skupinách. Napríklad príjem z nehnuteľností má 17,3% samostatne zárobkovo činných osôb v porovnaní s 6,9% zamestnancov. Podiel rodín, ktoré majú príjem z aktív, je v jednotlivých krajinách výrazne odlišný. Relevantnosť príjmu z prenájmu nehnuteľností úzko súvisí s vlastníctvom nehnuteľností iných ako hlavné bývanie domácnosti. Preto v krajinách s nízkou úrovňou vlastníctva inej nehnuteľnosti, ako napr. v Holandsku alebo na Slovensku, je aj menej domácností, ktoré uvádzajú príjem z prenájmu nehnuteľností. Pokiaľ ide o príjmy z finančných investícií, rozdiely medzi krajinami sú ešte väčšie, od 2,9% na Slovensku až po 90,8% vo Francúzsku a 96,9% na Malte. Tieto rozdiely sú čiastočne spôsobené mierou vlastníctva rôznych finančných aktív (napríklad Slovensko a Grécko majú pomerne nízky podiel domácností vlastníacich sporiaci účet) ako aj tým, či sú bežné účty úročené alebo nie. Napriek tomu zostáva veľká časť rozdielov vo výskyte príjmov z finančných investícií nevysvetlená a bude predmetom ďalšieho výskumu.

⁵⁷ Celkové príjmy domácností sa podelia ekvivalentnou stupnicou podľa OECD, ktorá prideliť hodnotu 1 referenčnej osobe domácnosti, hodnotu 0,5 každému ďalšiemu členovi domácnosti vo veku 14 rokov a viac a 0,3 každému dieťaťu do 14 rokov.

⁵⁸ Imputované nájomné nie je zahrnuté v príjme z aktív.

Tabuľka 5.2 Výskyt a podiel príjmov z prenájmu a z finančných investícií (%)

	Podiel populácie s danou kategóriou príjmov (%)		Podiel danej príjmovej zložky na celkovom príjme (%; iba u domácností s daným príjmom)	
	Príjem z prenájmu nehnutel'ností	Príjem z finančných investícií	Príjem z prenájmu nehnutel'ností	Príjem z finančných investícií
Eurozóna	8,8	56,5	11,5	0,8
š.o.	(0,3)	(0,6)	(0,5)	(0,0)
Veľkosť domácnosti (počet členov)				
1	7,1	54,3	14,6	1,2
2	11,2	60,2	11,9	1,1
3	8,1	54,6	10,8	0,6
4	8,5	57,0	8,4	0,5
5 a viac	7,1	52,2	8,7	0,4
Vlastníctvo hlavného bývania				
Výhradný vlastník	13,0	64,8	12,3	1,2
Vlastník s hypotékou	11,1	55,1	9,7	0,6
Nájomník alebo iné	3,4	48,7	11,2	0,6
Percentil príjmov eurozóny				
Menej ako 20	2,6	34,7	22,0	0,9
20-39	3,7	51,8	17,1	0,7
40-59	6,4	59,4	14,8	0,8
60-79	11,0	64,3	11,8	0,8
80-100	20,4	72,3	9,0	1,1
Percentil čistého bohatstva eurozóny				
Menej ako 20	0,9	31,9	14,6	0,2
20-39	2,2	52,1	10,3	0,6
40-59	5,3	53,7	8,1	0,8
60-79	8,5	66,9	10,7	0,9
80-100	27,0	78,1	12,3	2,0
Vek referenčnej osoby				
16-34	2,8	50,3	9,8	0,5
35-44	6,7	54,2	8,6	0,5
45-54	9,8	55,7	9,7	0,6
55-64	11,8	60,7	11,1	1,2
65-74	12,7	59,1	15,3	1,3
75+	9,2	60,3	15,3	1,7
Pracovné postavenie referenčnej osoby				
Zamestnanec	6,9	57,0	8,5	0,6
SZČO*	17,3	60,9	12,0	1,0
Dôchodca	11,2	62,5	14,7	1,4
Iné – nepracujúca osoba	3,2	35,3	21,4	1,3
Vzdelanie referenčnej osoby				
Základné alebo žiadne	5,3	52,7	14,0	0,7
Stredoškolské	8,5	55,2	11,8	0,8
Vysokoškolské	14,1	64,2	10,4	1,2

Tabuľka 5.2 Výskyt a podiel príjmov z prenájmu a z finančných investícií (%)

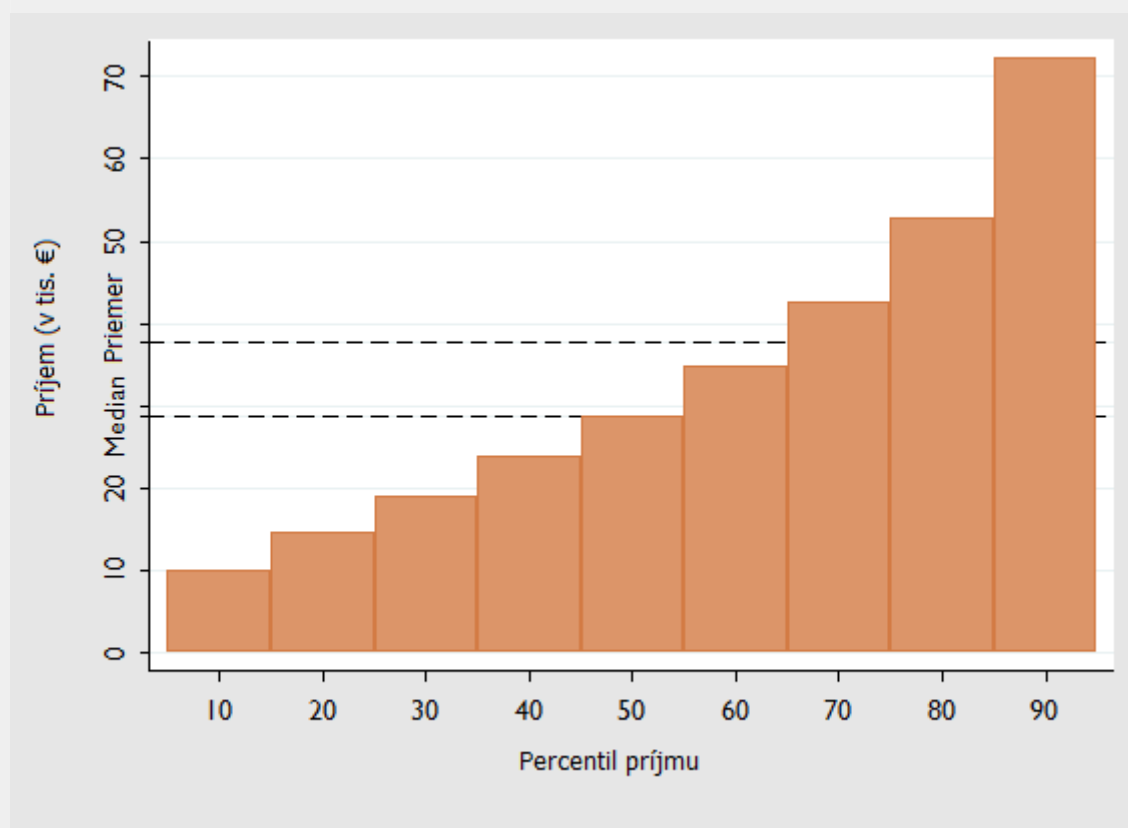
	Podiel populácie s danou kategóriou príjmov (%)		Podiel danej príjmovej zložky na celkovom príjme (%; iba u domácností s daným príjmom)	
	Príjem z prenájmu nehnutel'ností	Príjem z finančných investícií	Príjem z prenájmu nehnutel'ností	Príjem z finančných investícií
Krajina				
Belgicko (2010)	7,5	39,7	13,5	1,3
š.o.	(0,6)	(1,2)	(1,4)	(0,1)
Nemecko (2010)	13,3	41,6	11,5	1,1
š.o.	(0,8)	(1,5)	(0,9)	(0,1)
Grécko (2009)	8,4	8,1	14,2	1,5
š.o.	(0,7)	(1,0)	(1,6)	(0,4)
Španielsko (2008)	5,1	32,9	15,8	1,1
š.o.	(0,5)	(1,1)	(1,4)	(0,1)
Francúzsko (2010)	12,2	90,8	9,8	1,6
š.o.	(0,4)	(0,4)	(0,4)	(0,1)
Taliansko (2010)	4,8	82,5	14,9	0,3
š.o.	(0,3)	(0,6)	(1,1)	(0,0)
Cyprus (2010)	13,0	24,9	13,0	4,6
š.o.	(1,2)	(1,6)	(1,6)	(0,6)
Luxembursko (2010)	13,3	45,2	9,6	0,5
š.o.	(1,2)	(1,9)	(1,0)	(0,1)
Malta (2010)	6,6	96,9	7,8	4,1
š.o.	(0,8)	(0,6)	(2,1)	(0,6)
Holandsko (2009)	1,1	36,7	N	2,5
š.o.	(0,3)	(2,0)		(0,3)
Rakúsko (2010)	4,8	73,9	7,9	0,6
š.o.	(0,6)	(1,6)	(3,5)	(0,0)
Portugalsko (2010)	4,8	18,7	13,9	1,5
š.o.	(0,4)	(1,1)	(1,4)	(0,2)
Slovinsko (2010)	2,6	44,5	N	0,3
š.o.	(0,8)	(3,0)		(0,1)
Slovensko (2010)	1,9	2,9	10,2	1,1
š.o.	(0,4)	(0,5)	(2,9)	(0,4)
Fínsko (2009)	7,6	75,5	6,1	0,2
š.o.	(0,3)	(0,5)	(0,3)	(0,0)

* Samostatne zárobkovo činná osoba

Poznámky: Definíciu klasifikačných premenných nájdete v poznámkach k tabuľke 2.1. Popis s definíciami premenných nájdete aj v dokumente HFCN (2011).

V riadkoch s označením „š.o.“ sa uvádzajú štandardné odchýlky, ktoré sa vypočítali bootstrapovou metódou preváženia podľa Rao-Wu pomocou replikovaných váh poskytnutých jednotlivými krajinami (1 000 replík; viac podrobností v kapitole 7 metodologickej správy HFCN).

Graf 5.2 Hrubý ročný príjem domácností podľa percentilov (v tis. €)

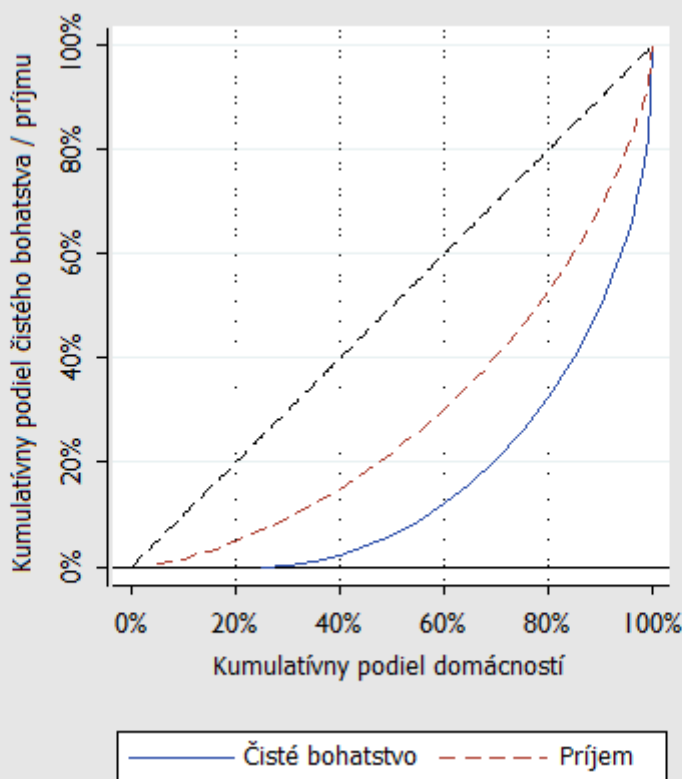
Poznámka: Na horizontálnej osi sú percentily 10, 20, ... , 90 hrubého príjmu. Zloženie hrubého príjmu je uvedené v poznámke k tabuľke 5.1. Tieto percentily boli vypočítané za celú vzorku s použitím váh domácností.

5.3 DISTRIBÚCIA PRÍJMU A BOHATSTVA

Prieskum HFCS vzhľadom k tomu, že zahŕňa príjem aj bohatstvo, umožňuje skúmať tiež vzťah medzi rozdelením príjmu a bohatstva v eurozóne. V grafe 5.2 je znázornené rozdelenie príjmu rovnakým spôsobom, ako bolo znázornené rozdelenie čistého bohatstva v grafe 4.1.

Zatiaľ čo priemerné čisté bohatstvo v grafe 4.1 bolo o niečo väčšie ako siedmy decil rozdelenia čistého bohatstva, graf 5.2 ukazuje, že priemerný príjem je výrazne pod hodnotou siedmeho decilu rozdelenia príjmu. Svedčí to o tom, že čisté bohatstvo je rozdelené nerovnomernejšie a je viac koncentrované v hornej časti distribúcie ako príjem.

Graf 5.3 Podiel čistého bohatstva / príjmu vo vlastníctve X percent domácností (Lorenzova krivka)

Poznámka: Čisté bohatstvo je definované ako rozdiel medzi celkovými aktívami a celkovými pasívami domácností. Ďalšie podrobnosti o zložení aktív a pasív sa nachádzajú v prílohe I. Zloženie hrubého príjmu sa nachádza v poznámke k tabuľke 5.1. Na horizontálnej osi je % domácností zoradených podľa čistého bohatstva / príjmu. Výpočty sa robili za celú vzorku s použitím váh domácností.

Toto zistenie potvrdzuje aj graf 5.3, ktorý porovnáva rozdelenie čistého bohatstva (zobrazenom v grafe 4.2) s rozdelením príjmu tak, že zobrazuje podiel čistého bohatstva / príjmu vo vlastníctve jednotlivých domácností zoradených podľa ich čistého bohatstva a hrubého príjmu. 10% najbohatších domácností vlastní viac ako 50 % celkového bohatstva a 5 % najbohatších domácností vlastní 37,2%. Naopak koncentrácia je oveľa nižšia pri príjmoch, kde 10% domácností s najvyššími príjmami dostáva 31,0% celkových príjmov a 5% domácností s najvyššími príjmami dostáva 20,2% celkových príjmov.

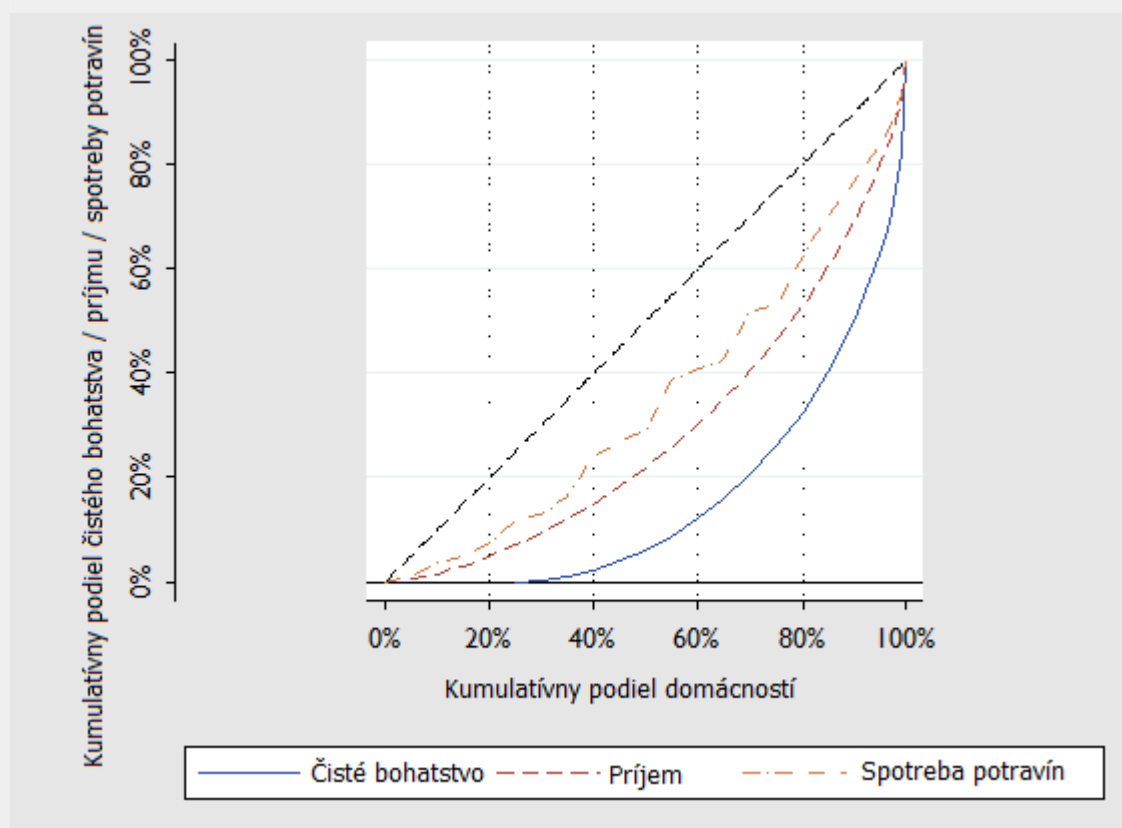
6 INDIKÁTORY SPOTREBY A ÚVEROVÝCH OBMEDZENÍ

I keď kľúčovým zameraním HFCS je štruktúra finančnej bilancie domácností, prieskum poskytuje tiež informácie o spotrebe a úsporách, ktoré môžu pomôcť pri analýze kľúčových aspektov ekonomického správania sa domácností. Prieskum obsahuje obzvlášť údaje o spotrebe potravín a rozsahu vnímaných úverových obmedzení, ktorých výsledkom sa venuje táto kapitola.

6.1 SPOTREBA

Kľúčový ukazovateľ spotreby prieskumu HFCS je množstvo peňazí vynaložených na potraviny doma a mimo domova. Tabuľka 6.1 ukazuje, že domácnosti minú ročne na stravu v priemere 6 400 € (medián: 5 400 €).

Graf 6.1 Podiel čistého bohatstva / príjmu / spotreby potravín vo vlastníctve X percent domácností (Lorenzova krivka)

Poznámka: Čisté bohatstvo je definované ako rozdiel medzi celkovými aktívami a pasívami domácností. Pre ďalšie podrobnosti týkajúce sa zloženia aktív a pasív pozri prílohu I. Pre zloženie hrubého príjmu pozri poznámky k tabuľke 5.1.

Graf 6.1 vychádza z grafov 4.2 a 5.3, znázorňuje rozdelenie čistého bohatstva a príjmu podľa percentilov bohatstva a príjmu a dopĺňa krivku zobrazujúcu rozdelenie spotreby potravín.⁵⁹ Graf ilustruje kľúčový výsledok, že spotreba potravín je rovnomernejšie rozdelená ako príjem a bohatstvo. Skutočnosť, že výdavky na potraviny sú relatívne rovnomerne rozdelené, je dôkazom toho, že domácnosti preferujú plynulú spotrebu, takže sa snažia zabezpečiť rovnaké výdavky na spotrebu, aj keď príjem alebo bohatstvo podliehajú nepriaznivým šokom. Plynulá spotreba je obzvlášť dôležitá pri tovaroch základnej potreby, akou je spotreba potravín v domácnosti.⁶⁰

Tabuľka 6.1 ďalej zobrazuje, že výdavky na potraviny (pochopiteľne) narastajú s veľkosťou domácnosti. Medián ročných výdavkov na potraviny sa pohybuje od 3 600 € na jednočlennú domácnosť do 7 800 € na päť- a viacčlennú domácnosť.

Spotreba je kladne korelovaná s príjmom a bohatstvom. Napríklad, medián výdavkov na potraviny stúpa z 3 300 € v najnižšom kvintile príjmu na 7 800 € v najvyššom kvintile príjmu a z približne 3 600 € na 7 200 € v rámci rozdelenia bohatstva.

Keďže bohatstvo a príjem sú kladne korelované so vzdelávaním (pozri kapitolu 4 a 5), nie je prekvapením, že medián spotreby je vyšší pri vzdelanejších ľuďoch (6 000 €, ak má referenčná osoba vysokoškolské vzdelanie v porovnaní so sumou 4 800 €, ak má referenčná osoba základné alebo žiadne vzdelanie).

Podobne ako pri bohatstve alebo príjme, aj vekový profil spotreby má kopcovitý tvar, v ktorom spotreba potravín narastá v nižších vekových skupinách, vrcholí (na úrovni ročnej hodnoty mediánu 6 000 €) pri domácnostiach v strednom veku (s referenčnými osobami vo veku od 35 do 64 rokov) a následne klesá. Tento trend čiastočne odráža zmeny v zložení domácností v priebehu času.

Podobne rozdiely medzi pracovným postavením sú koherentné s predchádzajúcimi výsledkami ohľadne veku a príjmu: domácnosti s referenčnými osobami, ktoré sú na dôchodku, alebo spadajú do kategórie „Iné – nepracujúca osoba“, spotrebujú menej ako zamestnanci alebo samostatne zárobkovo činné osoby.

Rozdielnosti v mediáne spotreby potravín existujú aj medzi krajinami. Tieto rozdiely je však ťažké interpretovať bez toho, aby by sme vzali do úvahy rôzne zloženie domácností, trhové štruktúry alebo nákupné štandardy v jednotlivých krajinách.

⁵⁹ Krivka spotreby potravín nie je hladká z dôvodu hromadenia hodnôt uvedených respondentmi okolo zaokrúhlených hodnôt.

⁶⁰ Navyše podiel výdavkov na spotrebu potravín ako aj na ostatné tovary základnej potreby klesá s rastúcim príjmom.

Tabuľka 6.1 Mediánová a priemerná ročná spotreba potravín a medián pomeru spotreby potravín k príjmu podľa demografických vlastností a krajín

	Medián (v tis. €)	Priemer (v tis. €)	Podiel celkového príjmu (v %)
Eurozóna	5,4	6,4	18,4
š.o.	(0,0)	(0,0)	(0,2)
Veľkosť domácnosti (počet členov)			
1	3,6	4,3	19,1
2	5,5	6,6	17,9
3	6,0	7,2	17,8
4	7,2	8,6	18,0
5 a viac	7,8	9,4	19,6
Vlastníctvo hlavného bývania			
Výhradný vlastník	6,0	6,7	19,9
Vlastník s hypotékou	6,5	7,7	14,9
Nájomník alebo iné	4,4	5,4	18,9
Percentil príjmu eurozóny			
Menej ako 20	3,3	3,9	35,9
20-39	4,6	5,1	23,4
40-59	5,4	6,3	18,9
60-79	6,1	7,5	15,0
80-100	7,8	9,3	10,3
Percentil čistého bohatstva eurozóny			
Menej ako 20	3,6	4,5	21,2
20-39	4,8	5,6	19,2
40-59	5,2	6,1	18,8
60-79	6,0	7,1	18,2
80-100	7,2	8,6	14,9
Vek referenčnej osoby			
16-34	4,3	5,1	17,6
35-44	6,0	7,0	17,1
45-54	6,0	7,4	16,8
55-64	6,0	7,0	17,7
65-74	5,1	6,2	21,1
75+	3,9	4,9	22,1
Pracovné postavenie referenčnej osoby			
Zamestnanec	6,0	6,9	16,3
Samostatne zárobkovo činná osoba	6,5	7,5	15,2
Dôchodca	4,8	5,9	21,1
Iné – nepracujúca osoba	3,6	4,7	26,3
Vzdelanie referenčnej osoby			
Základné alebo bez vzdelania	4,8	5,7	23,5
Stredoškolské	5,4	6,3	17,4
Vysokoškolské	6,0	7,5	14,0

Tabuľka 6.1 Mediánová a priemerná ročná spotreba potravín a medián pomeru spotreby potravín k príjmu podľa demografických vlastností a krajín

	Medián (v tis. €)	Priemer (v tis. €)	Podiel celkového príjmu (v %)
Krajina			
Belgicko (2010)	7,2	8,3	20,3
š.o.	(0,1)	(0,2)	(0,5)
Nemecko (2010)	5,4	5,9	15,6
š.o.	(0,1)	(0,1)	(0,2)
Grécko (2009)	6,2	7,1	28,8
š.o.	(0,2)	(0,1)	(0,7)
Španielsko (2009)	6,0	6,4	24,2
š.o.	(0,2)	(0,1)	(0,5)
Francúzsko (2010)	4,8	6,7	16,5
š.o.	(0,1)	(0,2)	(0,3)
Taliansko (2010)	6,0	6,0	20,3
š.o.	(0,1)	(0,0)	(0,3)
Cyprus (2010)	8,4	9,8	27,0
š.o.	(0,2)	(0,2)	(0,9)
Luxembursko (2010)	9,6	11,2	15,0
š.o.	(0,2)	(0,2)	(0,4)
Malta (2010)	5,9	6,2	27,1
š.o.	(0,1)	(0,1)	(0,7)
Holandsko (2009)	5,1	8,1	12,6
š.o.	(0,2)	(0,4)	(0,5)
Rakúsko (2010)	5,4	6,3	16,9
š.o.	(0,1)	(0,1)	(0,5)
Portugalsko (2010)	4,2	5,6	29,8
š.o.	(0,0)	(0,1)	(0,6)
Slovinsko (2010)	4,4	5,2	28,5
š.o.	(0,3)	(0,2)	(1,6)
Slovensko (2010)	3,6	3,8	29,4
š.o.	(0,1)	(0,1)	(0,6)
Fínsko (2009)	M	M	M
š.o.			

M – chýbajúca hodnota

Poznámky: Táto tabuľka poskytuje údaje o spotrebe domácností. Prvé dva stĺpce udávajú mediánové a priemerné výdavky na potraviny domácností (doma alebo mimo domova) v eurách. Tretí stĺpec predstavuje výdavky na potraviny ako podiel k príjmu (v prvom paneli pre celú eurozónu a v druhom paneli pre jednotlivé krajiny). Pre Fínsko nie sú dostupné žiadne údaje.

Definície klasifikačných premenných sú uvedené v poznámke k tabuľke 1. Popis s definíciami premenných sa nachádza v dokumente HFCN (2011).

V riadkoch s označením „š.o.“ sa uvádzajú štandardné odchýlky, ktoré sa vypočítali bootstrapovou metódou preváženia podľa Rao-Wu pomocou replikovaných váh poskytnutých jednotlivými krajinami (1 000 replík; viac podrobností v kapitole 7 metodologickej správy HFCN).

Tabuľka 6.1, v záujme lepšieho náhľadu do spotrebných výdavkov, tiež poskytuje údaje o pomere spotreby k príjmu. Medián podielu spotreby potravín k príjmu domácností v eurozóne je 18,4% a má tendenciu klesať v závislosti od veľkosti domácnosti (z 19,1% pri jednočlenných domácnostiach na približne 18% pri domácnostiach s viacerými členmi, okrem veľmi veľkých domácností s piatimi a viacerými členmi, kde dosahuje 19,6%), čo je v zhode s úsporami z rozsahu. Tento pomer klesá aj s príjmom, bohatstvom a vzdelaním. Je napríklad viac než tri krát menší v kategórii s najvyššími príjmami oproti kategórii s najnižšími príjmami, čo naznačuje, že pri rastúcom príjme sú základné potravinové potreby úplne uspokojené, takže sa môže rastúci podiel príjmu použiť na ostatné spotrebné položky.

Vekový profil pomeru spotreby potravín k príjmu odráža kombináciu samotných vekových profilov príjmu a spotreby potravín. Keďže vplyv príjmu je relatívne výraznejší, výsledný vekový profil má tvar oblúka v podobe písmena U: medián podielu spotreby potravín k príjmu dosahuje minimum pri domácnostiach s referenčnou osobou vo vekovej kategórii od 45 do 54 rokov.

V závislosti od krajiny sa medián podielu spotreby potravín k príjmu domácností pohybuje od 12,6% (v Holandsku) do 29,8% (v Portugalsku). Tieto výkyvy v jednotlivých krajinách sú čiastočne odrazom rozdielov v rozložení príjmu a čistého bohatstva (pozri kapitolu 4 a 5): krajiny s vysokým mediánom príjmu alebo bohatstva domácností majú tiež značne nižší podiel výdavkov na potraviny voči príjmu.

6.2 ÚVEROVÉ OBMEDZENIA

Získanie pôžičky alebo úveru je spôsob, akým si môže domácnosť pokryť svoje aktuálne potreby a zabezpečiť si plynulú spotrebu v čase. Prieskum HFCS zhromažďuje informácie o prístupe domácností k úverom tak, ako ich hodnotia samotné domácnosti.⁶¹ Počas posledných troch rokov pred uskutočnením prieskumu požiadalo o pôžičku alebo iný úver 22,8% domácností v eurozóne (tabuľka 6.2). Z toho 16,6% domácnostiam bola žiadosť o úver poskytovateľom pôžičky zamietnutá, alebo tieto domácnosti nedostali taký veľký úver, o aký požiadali. Okrem týchto priamo obmedzených domácností sa v širšom zmysle za úverovo obmedzené domácnosti môžu považovať aj „odradené“ domácnosti, ktoré nepožiadali o úver z dôvodu vnímaných obmedzení. Vskutku 6,1% domácností uvažovalo nad požiadanim o pôžičku alebo úver, avšak potom sa rozhodli radšej nepožiadať, lebo si mysleli, že ich žiadosť bude zamietnutá. Celkový podiel rodín v eurozóne čeliacich buď priamemu alebo vnímanému úverovému obmedzeniu preto dosahuje 8,1% (údaj v poslednom stĺpci tabuľky 6.2).

⁶¹ Údaje o úverových obmedzeniach nie sú nevyhnutne imputované vo všetkých krajinách. Pri krajinách, kde chýbajúce hodnoty neboli imputované, sa analýza zakladá výlučne na hodnotách priamo pozorovaných v teréne, takže chýbajúce hodnoty boli ignorované.

Tabuľka 6.2 Úverové obmedzenia podľa demografických vlastností a krajín

(Podiel domácností v %)

	Požiadali o úver počas posledných troch rokov	Nepožiadali o úver z dôvodu vnímaného úverového obmedzenia	Úver zamietnutý alebo znížený (u domácností, ktoré oň požiadali počas posledných troch rokov)	Domácnosti s úverovým obmedzením
Eurozóna	22,8	6,1	16,4	8,1
š.o.	(0,5)	(0,3)	(0,9)	(0,3)
Veľkosť domácnosti (počet členov)				
1	14,2	6,4	22,0	8,0
2	21,9	4,4	13,9	6,2
3	29,5	7,7	17,2	10,3
4	32,4	6,0	13,7	8,5
5 a viac	36,7	10,8	16,6	12,7
Vlastníctvo hlavného bývania				
Výhradný vlastník	16,9	3,2	10,7	4,2
Vlastník s hypotékou	40,2	4,3	11,8	7,5
Nájomník alebo iné	19,2	9,6	25,1	11,9
Percentil príjmu eurozóny				
Menej ako 20	12,0	8,8	35,0	10,5
20-39	20,4	8,1	23,8	10,4
40-59	21,9	7,1	18,6	9,0
60-79	29,9	4,6	12,7	6,9
80-100	29,5	2,2	7,7	3,7
Percentil čistého bohatstva eurozóny				
Menej ako 20	22,8	13,5	28,0	16,2
20-39	21,5	6,9	18,9	9,1
40-59	25,5	5,1	14,8	7,2
60-79	22,5	2,5	10,1	3,9
80-100	21,7	1,7	8,6	3,1
Vek referenčnej osoby				
16-34	31,6	8,8	18,3	12,0
35-44	32,2	8,6	16,4	11,0
45-54	27,2	6,6	17,7	9,4
55-64	20,6	5,7	15,0	7,0
65-74	12,8	3,3	8,4	4,0
75+	3,8	2,1	21,8	2,5
Pracovné postavenie referenčnej osoby				
Zamestnanec	30,9	6,2	14,8	8,7
Samostatne zárobkovo činná osoba	30,6	9,0	19,4	11,6
Dôchodca	10,5	3,0	12,4	3,7
Iné – nepracujúca osoba	16,3	12,8	32,9	14,9
Vzdelanie referenčnej osoby				
Základné alebo bez vzdelania	16,4	6,7	21,9	8,6
Stredoškolské	25,4	7,0	17,3	9,3
Vysokoškolské	25,8	4,1	11,2	5,6

Tabuľka 6.2 Úverové obmedzenia podľa demografických vlastností a krajín

(Podiel domácností v %)

	Požiadali o úver počas posledných troch rokov	Nepožiadali o úver z dôvodu vnímaného úverového obmedzenia	Úver zamietnutý alebo znížený (u domácností, ktoré oň požiadali počas posledných troch rokov)	Domácnosti s úverovým obmedzením
Krajina				
Belgicko (2010)	10,3	4,6	4,2	4,7
š.o.	(0,8)	(0,6)	(2,1)	(0,7)
Nemecko (2010)	21,4	5,7	14,4	7,6
š.o.	(1,2)	(0,8)	(2,2)	(0,9)
Grécko (2009)	8,8	3,3	41,4	6,0
š.o.	(0,7)	(0,6)	(4,1)	(0,7)
Španielsko (2008)	21,9	6,4	14,3	8,0
š.o.	(0,9)	(0,7)	(1,7)	(0,6)
Francúzsko (2010)	32,9	8,6	18,2	11,6
š.o.	(0,6)	(0,4)	(1,0)	(0,4)
Taliansko (2010)	M	M	M	M
š.o.				
Cyprus (2010)	44,2	4,8	8,4	7,2
š.o.	(1,7)	(0,8)	(1,7)	(1,0)
Luxembursko (2010)	41,0	4,2	22,5	13,1
š.o.	(1,8)	(0,8)	(2,5)	(1,3)
Malta (2010)	18,5	2,6	9,7	4,2
š.o.	(1,4)	(0,6)	(2,9)	(0,8)
Holandsko (2009)	12,6	0,7	14,1	1,7
š.o.	(1,1)	(0,3)	(5,0)	(0,5)
Rakúsko (2010)	7,4	3,1	20,8	4,1
š.o.	(0,7)	(0,4)	(4,1)	(0,5)
Portugalsko (2010)	18,5	4,3	16,7	5,7
š.o.	(0,8)	(0,4)	(1,9)	(0,5)
Slovinsko (2010)	27,9	15,8	27,1	19,2
š.o.	(2,5)	(2,4)	(5,2)	(2,6)
Slovensko (2010)	44,6	12,2	15,6	12,4
š.o.	(1,6)	(1,0)	(4,0)	(1,0)
Fínsko (2009)	M	M	M	M
š.o.				

Tabuľka 6.2 Úverové obmedzenia podľa demografických vlastností a krajín
(Podiel domácností v %)

	Požiadali o úver počas posledných troch rokov	Nepožiadali o úver z dôvodu vnímaného úverového obmedzenia	Úver zamietnutý alebo znížený (u domácností, ktoré oň požiadali počas posledných troch rokov)	Domácnosti s úverovým obmedzením
--	--	---	--	---

M – chýbajúca hodnota

Poznámka: Tabuľka zobrazuje úverové obmedzenia domácností. Údaje o úverových obmedzeniach nie sú nevyhnutne imputované vo všetkých krajinách; zostávajúce chýbajúce hodnoty môžu spôsobiť mierne číselné nezrovnalosti medzi jednotlivými zložkami a zloženým indikátorom úverového obmedzenia domácností. Prvý stĺpec ukazuje podiel domácností, ktoré požiadali o úver v posledných troch rokoch. Druhý stĺpec znázorňuje podiel domácností, ktoré nepožiadali o úver kvôli vnímanému úverovému obmedzeniu. Tretí stĺpec zobrazuje podiel domácností (spomedzi tých, ktoré žiadali o úver za posledné tri roky), ktorým bol úver zamietnutý, alebo dostali nižšiu sumu, ako žiadali. Posledný stĺpec znázorňuje celkový podiel domácností s úverovým obmedzením.

Domácnosť s úverovým obmedzením je definovaná ako domácnosť, na ktorú sa vzťahuje jedna alebo viac z nasledujúcich situácií: (i) domácnosť požiadala v posledných troch rokoch o úver, ktorý bol zamietnutý a nepodarilo sa ho získať ani po prípadnom opätovnom zažiadaní, (ii) domácnosť požiadala o úver, ale nedostala sumu, ktorú požadovala, v plnej výške, alebo (iii) domácnosť nepožiadala o úver kvôli vnímanému úverovému obmedzeniu.

Domácnosti, pri ktorých chýbala informácia o tom, či sa uchádzali o úver alebo oň nežiadali kvôli vnímanému úverovému obmedzeniu, boli vylúčené z analýzy. Pre Taliansko a Fínsko nie sú dostupné žiadne informácie. Údaje týkajúce sa Španielska sa vzťahujú na dostupnosť úveru v posledných dvoch rokoch. Vzhľadom na mierne odlišnú implementáciu otázok týkajúcich sa úverových obmedzení v gréckom dotazníku môže byť odhadnutý podiel úverovo obmedzených domácností v Grécku vychýlený nahor.

Definície klasifikačných premenných sú uvedené v poznámke k tabuľke 2.1. Popis s definíciami premenných nájdete aj v dokumente HFCN (2011). V riadkoch s označením „š.o.“ sa uvádzajú štandardné odchýlky, ktoré sa vypočítali bootstrapovou metódou preváženia podľa Rao-Wu pomocou replikovaných váh poskytnutých jednotlivými krajinami (1 000 replík; viac podrobností v kapitole 7 metodologickej správy HFCS).

Pravdepodobnosť, že domácnosť bude čeliť úverovým obmedzeniam, závisí rozhodným spôsobom od bohatstva a príjmu. V najnižšom kvintile bohatstva čelí takýmto finančným obmedzeniam 16,2% rodín na rozdiel od 3,1% rodín nachádzajúcich sa na vrchole rozdelenia bohatstva. Tieto čísla potvrdzujú aj rozdiely vo vlastníctve hlavného bývania. Nájomníci čelia častejšie úverovým obmedzeniam (11,9%) ako výhradní vlastníci hlavného bývania domácnosti (4,2%). Dalo by sa to vysvetliť úlohou, ktorú zohráva nehnuteľnosť ako kolaterál, vďaka čomu majú vlastníci hlavného bývania ľahší prístup k úverom. Pokiaľ ide o vlastníkov s hypotékou, 7,5% domácností bolo úverovo obmedzených; 4,7% (alebo 40,2% × 11,8%) čelilo priamym úverovým obmedzeniam a 4,3% domácností čelilo vnímaným úverovým obmedzeniam. Táto pozícia medzi výhradnými vlastníckmi a nájomníkmi odráža skutočnosť, že na jednej strane majú vlastníci s hypotékou menšiu pravdepodobnosť byť úverovo obmedzení ako nájomníci z dôvodu vlastníctva svojho domova, ktorý môže slúžiť ako kolaterál, zatiaľ čo na druhej strane, ich súčasná zadlženosť môže byť vnímaná ako potenciálne riziko pre poskytovateľov úveru, zvlášť v porovnaní s výhradnými vlastníckmi.

Vplyv rôznych rizík prístupu k úveru ďalej ilustrujú rozdiely v pracovnom postavení referenčnej osoby. Domácnosti so samostatne zárobkovo činnými osobami podliehajú viac úverovým obmedzeniam ako zamestnanci (11,6% oproti 8,7%). Najviac úverovo obmedzených domácností je s referenčnou osobou v kategórii „Iné – nepracujúca osoba“ (14,9% domácností). Naopak, u najmenej úverovo obmedzených domácností (3,7%) je referenčná osoba na dôchodku.

Nízky podiel dôchodcov s úverovým obmedzením je tiež zobrazený v členení podľa veku: najväčšia časť domácností s úverovým obmedzením (viac než 10%) sa nachádza vo vekovej kategórii od 16 do 34 a od 35 do 44 rokov. Ich podiel s vekom referenčnej osoby klesá až na hodnotu 2,5% pri vekovej kategórii nad 75 rokov. Úverové obmedzenia sa podstatne líšia aj medzi jednotlivými krajinami. Podiel domácností s úverovým obmedzením sa pohybuje od 1,7% v Holandsku po 19,2% v Slovinsku.

7 REFERENCIE

Albanesi, Stefania (2007). "Inflation and inequality", *Journal of Monetary Economics* 54(4), 1088-1114.

Battistin, Erich, Agar Brugiavini, Enrico Rettore, and Guglielmo Weber (2009), "The Retirement Consumption Puzzle: Evidence from a Regression Discontinuity Approach." *American Economic Review*, 99(5): 2209–26.

Bover, Olympia (2005), "Wealth Effects on Consumption: Microeconometric Estimates from the Spanish Survey of Household Finances", Banco de España Working Paper No. 522.

Bover, Olympia (2010), "Wealth Inequality and Household Structure: U.S. vs. Spain," *Review of Income and Wealth*, International Association for Research in Income and Wealth, vol. 56(2), pages 259-290.

Brandolini, Andrea, Alfonso Rosolia, and Roberto Torrini (2011), "The distribution of employees' labour earnings in the European Union: Data, concepts and first results," Working Papers 198, ECINEQ, Society for the Study of Economic Inequality.

Cagetti, Marco (2003), "Wealth Accumulation Over the Life Cycle and Precautionary Savings," *Journal of Business and Economic Statistics*, 21(3), July: 339-353.

Chiuri, Maria Concetta and Tullio Jappelli (2003), "Financial Market Imperfections and Home Ownership: A Comparative Study", *European Economic Review* 47(5), pp. 857-875.

Christelis, Dimitris, Georgarakos, Dimitris and Haliassos, Michalis, (2013). "Differences in Portfolios across Countries: Economic Environment versus Household Characteristics," *Review of Economics and Statistics* (forthcoming).

Christelis, Dimitris, Dimitris Georgarakos and Tullio Jappelli (2011), "Wealth Shocks, Unemployment Shocks and Consumption in the Wake of the Great Recession," working paper 279, CSEF, University of Naples.

Cowell, Frank, Eleni Karagiannaki and Abigail McKnight (2012), "Mapping and Measuring the Distribution of Household Wealth: A Cross-Country Analysis," CASE working paper 165, London School of Economics.

D'Aurizio, Leandro, Ivan Faiella, Stefano Iezzi and Andrea Neri (2008), "The Under-reporting of Households' Financial Assets in Italy" in The IFC's contribution to the 56th ISI Session, Lisbon, vol. 28, pp. 415-420, Bank for International Settlements.

De Nederlandsche Bank (2011), "Overview of Financial Stability in the Netherlands," No. 13, Spring 2011.

De Nederlandsche Bank (2012), "Overview of Financial Stability in the Netherlands," No. 15, Spring 2012.

Doepke, Matthias and Martin Schneider (2006), "Inflation and the Redistribution of Nominal Wealth", *Journal of Political Economy* 114(6), 1069-1097.

Dynan, Karen E. (2012), "Is a Household Debt Overhang Holding Back Consumption?" *Brookings Papers on Economic Activity* (Spring 2012), pp. 299-344.

Dynan, Karen E. and Donald L. Kohn (2007), "The Rise in U.S. Household Indebtedness: Causes and Consequences", Board of Governors International Finance Discussion Paper No. 37.

Easterly, William and Stanley Fischer (2001), "Inflation and the Poor", *Journal of Money, Credit and Banking* 33(2), 160-178.

Eurosystem (2009), "Housing Finance in the Euro Area," Occasional Paper Series No. 101, Task Force of the Monetary Policy Committee of the European System of Central Banks.

Gourinchas, Pierre-Olivier and Jonathan A. Parker (2002), "Consumption Over the Life Cycle," *Econometrica*, v70(1, January), 47-89.

Guiso, Luigi, Tullio Jappelli and Daniele Terlizzese (1996), "Income Risk, Borrowing Constraints, and Portfolio Choice", *American Economic Review* 86(1), pp. 158-72.

Household Finance and Consumption Network (2009), "Survey Data on Household Finance and Consumption: Research Summary and Policy Use," Occasional paper 100, European Central Bank.

Household Finance and Consumption Network (2011), "Core Output Variables," available at: http://www.ecb.europa.eu/home/pdf/research/hfcn/core_output_variables.pdf.

Hüfner, F. (2009), "Adjusting Housing Policies in Slovakia in Light of Euro Adoption", OECD Economics Department Working Papers, No. 682, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/226173687724>

Mankiw, Gregory N. and Stephen P. Zeldes (1991), "The Consumption of Stockholders and Nonstockholders," *Journal of Financial Economics*, Elsevier, 29(1): 97-112.

Mathä, Thomas, Alessandro Porpiglia and Michael Ziegelmeyer (2013), "Household Wealth in the Euro Area: The Importance of Intergenerational Transfers, Homeownership and House Price Dynamics," mimeo, Banque centrale du Luxembourg.

Moore, Kevin and Michael Palumbo (2009), "The Finances of American Households in the Past Three Recessions: Evidence from the Survey of Consumer Finances," FEDS discussion paper 2009-06, Federal Reserve Board.

Nakajima, Makoto and Irina Telyukova (2012). "Home Equity in Retirement." Mimeo, University of California, San Diego.

Neri, Andrea and Maria-Teresa Monteduro (2013), "The housing wealth of Italian households: a comparison of administrative and survey data," Occasional Paper 146, Banca d'Italia (in Italian).

OECD (2011), "Pensions at a Glance 2011 – Retirement-Income Systems in OECD and G20 Countries," OECD Publishing, available at: http://dx.doi.org/10.1787/pension_glance-2011-en.

Paiella (2007), Monica, "Does wealth affect consumption? Evidence for Italy," *Journal of Macroeconomics*, Elsevier, vol. 29(1), pages 189-205, March.

Van Rooij, Maarten, Annamaria Lusardi and Rob J.M. Alessie (2012), "Financial literacy, retirement planning and household wealth", *Economic Journal*, Royal Economic Society, 122 (560): 449-478.

Ziegelmeyer, Michael (2012), "Nursing home residents make a difference - the overestimation of saving rates at older ages." *Economics Letters*, 117(5): 569-572.

PRÍLOHA I: DEFINÍCIE KLÚČOVÝCH PREMENNÝCH

REFERENČNÁ OSOBA DOMÁCNOSTI

Referenčná osoba domácnosti je vybraná podľa medzinárodných štandardov tzv. skupiny Canberra Group (UNECE 2011), ktorá používa nasledovné postupné kroky na jednoznačné určenie referenčnej osoby v domácnosti:

- (i) typ domácnosti – referenčná osoba je jeden z partnerov v registrovanom alebo de facto manželstve (so závislými deťmi alebo bez detí) alebo rodič samoživiteľ so závislými deťmi,
- (ii) osoba s najvyšším príjmom,
- (iii) najstaršia osoba.

ČISTÉ BOHATSTVO

Čisté bohatstvo sa definuje ako rozdiel medzi celkovými (hrubými) aktívami a celkovými pasívami. Celkové **aktíva** pozostávajú z reálnych a finančných aktív.

Reálne aktíva zahŕňajú:

- hodnotu hlavného bývania domácnosti (pre vlastníkov),
- hodnotu iného nehnuteľného majetku,
- hodnotu dopravných prostriedkov (áut a iných dopravných prostriedkov, ako lodí, lietadiel a motoriek),
- hodnotu cenností,
- hodnotu rodinného podnikania (samostatnej zárobkovej činnosti členov domácnosti).

Finančné aktíva pozostávajú z:

- vkladov (na bežných a sporiacich účtoch),
- investícií do podielových fondov,

- dlhopisov,
- investícií do súkromného podnikania iného ako samostatne zárobková činnosť,
- verejne obchodovateľných akcií,
- riadených investičných účtov,
- peňazí dlžných domácnostiam zo súkromných pôžičiek,
- ostatných finančných aktív: opcií, futurít, indexových certifikátov, vzácnych kovov, nájomných zmlúv na ropu a zemný plyn, budúcich výnosov z nevysporiadaných súdnych sporov alebo majetku, licenčných poplatkov, autorských honorárov, tantiém alebo akýchkoľvek iných finančných aktív,
- súkromných dôchodkových plánov a životných poisťiek.

Aktuálna hodnota štátnych a zamestnaneckých penzijných plánov nie je zahrnutá do finančných aktív.

Celkové pasíva (dlh) pozostávajú z:

- nesplatenej časti hypoték na hlavné bývanie domácnosti a iných nehnuteľností,
- nesplateného dlhu na kreditných kartách, debetných zostatkov na účtoch a kontokorentných úverov,
- nesplatenej časti ostatných, nekolateralizovaných pôžičiek (vrátane spotrebných úverov, pôžičiek od komerčných poskytovateľov a súkromných pôžičiek).

PRÍJEM DOMÁCNOSTI

Príjem domácnosti sa meria ako hrubý príjem a je definovaný ako súčet pracovného a mimopracovného príjmu všetkých členov domácnosti. Pracovný príjem sa zisťuje u všetkých členov domácnosti vo veku od 16 rokov (vrátane); ostatné zdroje príjmu sa zisťujú za celú domácnosť. V niektorých krajinách sa hrubý príjem v prípade, že ho respondenti dobre nepoznajú, vypočítava z čistého príjmu uvedeného respondentom.

Do hrubého príjmu sa konkrétne započítavajú nasledovné položky: príjem zamestnanca, príjem samostatne zárobkovo činnnej osoby, dôchodkový príjem, pravidelné sociálne alebo súkromné príspevky, príjem z nehnuteľného majetku (príjem z prenájmu nehnuteľností alebo pozemkov po odpočítaní nákladov, ako sú splátky úrokov z hypotéky, menšie opravy, údržba, poistenie a ostatné poplatky), príjem z finančných investícií (úroky a dividendy získané od verejne obchodovaných podnikov a úroky z takých aktív ako bankové účty, vkladové certifikáty, dlhopisy, verejne obchodovateľné akcie, atď. prijaté počas referenčného obdobia príjmu a očistené od náležitých nákladov), príjem zo súkromného podnikania a partnerstiev a

iné nešpecifikované zdroje príjmu. Podrobnosti o zbere údajov o príjme v jednotlivých krajinách sú uvedené v oddiele 9.2.4. metodologickej správy HFCS.

UKAZOVATELE DLHOVÉHO BREMENA, FINANČNEJ ZRANITEĽNOSTI A ÚVEROVÝCH OBMEDZENÍ

Pomer dlhu k aktívam: pomer celkových pasív k celkovým hrubým aktívam. Definovaný pre zadlžené domácnosti.

Pomer dlhu k príjmu: pomer celkových pasív k celkovému hrubému príjmu domácnosti. Definovaný pre zadlžené domácnosti.

Pomer dlhovej služby k príjmu: pomer celkových mesačných splátok dlhu k hrubému mesačnému príjmu domácnosti. Definovaný pre zadlžené domácnosti okrem domácností, ktoré majú len debetný zostatok na účte, kontokorentný úver alebo nesplatený dlh na kreditnej karte, keďže pre tieto typy dlhu sa nezhromažďujú žiadne informácie o ich splátkach.

Splátky celkového dlhu domácnosti sú mesačnými splátkami (alebo mesačným ekvivalentom splátok iných časových intervalov) domácnosti veriteľovi na splatenie pôžičky. Zahrňajú úroky a splátky istiny, ale nezahrňajú požadované platby daní, poistenia a ostatných poplatkov. Celkové platby domácnosti zahrňujú splátky hypoték a ostatných pôžičiek, ako sú pôžičky na autá, spotrebné úvery, pôžičky na refinancovanie, pôžičky od príbuzných, priateľov, zamestnávateľa, atď. Platby za lízing nie sú zaradené do splátok dlhu.

Pomer hypotekárnej dlhovej služby k príjmu: pomer celkových mesačných splátok na hypotéky (t.j. platby na splatenie všetkých hypoték za hlavné bývanie domácnosti a ostatné nehnuteľnosti) k hrubému mesačnému príjmu domácnosti. Definované pre domácnosti s hypotekárnym dlhom.

Pomer výšky úveru k hodnote hlavného bývania domácnosti: pomer nesplatenej výšky hypotéky na kúpu hlavného bývania domácnosti k aktuálnej hodnote tejto nehnuteľnosti. Definované pre domácnosti s hypotekárnym dlhom na kúpu hlavného bývania domácnosti.

Čisté likvidné aktíva k príjmu: pomer čistých likvidných aktív k hrubému ročnému príjmu domácnosti. Čisté likvidné aktíva sú vypočítané ako súčet hodnoty vkladov, podielových fondov, dlhopisov, obchodného majetku iného ako samostatne zárobkovo činného, (verejne obchodovateľných) akcií a spravovaných účtov, očistené od debetných zostatkov na účtoch, kontokorentných úverov, dlhov na kreditných kartách a ostatných nehypotekárných dlhov. Definované pre všetky domácnosti.

Domácnosť s úverovým obmedzením: domácnosť, ktorá požiadala o úver, ktorý jej bol zamietnutý, a akákoľvek neskoršia žiadosť o ten istý úver nebola úspešná, alebo domácnosť, ktorá požiadala o úver, ale nedostala toľko, koľko žiadala, alebo domácnosť, ktorá nepožiadala o úver z dôvodu vnímaného úverového obmedzenia.

PRÍLOHA II: ZOZNAM ÚČASTNÍKOV HFCN⁶²

National Bank of Belgium

Danmarks Nationalbank Deutsche Bundesbank

Eesti Pank

Statistics Estonia

Central Bank of Ireland

Central Statistics Office Ireland Bank of Greece

Banco de España

Banque de France

INSEE

Bank of England Banca d'Italia

Philip Du Caju
Isabelle Degreef
Pierrick Stinglhamber
Laurent Van Belle
Sigrid Alexandra Koob
Martin Eisele
Julia Le Blanc
Tobias Schmidt
Ulf von Kalckreuth
Junyi Zhu
Jaanika Meriküll
Tairi Room
Julia Aru
Erika Taidre
Mary Keeney
Martina Lawless
Yvonne McCarthy
Aisling Menton
Paul Crowley
Calliope Akantziliotou
Antonios Loumiotis
Theodoros Mitrakos
Panagiota Tzamourani
Olympia Bover
Ernesto Villanueva
Luc Arrondel
Marc Chazelas
Jérôme Coffinet
Muriel Roger
Frédérique Savignac
Hélène Chaput
Cédric Houdré
Pierre Lamarche
Jeanne Le Roux
Claudia Biancotti
Andrea Brandolini
Ivan Faiella
Romina Gambacorta
Stefano Iezzi
Giuseppe Ilardi
Andrea Neri
Elia Viviano

⁶² *Household Finance and Consumption Survey* – Sieť odborníkov pre výskum finančnej situácie a spotreby domácností Eurosystemu

Central Bank of Cyprus

Banque centrale du Luxembourg

**CEPS/INSTEAD Luxembourg
Central Bank of Malta**

De Nederlandsche Bank

Oesterreichische Nationalbank

**National Bank of Poland
Banco de Portugal**

INE – Statistics Portugal

Banka Slovenije

Národná banka Slovenska

Suomen Pankki

Statistics Finland

Eurostat

European Central Bank

Ioanna Evangelou
Stephan Haroutunian
Thomas Mathä
Alessandro Porpiglia
Michael Ziegelmeier
Eva Sierminska
Karen Caruana
Christopher Pace
Wilko Bolt
Henriette Prast
Federica Teppa
Maarten van Rooij
Corry van Renselaar⁶³
Pirmin Fessler
Martin Schürz
Zbigniew Zolkiewski
Sonia Costa
Luisa Farinha
Carlos Marcelo
Rita Rasquilha
Uros Herman
Matjaz Jeran
Irena Komprej
Vesna Lukovic
Petra Ziherl
Matúš Senaj
Tibor Zavadil
Risto Herrala
Petri Mäki-Fränki
Helinä Laakkonen
Jouko Vilmunen
Olli Kannas
Veli-Matti Törmälehto
Emilio Di Meglio
Fabienne Montaigne
Jean-Marc Museux
Miguel Ampudia
Katarzyna Bańkowska
Frank Betz
Robert Beyer
Riccardo Bonci
Dimitris Christelis
Jeanne Commault
Michael Ehrmann
Ioannis Ganoulis
Dimitris Georgarakos

⁶³ Corry van Renselaar zomrel v januári 2010.

Goethe University Frankfurt
Einaudi Institute for Economics and Finance
University of Naples Federico II
Board of Governors, Federal Reserve System
University of Oxford

Reint Gropp
Juha Honkkila
Malgorzata Osiewicz
Elena Pavlova
Sébastien Pérez-Duarte
Vitaliana Rondonotti
Carlos Sánchez Muñoz
Jiri Slacalek
Frank Smets
Philip Vermeulen
Caroline Willeke
Martin Zeleny
Michael Haliassos
Luigi Guiso
Tullio Jappelli
Arthur Kennickell
Peter Tufano